

Nr 42

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vattenlagen; given Stockholms slott den 30 december 1963.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i vattenlagen.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

Det i propositionen framlagda förslaget syftar främst till att bereda bättre skydd för vattenförsörjningen. Enligt förslaget skall länsstyrelserna ha befogenhet att fastställa skyddsområden för vattentäkter och grundvattentillgångar samt meddela skyddsföreskrifter med generell giltighet inom sådana områden. Vidare föreslås, att vattendomstolar skall kunna helt förbjuda utsläpp av kloakvatten i ytvattenområden för att skydda vattenförsörjning för samhällen eller för livsmedelsindustrier och liknande inrättningar. Vattendomstolorna skall enligt förslaget kunna mellan vattentäktägare och dem som avleder eller ämnar avleda kloakvatten efter skälighet fördela merkostnader som uppkommer för att ytvattentäkter skall befrias från tillförsel av kloakvatten eller för att särskilt långtgående kloakvattenrening skall vidtagas av hänsyn till vattenförsörjning.

Slutligen föreslås ändringar i vattenlagen i syfte att sätta strålskyddsmyndigheten i tillfälle att följa de ärenden rörande radioaktivt avloppsvatten, som behandlas vid syneförrättningar eller av vattendomstolar.

Förslag
till
Lag
om ändring i vattenlagen

Härigenom förordnas beträffande vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523)¹, dels att 2 kap. 58 § skall upphöra att gälla, dels att 2 kap. 45 §, 8 kap. 23, 28 och 29 §§, 10 kap. 44, 68 och 74 §§, 11 kap. 17 och 59 §§ samt 62 § 3 mom. ävensom 13 kap. 14 § skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels att i 2 kap. skola införas sju nya paragrafer, betecknade 62—68 §§, av den lydelse här nedan angives, dels att i 2 kap. 38, 42—44, 47—56 och 59—61 §§, 9 kap. 46 § 1, 2, 3 och 5 mom., 11 kap. 30, 36, 37, 50, 60, 63 och 83 §§, 13 kap. 1, 3, 4, 8 och 11—13 §§ samt 14 kap. 6 § ordet »vattentäkt» eller böjningsformer av detta ord skola ersättas med ordet »grundvattentäkt» eller motsvarande former härav, dels ock att rubriken till 2 kap. och överskriften före 2 kap. 42 § skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att i 2 kap. skola införas två nya överskrifter, en omedelbart före 42 § och en omedelbart före 62 §, med nedan angiven lydelse.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 KAP.

Om byggande i vatten och om
vattentäkt.

Om byggande i vatten och om
grundvattentäkt.

Om vattentäkt.

Om grundvattentäkt.

Om anordnande och nyttjande av
grundvattentäkt.

42 §.

45 §.

Tarvas för — — — — — är stadgat.

Erfordras till skydd mot förore-
ning av grundvatten, att å annan

¹ Senaste lydelse, se beträffande 2 kap. 38 § SFS 1941:614, 2 kap. 42—45, 47—56 och 58—61 §§ 1939:146, 8 kap. 23 § 1956:581, 8 kap. 28 § 1941:614, 8 kap. 29 § 1955:315, 9 kap. 46 § 1939:146, 10 kap. 44 § 1961:548, 10 kap. 68 och 74 §§ 1956:581, 11 kap. 17 § 1954:124, 11 kap. 30 § 1948:479, 11 kap. 36 § 1956:581, 11 kap. 37 § 1954:124, 11 kap. 50 och 59 §§ 1961:548, 11 kap. 60 § 1939:146, 11 kap. 62 § 3 mom. och 63 § 1944:87, 11 kap. 83 § 1948:479, 13 kap. 1, 3 och 4 §§ 1939:146, 13 kap. 8 och 11 §§ 1961:48, 13 kap. 12 § 1954:124, 13 kap. 13 och 14 §§ 1939:146 samt 14 kap. 6 § 1954:124.

(Gällande lydelse)

tillhörig fastighet lägges besvär eller last, skall ock vad i första stycket är stadgat äga tillämpning. Meddelas beslut härom, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen göra anmälan om beslutet hos inskrivningsdomaren; och varde med anmälan så förfaret, som om bevis angående verkställd utmätning av fast egendom finnes föreskrivet.

(Föreslagen lydelse)

Om skydd för grundvatten.

62 §.

Erfordras till skydd mot förorening av grundvatten, att å annan tillhörig fastighet lägges besvär eller last, vare fastighetens ägare pliktig att tåla sådant intrång mot ersättning, som sägs i 9 kap.

Meddelas beslut som avses i första stycket, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen göra anmälan om beslutet hos inskrivningsdomaren. Med anmälan skall så förfaras, som finnes föreskrivet om bevis angående verkställd utmätning av fast egendom.

63 §.

Vill någon utföra grävning eller sprängning eller anordna upplag eller vidtaga annan åtgärd, som kan befaras medföra menlig inverkan å grundvattentillgång, vilken tillgodogöres eller kan antagas komma att framdeles tillgodogöras, vare han skyldig att till skydd för grundvattnet vidtaga de anordningar och tåla den begränsning av verksamheten ävensom i övrigt iakttaga de försiktighetsmått, som skäligen föranledas av omständigheterna.

64 §.

Konungens befallningshavande äger för att bereda skydd för grundvattentillgång, som tillgodogöres eller kan antagas komma att framdeles tillgodogöras för vattenförsörjningen inom tätbebyggelse, fastställa erfor-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

derligt skyddsområde för grundvattentillgången samt med giltighet inom detta område meddela allmänna föreskrifter rörande vad som jämlikt 63 § skall iakttagas.

65 §.

Konungens befallningshavande äger, om ansvar ej finnes stadgat, vid vite tillhålla den, som ämnar vidtaga åtgärd varom sägs i 63 §, att iakttaga vad honom åligger enligt nämnda paragraf eller enligt föreskrift som meddelats med stöd av 64 §.

Har försummelse förelupit i hänseende som angives i första stycket, äger Konungens befallningshavande efter vad som finnes tjänligast antingen förordna om rättelse på den försumliges bekostnad eller vid vite tillhålla den försumlige att själv vidtaga rättelse.

66 §.

Innan allmänna föreskrifter meddelas för skyddsområde enligt 64 §, skall förslag till sådana föreskrifter upprättas samt skriftlig underrättelse om förslagets innehåll genom Konungens befallningshavandes försorg sändas till varje ägare av fastighet inom skyddsområdet samt till de kända nyttjanderättshavare, vilkas rätt beröres. Är mark samfällid för flera fastigheter, erfordras ej underrättelse till de särskilda delägarna i den samfällida egendomen; finnes för denna känd styrelse, skall styrelsen underrättas. I underrättelsen skall angivas vad sakägare, som vill framföra erinran mot förslaget, har att iakttaga.

67 §.

När skyddsområde enligt 64 § fastställts eller tidigare meddelade bestämmelser för sådant område ändrats eller upphävts, skall Konungens befallningshavande oför-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

dröjligen införa beslutet härom i länskungörelselerna ävensom ombesörja att kungörelse om beslutet anslås å anslagstavla för kommun, som beröres av beslutet, och införes i en eller flera ortstidningar. Genom Konungens befallningshavandes försorg skola tryckta exemplar av föreskrifter, som meddelats för visst skyddsområde, finnas att tillgå för allmänheten mot betalning.

Har beslut som i första stycket sägs meddelats i anledning av ansökan, skola kostnaderna för kungörandet bestridas av sökanden.

68 §.

Har kommunal myndighet meddelat beslut jämlikt föreskrift utfärdad med stöd av 64 §, må däröver anföras besvär hos Konungens befallningshavande.

Konungens befallningshavandes beslut enligt 64 eller 65 § så ock kommunal myndighets beslut, som avses i första stycket, skola omedelbart lända till efterrättelse och gälla intill dess annorlunda förordnas.

8 KAP.

23 §.

Den, som — — — — — enskild synpunkt.

Till vattendrag, sjö eller annat vattenområde, vars vatten användes eller kan antagas komma att framdeles användas för samhälles vattenförsörjning eller i fabrik eller annan inrättning för framställning av varor avsedda att förtäras av allmänheten, må kloakvatten icke avledas, om därigenom kan uppkomma fara för spridning av smitta eller eljest våda ur hälsosynpunkt.

Kloakvatten som — — — — — utan olägenhet.

28 §.

Har, där — — — — — prövas skäligt.

Nödgas någon på grund av vad i 23 § första eller andra stycket är

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

stadgat att av hänsyn till vattenförsörjningen för samhälle eller inrättning, som i 23 § andra stycket sägs, vidkännas ökad kostnad för kloakvattens avledande eller för åtgärd till motverkande av förorening genom kloakvatten, må samhället eller ägaren av inrättningen förpliktas att utgiva bidrag till den ökade kostnaden efter vad prövas skäligt.

29 §.

Vad i 27 och 28 §§ är stadgat i fråga om två eller flera samhällen skall äga motsvarande tillämpning med avseende å två eller flera fastigheter så ock beträffande samhälle och en eller flera fastigheter, som äro belägna utom samhället.

Vad i 27 § och 28 § första stycket är stadgat i fråga om två eller flera samhällen skall äga motsvarande tillämpning med avseende å två eller flera fastigheter så ock beträffande samhälle och en eller flera fastigheter, som äro belägna utom samhället.

10 KAP.

44 §.

Beträffande företag, som avses i 32 § 4 mom., skall avskrift av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen utan dröjsmål avsändas till statens vatteninspektion.

Beträffande företag, som avses i 32 § 4 mom., skall avskrift av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen utan dröjsmål avsändas till statens vatteninspektion och, där fråga är om avledande av radioaktivt avloppsvatten, till strålskyddsmyndigheten.

Avskrift av — — — — — Konungens befallningshavande.

68 §.

Har i — — — — — angående företaget.

Har fiskeritjänsteman — — — — — av företaget.

Har statens vatteninspektion avgivit yttrande angående företag, som avses i 43 § tredje stycket, eller är fråga om företag enligt 8 kap., skall ock avskrift av förslaget till utlåntande översändas till vatteninspektionen.

Har statens vatteninspektion avgivit yttrande angående företag, som avses i 43 § tredje stycket, eller är fråga om företag enligt 8 kap., skall ock avskrift av förslaget till utlåntande översändas till vatteninspektionen. Avser företaget avledande av radioaktivt avloppsvatten, skall avskrift som nu sagts sändas även till strålskyddsmyndigheten.

(Gällande lydelse)

(Förelagten lydelse)

74 §.

Avskrift av — — — — — nämnda ställen.

I andra — — — — — avskrift därav.

Har fiskeritjänsteman — — — — — av företaget.

Har statens vatteninspektion av-
givit yttrande till förrättningsman-
nen angående företag, som avses
i 43 § tredje stycket, eller är fråga
om företag enligt 8 kap., skall av-
skrift av utlåtandet eller meddelan-
de jämte underrättelse, som i förs-
ta stycket sägs, översändas till vat-
teninspektionen.

Har statens vatteninspektion av-
givit yttrande till förrättningsman-
nen angående företag, som avses
i 43 § tredje stycket, eller är fråga
om företag enligt 8 kap., skall av-
skrift av utlåtandet eller meddelan-
de jämte underrättelse, som i förs-
ta stycket sägs, översändas till vat-
teninspektionen. *Avser företaget av-
ledande av radioaktivt avloppsvat-
ten, skall avskrift eller meddelande
jämte underrättelse som nu sagts
sändas även till strålskyddsmyndig-
heten.*

11 KAP.

17 §.

Till vattenmål hänföras följande mål:

A. ansökningsmål:

A. ansökningsmål:

7. ansökan om prövning jämlikt
2 kap. 47 §, huruvida och under
vilka villkor *vattentäkt* må anläg-
gas eller nyttjas;

8. ansökan om prövning jämlikt
2 kap. 53 § av lagligheten av be-
fintlig *vattentäkt*;

9. ansökan jämlikt 2 kap. 56 §
första stycket om meddelande av
bestämmelser angående den omfatt-
ning, i vilken grundvatten må till-
godogöras vid annan tillhörig *vat-
tentäkt*;

10. ansökan jämlikt 2 kap. 59 §
andra stycket om prövning, under
vilka villkor *vattentäkt* må tagas
ur bruk;

7. ansökan om prövning jämlikt
2 kap. 47 §, huruvida och under
vilka villkor *grundvattentäkt* må
anläggas eller nyttjas;

8. ansökan om prövning jämlikt
2 kap. 53 § av lagligheten av be-
fintlig *grundvattentäkt*;

9. ansökan jämlikt 2 kap. 56 §
första stycket om meddelande av
bestämmelser angående den omfatt-
ning, i vilken grundvatten må till-
godogöras vid annan tillhörig
grundvattentäkt;

10. ansökan jämlikt 2 kap. 59 §
andra stycket om prövning, under
vilka villkor *grundvattentäkt* må ta-
gas ur bruk;

B. stämmingsmål:

B. stämmingsmål:

31. talan om borttagande eller
ändrande av annan tillhörig *vatten-*

31. talan om borttagande eller
ändrande av annan tillhörig *grund-*

(Gällande lydelse)

täkt, som ej är avsedd allenast för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning, eller om förbud mot tillgodogörande av *grundvatten* vid sådan *vattentäkt*, såframt talan grundas därå att *vattentäkten* icke tillkommit i laga ordning eller icke är av laga beskaffenhet eller att *grundvatten* vid *vattentäkten* tillgodogöres till större myckenhet än lagligen är tillåten;

32. talan om ersättning för skada eller intrång av sådan *vattentäkt*, som under 31 sägs;

33. talan om ansvar för det sådan *vattentäkt* anlagts eller ändrats eller nyttjats i strid mot stadgande i denna lag eller mot föreskrift, som med stöd av denna lag meddelats;

34. talan jämlikt 2 kap. 51 § om ändrande av *vattentäkt*, vartill vattendomstolen meddelat tillstånd, eller om ändrade föreskrifter rörande tillgodogörande av *grundvatten* vid sådan *vattentäkt*;

35. talan jämlikt 2 kap. 56 § andra stycket om meddelande av föreskrifter rörande tillgodogörande av *grundvatten* vid annan tillhörig *vattentäkt* eller ändrande av förut givna sådana föreskrifter;

36. talan, som utan samband med ansökningsmål föres jämlikt 2 kap. 45 § om rätt till intrång å annans fastighet i vissa avseenden;

56. talan jämlikt 9 kap. 46 § om ändring i vad förut bestämts angående vederlag för vatten, som skall tillhandahållas i ersättning för förlust av *grundvatten*, eller om rätt att åter komma i åtnjutande av möjlighet att vid egen *vattentäkt* tillgodogöra *grundvatten*;

(Föreslagen lydelse)

vattentäkt, som ej är avsedd allenast för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning, eller om förbud mot tillgodogörande av *vatten* vid sådan *grundvattentäkt*, såframt talan grundas därå att *grundvattentäkten* icke tillkommit i laga ordning eller icke är av laga beskaffenhet eller att *vatten* vid *grundvattentäkten* tillgodogöres till större myckenhet än lagligen är tillåten;

32. talan om ersättning för skada eller intrång av sådan *grundvattentäkt*, som under 31 sägs;

33. talan om ansvar för det sådan *grundvattentäkt* anlagts eller ändrats eller nyttjats i strid mot stadgande i denna lag eller mot föreskrift, som med stöd av denna lag meddelats;

34. talan jämlikt 2 kap. 51 § om ändrande av *grundvattentäkt*, vartill vattendomstolen meddelat tillstånd, eller om ändrade föreskrifter rörande tillgodogörande av *vatten* vid sådan *grundvattentäkt*;

35. talan jämlikt 2 kap. 56 § andra stycket om meddelande av föreskrifter rörande tillgodogörande av *grundvatten* vid annan tillhörig *grundvattentäkt* eller ändrande av förut givna sådana föreskrifter;

36. talan, som utan samband med ansökningsmål föres jämlikt 2 kap. 45 eller 62 § om rätt till intrång å annans fastighet i vissa avseenden;

56. talan jämlikt 9 kap. 46 § om ändring i vad förut bestämts angående vederlag för vatten, som skall tillhandahållas i ersättning för förlust av *gundvatten*, eller om rätt att åter komma i åtnjutande av möjlighet att vid egen *grundvattentäkt* tillgodogöra *vatten*;

C. besvärsmål:

C. besvärsmål:

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

D. underställningsmål:

D. underställningsmål:

 Hurusom, efter ----- i 68 §.

59 §.

De handlingar ----- angivna ställena.

Är fråga om företag enligt 8 kap., skall avskrift av utslaget utan dröjsmål översändas till statens vatteninspektion.

Är fråga om företag enligt 8 kap., skall avskrift av utslaget utan dröjsmål översändas till statens vatteninspektion och, där företaget avser avledande av radioaktivt avloppsvatten, till strålskyddsmyndigheten.

62 §.

3 mom. Vad i ----- andra ansökningsmål.

I mål rörande *vattentäkt* skall, såframt medgivande att vid *vattentäkten* tillgodogöra grundvatten lämnas, utslaget tillika, där ersättning skall utgå genom tillhandahållande av vatten eller det eljest kan anses erforderligt, angiva fastighet, med vilken rätten till tillgodogörandet skall för framtiden vara förenad (vattentäktsfastighet). Vattenrättsdomaren bör fördenskull, när omständigheterna därtill föranleda, i mål, som nu nämnts, tillse att, såvitt möjligt, en för ändamålet lämpad fastighet varder under målets handläggning bildad.

I mål rörande *grundvattentäkt* skall, såframt medgivande att vid *grundvattentäkten* tillgodogöra grundvatten lämnas, utslaget tillika, där ersättning skall utgå genom tillhandahållande av vatten eller det eljest kan anses erforderligt, angiva fastighet, med vilken rätten till tillgodogörandet skall för framtiden vara förenad (vattentäktsfastighet). Vattenrättsdomaren bör fördenskull, när omständigheterna därtill föranleda, i mål, som nu nämnts, tillse att, såvitt möjligt, en för ändamålet lämpad fastighet varder under målets handläggning bildad.

I utslag ----- 10 kap. 67 §.

13 KAP.

14 §.

Borttager eller fördärvar någon uppsåtligen vattenmärke eller observationsrör eller särskilt anbragt fixpunkt, vartill domstols eller annan myndighets beslut om byggande i vatten eller anläggande av *vattentäkt* eller vattenreglering eller rörande hushållning med eller tillgodogörande av vatten hänför sig, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

Borttager eller fördärvar någon uppsåtligen vattenmärke eller observationsrör eller särskilt anbragt fixpunkt, vartill domstols eller annan myndighets beslut om byggande i vatten eller anläggande av *grundvattentäkt* eller vattenreglering eller rörande hushållning med eller tillgodogörande av vatten hänför sig, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

Har Konungens befälningshavande förordnat att överträdelse av fö-

*(Gällande lydelse)**(Förelagen lydelse)*

reskrift som meddelats med stöd av 2 kap. 64 § skall föranleda ansvar, dömes den som överträder föreskriften till böter, högst trehundra kronor, eller, om förseelsen avsett åliggande av större vikt eller därigenom förorsakats avsevärd skada eller olägenhet, till dagsböter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1964.

Har fråga om villkoren för avledande av kloakvatten före ikraftträdandet blivit av vattendomstol eller synemän slutligen prövad, skall vid fullföljd av talan eller vid underställning äldre lag äga tillämpning.

Ändå att avledande påbörjats före ikraftträdandet, skall 8 kap. 23 § i nya lydelsen gälla, dock allenast därest frågan om åtgärder till motverkande av vattenförorening icke blivit prövad i ansöknings- eller underställningsmål före ikraftträdandet och ej heller därefter med tillämpning av äldre lag.

Ej må på grund av vad i 8 kap. 28 § andra stycket stadgas bidragskyldighet åläggas för ökad kostnad, som uppkommit före ikraftträdandet eller inträtt därefter i anledning av beslut som meddelats före ikraftträdandet.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 18 oktober 1963.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, fråga om *ny lagstiftning rörande skydd för vattenförsörjningen m. m.* och anför därvid följande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 januari 1953 har dåvarande statsrådet Hjalmar Nilson tillkallat särskilda sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag om åtgärder till motverkande av förorening av sjöar och vattendrag. Efter att tidigare ha avgivit två betänkanden angående lagstiftnings- och organisationsfrågor inom vattenvårdens område har de sakkunniga, som antagit benämningen vattenvårdskommittén, den 6 december 1960 avgivit ett betänkande med titeln »Skydd för vattenförsörjningen» (SOU 1960: 38).¹

Vattenvårdskommittén föreslår i betänkandet vissa ändringar i vattenlagen för att bereda bättre skydd för vattenförsörjningen. Förslagen avser att såvitt möjligt mot förorening skydda grundvatten och ytvatten, som användes eller avses skola användas för konsumtion inom tätbebyggelse eller av livsmedelsindustri o. d. Betänkandet bilagt *förslag till lag om ändring i vattenlagen* torde få fogas som bilaga till detta protokoll (*Bilaga B*).

Över betänkandet jämte vid detta fogat lagförslag har efter remiss yttranden avgivits av vattenöverdomstolen efter hörande av vattendomstolarerna, medicinalstyrelsen (med överlämnande av yttranden från statens bakteriologiska laboratorium, Förste provinsialläkarnes förening, Svenska stadsläkarföreningen, Svenska provinsialläkarföreningen samt förste provinsialläkarna i Stockholms, Södermanlands, Jönköpings, Kalmar, Blekinge, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Kopparbergs, Gävle-

¹ Betänkandet är undertecknat av vattenrättsdomaren Gösta Schirén, ordförande, överinspektören Sven Andersson, direktören Torsten Andersson, ledamoten av riksdagens första kammare, chefredaktören Torsten Bengtsson, laboratorn G. Laurell, ledamoten av riksdagens andra kammare greve T. G. von Seth, förutvarande distriktsingenjören för vatten och avlopp Ossian Svensson, förutvarande överinspektören Sten Vallin och direktören Gösta Äqvist.

borgs och Jämtlands län, förste stadsläkarna i Göteborg, Malmö och Norrköping, två hälsovårdskonsulenter samt medlemmen av styrelsens vetenskapliga råd professor L. Friberg), statens institut för folkhälsan, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, kammarkollegiet, statskontoret, lantbruksstyrelsen, veterinärstyrelsen (med yttranden från Svenska länsveterinärföreningen och Svenska veterinärföreningen för kött- och mjölkhygien), statens vatteninspektion, kommerskollegium (med yttranden från Stockholms handelskammare, Östergötlands och Södermanlands handelskammare, Smålands och Blekinge handelskammare, Gotlands handelskammare, Skånes handelskammare, handelskammaren i Göteborg, handelskammaren i Karlstad, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, handelskammaren i Gävle, Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare), Sveriges geologiska undersökning, överståthållarämbetet (med yttrande från Stockholms stadskollegium), länsstyrelsen i Stockholms län (med yttranden från Stockholms läns och stads lantbruksnämnd, Stockholms förorters samarbetsnämnd och Stockholms norra förorters vattenverksförbund), länsstyrelsen i Uppsala län (med yttranden från förste provinsialläkaren samt distriktsingenjören för vatten och avlopp i länet även som från hälsovårdsnämnderna i Uppsala och Enköpings städer, i Tierps köping samt i Upplands-Bro och Älvkarleby kommuner), länsstyrelsen i Södermanlands län (med yttranden från förste provinsialläkaren och distriktsingenjören i länet), länsstyrelsen i Jönköpings län, länsstyrelsen i Kalmar län (med yttranden från lantbruksnämnden, förste provinsialläkaren och distriktsingenjören i länet samt från hälsovårdsnämnderna i Kalmar, Oskarshamn och Västervik), länsstyrelsen i Kristianstads län (med yttranden från förste provinsialläkaren, länsveterinären, länsarkitekten och distriktsingenjören i länet samt från hälsovårdsnämnderna i Osby och Åstorps köpingar och kommunalnämnden i Barkåkra kommun), länsstyrelsen i Malmöhus län, länsstyrelsen i Hallands län (med yttranden från förste provinsialläkaren, länsarkitekten och hushållningssällskapet i länet samt drätselkammaren i Halmstad), länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län (med yttranden från förste provinsialläkaren, länsveterinären och distriktsingenjören i länet), länsstyrelsen i Älvsborgs län (med yttrande från distriktsingenjören i länet), länsstyrelsen i Örebro län (med yttranden från förste provinsialläkaren, länsarkitekten och distriktsingenjören i länet, drätselkamrarna i Örebro och Karlskoga samt kommunalnämnderna i Hällefors köping och Linde kommun), länsstyrelsen i Kopparbergs län (med yttranden från förste provinsialläkaren och distriktsingenjören i länet), länsstyrelsen i Västernorrlands län (med yttranden från vägförvaltningen, förste provinsialläkaren, distriktsingenjören och naturskyddsrådet i länet, Västernorrlands läns landstings förvaltningsutskott, Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare samt från

stadsfullmäktige i Sundsvall, Härnösand och Örnsköldsvik ävensom från kommunalfullmäktige i Timrå och Sköns köpingar samt Ytterlännäs, Selångers och Själevads landskommuner), länsstyrelsen i Västerbottens län (med yttranden från förste provinsialläkaren och distriktsingenjören i länet samt drätselkammaren i Skellefteå och hälsovårdsnämnderna i Lycksele stad samt i Umeå och Stensele landskommuner), naturvårdsutredningen, institutionerna för vatten och avloppsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm och vid Chalmers tekniska högskola, Ingeniörsvetenskapsakademien, Svenska landstingsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska stadsförbundet, Svenska kommunaltekniska föreningen, Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Föreningen för vattenhygien, Svenska naturskyddsföreningen (med yttrande från Skaraborgs läns naturskyddsförening), Svenska petroleum institutet, Svenska konsulterande ingenjörers förening samt Svenska distriktsingenjörers förening.

Kungl. Maj:t har den 14 juni 1962 uppdragit åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att upprätta förslag till normalskyddsbestämmelser för grundvattentillgång i anslutning till vad som anförts i vattenvårdskommitténs betänkande om skydd för vattenförsörjningen. Styrelsen har den 1 december 1962 avgivit *förslag till skyddsbestämmelser för grundvattentillgång*. Förslaget torde få fogas som bilaga till detta protokoll (*Bilaga C*).

Över förslaget har efter remiss yttranden avgivits av vattenöverdomstolen, medicinalstyrelsen (med yttranden från statens bakteriologiska laboratorium, länsläkarna i Uppsala, Östergötlands, Kronobergs, Gotlands, Älvsborgs, Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län samt från två hälsovårdskonsulenter), statens institut för folkhälsan, järnvägsstyrelsen, kammarkollegiet, statskontoret, lantbruksstyrelsen (med yttranden från Stockholms läns och stads lantbruksnämnd samt från lantbruksnämnderna i Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Malmöhus och Hallands län, i Älvsborgs läns norra område samt i Skaraborgs och Västernorrlands län), veterinärstyrelsen, statens vatteninspektion, kommerskollegium, Sveriges geologiska undersökning, länsstyrelsen i Stockholms län (med yttranden från länsläkaren, länsveterinären samt från distriktsingenjören för vatten och avlopp i Stockholms och Gotlands län), länsstyrelsen i Uppsala län (med yttranden från länsläkaren och distriktsingenjören samt från hälsovårdsnämnderna i städerna Uppsala och Enköping, i Tierps köping samt i Håbo och Älvkarleby landskommuner), länsstyrelsen i Malmöhus län (med yttranden från biträdande länsläkaren och från distriktsingenjören i länet), länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län (med yttranden från distriktsingenjören i länet) vattenvårdskommittén, Svenska kommunaltekniska föreningen, Svenska vatten- och avloppsverksföreningen, Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksför-

bund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Svenska naturskyddsföreningen, Samfundet för hembygdsvård samt Svenska petroleum institutet.

Vattenvårdskommittén har den 23 februari 1962 avgivit ytterligare ett betänkande. I detta, som har titeln »Tillsyn över radioaktiv vattenförorening» (stens. Jo 1962: 2) föreslår kommittén bl. a. viss ändring av vattenlagen i syfte att sätta strålskyddsmyndigheten i tillfälle att följa de ärenden rörande radioaktivt avloppsvatten, som behandlas vid syneförrättningar eller av vattendomstol. Detta betänkande bilagt *förslag till lag om ändring i vattenlagen* torde få fogas som bilaga till detta protokoll (*Bilaga D*).

Över betänkandet med därvid fogat lagförslag har efter remiss yttranden avgivits av vattenöverdomstolen efter hörande av vattenrättsdomarna i Österbygdens, Söderbygdens och Västerbygdens vattendomstolar, försvarets forskningsanstalt, medicinalstyrelsens strålskyddsnämnd, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, kammarkollegiet, statskontoret, riksrevisionsverket, statens lönenämnd, fiskeristyrelsen, statens vatteninspektion, länsstyrelsen i Stockholms län (med yttranden från överståthållarämbetets och länsstyrelsens civilförsvarssektion, Stockholms läns och stads lantbruksnämnd, förste provinsialläkaren, länsveterinären och distriktsingenjören för vatten och avlopp i Stockholms och Gotlands län, Stockholms läns hälsovårdsförbund, Stockholms förorters samarbetsnämnd och Stockholmsstraktens vattenverksförbund), länsstyrelsen i Södermanlands län (med yttranden från förste provinsialläkaren och distriktsingenjören i länet), länsstyrelsen i Östergötlands län (med yttranden från förste provinsialläkaren och distriktsingenjören i länet), länsstyrelsen i Kalmar län, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län (med yttranden från förste provinsialläkaren, länsveterinären och distriktsingenjören i länet), länsstyrelsen i Skaraborgs län (med yttranden från förste provinsialläkaren, distriktsingenjören i länet, fiskeriintendenterna i övre södra distriktet och nedre södra distriktet samt från Skaraborgs läns hushållningssällskap), länsstyrelsen i Västmanlands län (med yttranden från förste provinsialläkaren och distriktsingenjören i länet), professor W. Rodhe vid Uppsala universitets limnologiska institution, professor S. Thunmark vid Lunds universitets limnologiska institution, delegationen för atomenergifrågor, Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté, Ingenjörsvetenskapsakademien, Sveriges industriförbund, Atomkraftkonsortiet Krångede aktiebolag och Co, aktiebolaget Atomenergi, Svenska vattenkraftföreningen, Sveriges fiskares riksförbund, Svenska naturskyddsföreningen, Samfundet för hembygdsvård samt Föreningen för vattenhygien.

Sedan de nu avsedda frågorna varit föremål för övervägande i justitiedepartementet, anhåller jag att få upptaga desamma.

I. Översikt av gällande bestämmelser m. m.

I skilda lagar och förordningar återfinnes bestämmelser som direkt eller indirekt tjänar att bereda skydd för vattenförsörjningen. *Vattenlagen den 28 juni 1918* innehåller i 2 kap. vissa stadganden av betydelse för ägare och brukare av fastigheter i grannskapet av en vattentäkt eller grundvattentillgång. Såsom en allmän aktsamhetsregel stadgas i 58 § första stycket att, om någon vill utföra grävning eller sprängning eller anordna upplag eller vidtaga annan åtgärd, som kan befaras medföra menlig inverkan på grundvattentillgång, han är skyldig iakttaga de försiktighetsmått, som skäligen föranledes av omständigheterna. Länsstyrelse har möjlighet att vid vite ålägga vederbörande att iakttaga denna aktsamhetsregel och kan förordna om rättelse i fall av försumlighet. — Till skydd mot förorening av grundvatten kan ägare till anläggning för grundvattentäkt, enligt 45 § andra stycket, hos vattendomstol utverka att besvär eller last lägges på annan tillhörig fastighet. Angående möjlighet att för en ytvattentäkt bereda skydd på enahanda sätt stadgas i 14 § tredje stycket. I den mån ägare av fastighet lider skada eller intrång till följd av sådan inskränkning i rådigheten över fastigheten, nämligen i form av besvär eller last, skall ersättning lämnas av vattentäktsägaren.

Skyddsbehov som är förenade med vattenområdes egenskap av ytvattentäkt tillgodoses i vattenlagen, förutom genom nyss angivna stadgande i 2 kap. 14 §, i viss omfattning genom bestämmelser i 8 kap. angående spillvattenavledande. Enligt 8 kap. 23 § första stycket skall vid bedömande av vilka åtgärder som är erforderliga för rening av kloakvatten som avledes till ett vattenområde beaktas beskaffenheten av vattenområdet och förhållandena i övrigt. Att området har användning som ytvattentäkt kan därigenom föranleda skyldighet att vidtaga längre gående åtgärder än som eljest skulle ha krävts. I andra stycket av samma paragraf stadgas förbud att avleda vissa slags kloakvatten med mindre det uppenbarligen kan ske utan olägenhet. — Beträffande utsläpp av industriellt avloppsvatten gäller bestämmelser med annan utformning. Enligt huvudregeln i 32 § råder principiellt förbud att avleda industriellt avloppsvatten så att genom förorening av ytvatten uppkommer olägenhet av någon betydelse; endast om föroreningens förebyggande skulle kräva åtgärder, som ej skäligen kan fordras, får avledandet äga rum. Kan industriellt avloppsvatten befaras medföra förorening av ytvatten så att fiskerinäring av större betydenhet lider väsentligt förfång eller eljest allmänna intressen i avsevärd mån förnärmas, får avledande medgivnas endast under förutsättning att Kungl. Maj:t efter hemställan av vattendomstol förklarar att, med hänsyn till ifrågavarande industriinrättnings betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt, hinder ej möter mot avledandet. Enligt stadgande i 37 § kan Kungl. Maj:t, där

det från naturskyddssynpunkt finnes vara av särskild betydelse, förbjuda all förorening genom industriellt avloppsvatten inom visst område. Sådant förbud får dock meddelas endast under förutsättning att innehavare av fabrik eller inrättning, som anlagts innan förbudet meddelats, icke lider oskäligt intrång.

Beträffande utsläpp av avloppsvatten råder icke någon allmän skyldighet att begära förprovning vid vattendomstol. Det har i stället överlämnats till vederbörande att i första hand själv bedöma vilka reningsåtgärder som enligt lagen bör komma i fråga. Eftersättes skyldigheten i detta hänseende kan den som avleder avloppsvatten — på talan av skadelidande eller det allmänna — av vattendomstol förpliktas vidtaga av vattendomstolen bestämda åtgärder. I vissa fall har det emellertid ansetts innebära alltför stor risk att överlåta bedömningen åt vederbörande själv. Kungl. Maj:t har därför i 8 kap. 38 § vattenlagen bemyndigats att meddela förbud mot vissa avloppsföretag, innan reningsfrågan prövats enligt vattenlagen. Med stöd härav har Kungl. Maj:t utfärdat *kungörelsen den 30 november 1956 om förprovning rörande åtgärder till motverkande av vattenförorening m. m.*, den s. k. förprovningsskungörelsen. I denna uppräknas vissa slag av industriella inrättningar, som icke får anläggas innan frågan om erforderliga åtgärder till motverkande av vattenförorening blivit lagligen prövad. Bland de uppräknade anläggningarna märks anrikningsverk, cellulosafabriker, slakterier, oljeraffinaderier samt fabriker eller inrättningar med radioaktivt avloppsvatten. Skyldighet att begära förprovning beträffande kloakvatten har icke stadgats. Förprovningsskungörelsen innehåller härjämte bestämmelser om skyldighet att göra anmälan till statens vatteninspektion beträffande tillämnade utsläpp av vissa slags avloppsvatten. Sådant skyldighet åvilar, förutom innehavare av fabriker inom en rad industriella verksamhetsgrenar, den som vill utföra ledning i avsikt att leda kloakvatten till ytvattenområde, om kloakvattnet härrör från bebyggelse med mer än 200 invånare eller från vissa allmänna inrättningar beräknade för mer än 200 personer. Även utsläpp av kloakvatten måste i förväg anmälas till vatteninspektionen, såframt fråga är om kloakvatten som ej undergått s. k. slamavskiljning och som härrör från tätbebyggelse eller som innehåller avloppsvatten från vattenklosett.

Rörande ytvattenskydd har föreskrifter meddelats även i *lagen den 6 april 1956 om åtgärder mot vattenförorening från fartyg*. Syftet med denna lagstiftning är främst att förhindra oljeutsläpp från fartyg men bestämmelser är riktade också mot att vatten förorenas genom annat än oljehaltigt avfall.

Det bör anmärkas, att tillämpligheten icke är begränsad till havsområdet; skyddet gäller även inlandsvattnen.

Hälsovårdsstadgan den 19 december 1958 innehåller särskilda kapitel om vattenförsörjning och vattenundersökning samt avledande av flytande orenlighet. I stadgans 6 kap. finnes intagna materiella bestämmelser rörande brunnar, vattenverk, vattenledningar och förbud mot förorenande av vattentillgångar samt grundläggande stadganden om kontroll av vattenledningsvatten. Allmänna bestämmelser som grundval för hälsovårdsnämndernas befattning med avloppsfrågor upptages i 7 kap. Hälsovårdsnämnd har härvidlag att tillse, att skäligen åtgärder vidtages för att motverka vattenförorening inom kommunen. Till undvikande av sanitär olägenhet skall vidtagas särskilda anordningar och åtgärder för avledande av spillvatten och annan flytande orenlighet och av dagvatten samt för rening av avloppsvatten, allt där så skäligen finnes påkallat. Formella föreskrifter angående hälsovårdsnämnds befogenhet att meddela förelägganden och förbud i vattenförsörjnings- och avloppsärenden inrymmes bland stadganden i 14 kap. om hälsovårdskontroll.

Med hälsovårdsstadgans föreskrifter avses att motverka föroreningsrisiker i allmänhet och i fråga om vattenförsörjningens skyddsbehov göres icke någon principiell skillnad mellan ytvatten och grundvatten.

Lagen den 3 juni 1955 om allmänna vatten- och avloppsanläggningar innehåller bestämmelser om skyldighet för kommun att ombesörja eller tillse, att allmän vatten- och avloppsanläggning kommer till stånd så snart omständigheterna det medgiver, där så är påkallat till förekommande av sanitär olägenhet. I övrigt finnes i lagen bestämmelser rörande förhållandet mellan sådan anläggnings huvudman och innehavare av fastigheter inom anläggningens verksamhetsområde samt rörande anläggningens utförande och nyttjande.

I *byggnadslagen den 30 juni 1947* och *byggnadsstadgan samma dag* meddelas vissa bestämmelser av innehåll att förutsättningarna för vattenförsörjning och för anordnande av avlopp skall beaktas vid såväl översiktlig planläggning av bebyggelse som vid detaljplanläggning liksom vid bebyggelses reglering genom utomplansbestämmelser. I byggnadsstadgan uppställs fordran på att det utredningsmaterial, som skall åtfölja planförslag och förslag till utomplansbestämmelser, skall omfatta bl. a. sådan utredning rörande vattenförsörjning och avlopp samt motverkande av vattenförorening, som kan erfordras för förslagens prövning.

Bestämmelser i byggnadsstadgan rörande skyldighet att söka byggnadslov för nybyggnader, mer omfattande ändringsarbeten m. m. innefattar möjlighet för kommunala organ att bevaka vattenförsörjningens skyddsintressen.

Vissa stadganden i *lagen den 12 maj 1917 om expropriation* angår expropriation för vattenförsörjningsändamål och för behov att hindra förorenande av vattenledning.

Bestämmelserna i *förordningen den 1 december 1961 om brandfarliga varor* syftar till att motverka, att befattningen med brandfarliga varor ger upphov till fara för skada genom brand och annorledes. Förordningens tekniska bestämmelser avser brandfaran, men de har avfattats så, att de skall ge utrymme för hänsyn även till fara för bl. a. vattenförorening. På grund av sitt sakliga innehåll är en teknisk bestämmelse av särskilt intresse för grundvattenskyddet, nämligen 23 § 3 mom. sista stycket, varigenom föreskrives att i marken kring underjordisk cistern för förvaring av brandfarlig vätska skall, där det med hänsyn till förhållandena är nödvändigt, särskilt skydd vara anordnat som verksamt förhindrar skada till följd av läckage från cisternen.

För alla underjordiska oljecisterner krävs särskilt tillstånd, som sökes hos byggnadsnämnden. Tillstånd beviljas för högst tio år i sänder; avsyning av underjordisk cistern skall ske, innan den får användas. För cisterner under jord, vilka tagits i bruk före den 1 januari 1963, gäller att de utan tillstånd kan användas till utgången av år 1964, men innehavare måste dessförinnan ansöka om tillstånd hos byggnadsnämnden på samma sätt som gäller för ny anläggning.

I förordningen stadgas, att kommerskollegium skall utfärda de närmare föreskrifter som erfordras för tillämpning av förordningen ävensom de allmänna anvisningar till förordningen vilka må finnas erforderliga. Vidare stadgas, att, innan kollegium meddelar föreskrift eller förordnande som berör annan myndighets ämbetsområde, kollegium skall samråda med denna myndighet. Förarbetena till förordningen ger vid handen, att vattenvårdsintresset intager en framträdande plats bland de intressen som genom denna samverkan avses bli tillgodosedda.

Såvitt gäller frågor om skydd för grundvatten mot förorening genom brandfarliga varor är tillämpningskungörelse till förordningen och anvisningar för närvarande under utarbetande inom kommerskollegium.

I fråga om handläggning av ärenden rörande tillstånd till bl. a. förvaring och hantering av brandfarliga varor är också sört för samverkan med företrädare för skilda allmänna intressen. Sålunda åligger det tillståndsmyndigheten att, i den mån det erfordras med hänsyn till tillståndsärendes beskaffenhet och betydelse, samråda med andra myndigheter, vilkas ämbetsområde beröres av den åtgärd som avses med ansökningen i ärendet. Mot beslut, varigenom tillstånd beviljats, har särskild klagorätt tillagts, förutom tre andra statliga myndigheter, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt statens vatteninspektion.

Enligt stadgande i *naturskyddslagen den 21 november 1952* äger länsstyrelse beträffande utvalda områden förordna, att täkt av sten, grus, sand, jord eller därmed jämförliga nyttigheter ej får utföras utan länsstyrelsens tillstånd. I samband med tillstånd äger länsstyrelsen meddela föreskrifter

avsedda att begränsa företagens menliga inverkan på landskapsbilden. Ehuru stadgandet avser den yttre landskapsvården, kan det i tillämpningen komma grundvattenskyddet tillgodo såsom en följd av geohydrologiska förhållanden.

I det förslag till ny naturvårdslag, som avlämnats av naturvårdsutredningen år 1962, inrymmes bestämmelse angående generell tillståndsplikt för all sådan grusbrytning och liknande täktverksamhet, som är av någon betydelse. Länsstyrelserna förutsättes beträffande grusutvinning genomföra en översiktlig planering, för vilken är utmärkande, att den berör viktiga samhällsintressen, däribland vattenförsörjningen.

Angående den verksamhet vatteninspektionen har att utöva stadgas i *lagen den 30 november 1956 om tillsyn över vattendrag, sjöar och andra vattenområden*. Enligt denna skall vatteninspektionen utöva tillsyn över ytvat-
tenområden till motverkande av vattenförorening. Inspektionen äger meddela råd och anvisningar och kan hos länsstyrelse göra framställning om förbud enligt hälsovårdsstadgan mot utsläpp av avloppsvatten utan erforderlig behandling eller om åtgärd till motverkande av olägenhet genom avloppsutsläpp. Inspektionen äger även vid vattendomstol föra förbudstalan eller talan om reningsåtgärder. Med stöd av lagen kan också företagas inspektion av fabriker och reningsanläggningar.

Enligt *lagen den 1 juni 1956 om rätt att utvinna atomenergi m. m.* erfordras tillstånd av Kungl. Maj:t för att uppföra och driva atomreaktor. Med tillstånd kan förbindas de villkor som finnes påkallade av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt. Tillsyn å efterlevnaden av lagen och av uppställda villkor skall utövas av den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer. Förordnande att utöva sådan tillsyn har meddelats för atomenergidelegationen.

I *strålskyddslagen den 14 mars 1958* återfinnes bestämmelser om tillstånd till radiologiskt arbete och om tillsyn å sådant. Med radiologiskt arbete förstås även arbete vid anläggning för utvinning av atomenergi, men tillstånd enligt strålskyddslagen erfordras icke för vad som omfattas av tillstånd enligt atomenergilagen. Tillsynsbestämmelserna i strålskyddslagen gäller däremot även atomenergianläggningar.

Tillståndsgivning och tillsyn enligt strålskyddslagen ankommer på en särskild strålskyddsmyndighet. När tillstånd beviljats enligt atomenergilagen, äger strålskyddsmyndigheten meddela sådana föreskrifter som, utöver de för tillståndet gällande villkoren, kan erfordras för strålskyddet.

Kungl. Maj:t har den 28 juli 1958 förordnat, att medicinalstyrelsens strålskyddsnämnd skall vara strålskyddsmyndighet.

Med avseende på radioaktiv vattenförorening bör vidare omnämnas, att jämte stadganden om atomenergianläggningar och radiologiskt arbete gäl-

ler sådana bestämmelser inom annan lagstiftning, med vilka åsyftas att motverka vattenförorening överhuvudtaget (jfr prop. 1958: 29 s. 38, 56). Frågor om tillstånd att utsläppa radioaktivt avloppsvatten och med dylikt utsläpp förbundna frågor om skadeförebyggande åtgärder m. m. skall sålunda prövas av vattendomstol enligt föreskrifterna i vattenlagen. Ävenså gäller, att den tillsynsskyldighet som åvilar vatteninspektionen enligt den särskilda lagen om tillsyn över vattendrag, sjöar och andra vattenområden avser vattenförorening utan undantag för sådan som består i radioaktivitet.

II. Förslagets allmänna grunder

A. Skydd för vattenförsörjningen

Vattenvårdskommittén

I sitt betänkande »Skydd för vattenförsörjningen» lämnar vattenvårdskommittén efter en översikt över grundvattnets och ytvattnets betydelse för vattenförsörjningen en redogörelse för en av kommittén gjord undersökning rörande grundvattenföroreningarna i landet. Om de föroreningsfall som inträffat i Sverige framhåller kommittén sammanfattningsvis, att någon mera utbredd grundvattenförorening, som lett till spolieerade vattentäkter i större omfattning och som därför orsakat stora skador, ej synes ha förekommit. Exempel finns dock på att vattentäkter måst överges på grund av förorening med betydande ekonomiska förluster.

De vanligaste tillbud och risker som förekommit kan enligt kommittén hänföras till i huvudsak följande föroreningskällor: infiltration av avloppsvatten, gödselvatten, pressaft från siloanläggningar, dräneringsvatten från soptippar och sopstationer samt liknande avfallsprodukter, utsläpp från träimpregneringsanläggningar, av växtbekämpningsmedel o. d. samt spill i samband med lagring och hantering av petroleum- och tjärprodukter, väglut och andra kemiska vätskor. En allvarlig fara utgöres av att grustag förlägges alltför nära vattentäkter och utnyttjas alltför hårt, så att något skyddslager över grundvattenytan ej kvarlämnas. Vidare framhåller kommittén faran av att övergivna grustäkter användes som soptippar samt att i grustag uppställs oljedrivna maskiner, asfaltverk och liknande. För glesbebyggda områden utgöres den största faran för grundvattnet av bristande hygien. Kommittén har emellertid funnit, att en betydande förbättring åstadkommits genom den upplysningsverksamhet för bättre brunns-hygien, som bedrivs av hälsovårdande myndigheter och sammanslutningar. Att mera utbredd förorening av grundvattentillgångarna har kunnat undvikas får enligt kommitténs uppfattning ej tagas till intäkt för att skyddsåtgärder ej skulle behövas. Riskerna ökar näm-

ligen hastigt, dels beroende på att allt större grundvattenförande områden tas i anspråk för vattenförsörjningen och dels emedan föroreningskällorna ökar. Särskilt framhålles den delvis av beredskapsskäl betingade snabba tillkomsten av lagringsbehållare för oljeprodukter för såväl civila som militära ändamål. Beträffande dessa inträder ökad risk i den mån behållarna blir äldre och utsatta för korrosion. I varje fall större sådana torde dock numera utföras med tillbörligt beaktande av grundvattenskyddets krav.

Angående den nuvarande lagstiftningens brister i vad gäller möjligheter att bereda *skydd för grundvattentillgångar* anmärker kommittén, att tillämpliga bestämmelser är spridda på ett flertal författningar och därför svåröverskådliga. Generella föreskrifter med giltighet inom större områden kring en grundvattentillgång kan meddelas i form av särskilda hälsovårdsordningar, utfärdade med stöd av hälsovårdsstadgan. Emellertid är det enligt kommitténs mening högst ovisst om man på detta sätt kan bereda skydd för andra grundvattentillgångar än sådana som redan tillgodogöres; det framstår givetvis som en avsevärd brist att det ej är möjligt att i denna ordning skydda även grundvattenförekomster, som blott hålles i reserv för framtida bruk. I rättspraxis har fastslagits den principen, att inskränkningar som genom lokal hälsovårdsordning kan föreskrivas i befogenheten att nyttja fastigheter och anläggningar icke får gå längre än vad vederbörande fastighetsägare eller företagare enligt allmänna rättsgrundsatser är skyldig att tåla.

I fråga om möjlighet att jämlikt vattenlagen tillskapa skyddsområden påpekar kommittén, att generella skyddsföreskrifter kan meddelas i form av servitutsbestämmelser enligt 2 kap. 45 § andra stycket. Vanligen fastställs i denna ordning enhetliga servitutsbestämmelser för ett område kring en vattentäkt. Servitutet måste dock, till skillnad från de föreskrifter som utfärdas i form av lokala hälsovårdsordningar, anknytas till de särskilda fastigheterna inom området. Kommittén framhåller, att längre gående inskränkningar i rätten att förfoga över egendom kan åstadkommas genom servitut än som är möjligt med hälsovårdsföreskrifter. Om så befinnes erforderligt kan som servitut utverkas totalt förbud mot verksamhet som är till fara för grundvattnet. Dock skall ersättning utgå för intrång som vållas annan, när intrånget är mer omfattande än vad fastighetens ägare på grund av allmänna regler är skyldig att finna sig i.

Kommittén erinrar om att servitutsbegreppet innesluter ett krav på att servitutet skall tillgodose vissa primära och varaktiga behov hos den dominerande fastigheten såsom sådan eller någon därå befintlig anläggning. Innan vattentäkt anlagts på en fastighet eller i vart fall innan beslut fattats om att begagna fastigheten för sådant ändamål kan nämnda krav ej anses uppfyllt. Möjligheterna att skydda outnyttjade grundvattentillgång-

ar finner kommittén således vara lika begränsade enligt 2 kap. 45 § andra stycket vattenlagen som enligt hälsovårdsstadgan.

Beträffande möjligheterna att ingripa i individuella fall, d. v. s. mot fastighetsägare eller annan som står i begrepp att utföra åtgärd som kan skada grundvatten, framhåller kommittén, att besvär eller last enligt 2 kap. 45 § andra stycket vattenlagen givetvis kan läggas även på enstaka fastighet, ehuru skyddsbestämmelserna vanligen drabbar ett flertal fastigheter. Enligt sin lydelse synes 2 kap. 58 § vattenlagen närmast vara avsedd att möjliggöra ingripanden i individuella fall, då risk för skada på grundvattnet uppkommer. Med hänvisning till förarbetena till 2 kap. 58 § vattenlagen nämner kommittén, att den i lagrummets första stycke stadgade skyldigheten att vidtaga skäligen försiktighetsmått närmast ansetts utgöra ett lagfästade av vad som gäller enligt allmänna grannelagsrättsliga grundsatser. I praxis har stadgandet givits stor räckvidd, såtillvida att en fastighetsägare eller företagare ansetts pliktig att av hänsyn till grundvattnet utan ersättning tåla omfattande inskränkningar i rådigheten över sin egendom. Lagrummet synes kommittén ha fått en tillämpning som i åtskilliga stycken går vida utöver vad som täcks av uttrycket »försiktighetsmått».

I frågan huruvida enligt gällande lagstiftning ingripande kan ske mot redan utförda anläggningar, exempelvis befintliga oljeupplag, uttalar kommittén:

Vad först gäller tillämpningen av 2 kap. 45 § andra stycket vattenlagen må framhållas att för servitutsbegreppet är karakteristiskt att det besvär, som lägges på den tjänande fastigheten, i regel endast kan bestå i skyldighet att tåla visst intrång eller att underlåta viss verksamhet. Däremot anses servitut i allmänhet icke kunna innefatta förpliktelse att vidtaga positiva åtgärder i den härskande fastighetens intresse. Med denna grundsats låter sig svårigen förenas den tillämpningen av 2 kap. 45 § andra stycket vattenlagen att fastighetsägare ålägges borttaga befintliga anordningar eller vidtaga skyddsåtgärder vid sådana. Däremot föreligger knappast hinder att — såsom i vissa fall förekommit — fastighetsägaren ålägges tåla att vattentäktsägaren inom hans fastighet på egen bekostnad utför och vidmakthåller erforderliga skyddsanordningar.

Beträffande innebörden av 2 kap. 58 § i detta hänseende ger lagrummets lydelse besked om att detsamma ger möjlighet till visst ingripande mot befintliga anläggningar. I andra stycket stadgas att länsstyrelse äger att, om försummelse i sådant hänseende som i paragrafens första stycke sägs förelupit, förordna om rättelse på den försumliges bekostnad efter ty tjänligast finnes.

Om tillämpningen av hälsovårdsstadgan härvidlag uttalas:

De för kommittén kända lokala hälsovårdsordningar, som utfärdats till skydd för grundvatten, innehåller icke några bestämmelser rörande åtgärder i avseende på befintliga anläggningar. Föreskrifterna riktar sig mot anordnandet av upplag, uppställandet av maskiner o. s. v. Om ett hälsovårdsintresse så kräver synes hinder knappast föreligga att i lokala hälso-

vårdsordningar även inrymma bestämmelser rörande skyddsåtgärder vid befintliga anläggningar. Sådana bestämmelser får emellertid, liksom lokala hälsovårdsföreskrifter i övrigt, ej gå längre än anläggningarnas ägare är skyldiga tåla enligt allmänna rättsgrundsatser.

Med avseende på gällande lagstiftnings möjligheter att bereda *skydd för ytvatten* anmärker kommittén, att det endast i obetydlig omfattning förekommer bestämmelser som avser att tillgodose det särskilda krav på skydd mot förorening som ett vattenområdes egenskap av ytvattentäkt föranleder. Frånsett vissa detaljregler i hälsovårdsstadgan är endast servitutsbestämmelsen i 2 kap. 14 § tredje stycket vattenlagen av någon betydelse. Kommittén påpekar, att sistnämnda bestämmelse icke fått större användning. Den förutsätter nämligen för sin tillämpning, att vattentäktägaren tager initiativ härtill genom att väcka talan vid vattendomstol och det intrång servitutet innebär kan leda till att han får betala betydande ersättningar, i synnerhet om totalförbud krävs mot åtgärder som kan förorena vattnet. I detta sammanhang framhålles även, att stadgandena i 8 kap. vattenlagen ger allenast begränsade möjligheter att förhindra tillförsel av avloppsvatten, särskilt i fråga om kloakvatten, till ett vattenområde som begagnas för vattenförsörjning.

Kommitténs förslag till ny lagstiftning till skydd för vattenförsörjningen upptager en allmän aktsamhetsregel beträffande grundvattnet, vilken till sin innebörd ganska nära överensstämmer med den nuvarande bestämmelsen i 2 kap. 58 § första stycket vattenlagen. Om någon vill utföra åtgärd som kan befaras leda till menlig inverkan på grundvattentillgång, vilken är eller kan antagas bli tillgodogjord, skall det enligt den av kommittén förordade nya regeln åligga honom att vidtaga de anordningar och tåla den begränsning av verksamheten och i övrigt iakttaga de försiktighetsmått, som skäligen föranleds av omständigheterna. Kommittén framhåller därvid, att den nuvarande regeln i 58 § enligt kommitténs egen mening är tillämplig även beträffande ännu icke ianspråktagen grundvattentillgång men att det i vissa yttranden till kommittén yppats osäkerhet i detta hänseende. Utformas bestämmelsen på det sätt kommittén enligt vad nyss nämnts förordat framgår det klart, att stadgandet är tillämpligt såväl i fråga om tillgodogjord som beträffande ännu icke utnyttjad grundvattentillgång. Vidare får man enligt kommitténs mening med den föreslagna avfattningen en tydlig beskrivning av vad den som utför i lagrummet angivna åtgärder har att iakttaga för att icke orsaka skada på grundvattnet.

Det verksamaste medlet i strävandena att skydda landets grundvattentillgångar avses enligt kommitténs förslag skola bli en befogenhet för länsstyrelserna att fastställa skyddsområden samt meddela skyddsfö-

reskrifter med generell giltighet inom sådana områden. Kommittén anför följande angående förslaget att genom ändrad lagstiftning vidga myndigheternas befogenheter i detta hänseende.

Enligt kommitténs mening bör en riktpunkt för en bättre skyddslagstiftning vara att möjliggöra ingripanden för att skydda grundvattnet i god tid innan åtgärder och anläggningar, som kan medföra skadeverkningar, ännu hunnit utföras. Man kan därför ej nöja sig med en befogenhet för myndigheterna att, som 2 kap. 58 § vattenlagen medger, endast ingripa i individuella fall. Ett fullgott skydd kan icke ernås med mindre möjlighet finns att meddela generella skyddsbestämmelser för större sammanhängande delar av en grundvattenströms tillrinningsområde utan anknytning till någon viss fastighet eller skadehotande anläggning. Men önskemålet om att kunna inskrida i god tid nödvändiggör också att skydds-föreskrifter kan meddelas till förmån för en grundvattentillgång som ännu icke börjat tillgodogöras men kan väntas i framtiden bli behövlig för vattenförsörjningen.

Enligt kommitténs uppfattning bör skyddsområde alltså kunna fastställas för grundvattentillgång som sådan, om detta anses behövligt för att trygga vattenförsörjningens icke alltför avlägsna behov.

Införandet av bestämmelser som möjliggör fastställande av skyddsområden bör enligt kommitténs mening icke utesluta att möjlighet bör finnas att ingripa medelst förelägganden, som riktar sig mot någon viss fastighetsägare eller företagare. Förhållandena kan vara sådana, att det icke finns skäl att vänta att några andra föroreningskällor än den som föranleder ingripandet kommer till stånd och att det därför icke är påkallat att fastställa ett skyddsområde. Men även av andra skäl bör möjligheten till ett direkt ingripande bibehållas. Sälunda anser kommittén att det beträffande redan utförda anläggningar, som kan skada grundvattnet, i vissa fall kan vara en lämpligare väg att inskrida med förelägganden på sätt 2 kap. 58 § vattenlagen stadgar än med generellt verkande bestämmelser för större områden. Vidare är det enligt kommitténs mening lämpligt att bibehålla denna möjlighet för att skydda vattentäkter för enstaka fastigheter eller för industrianläggningar. Det synes nämligen icke befogat att låta bestämmelserna om skyddsområden gälla för andra fall än då skyddsändamålet är av så stor betydelse, att ett påtagligt allmänt intresse av att freda vattenförsörjningen föreligger. Var gränsen skall dragas kan givetvis vara föremål för olika meningar. Kommittén har för sin del stannat för den uppfattningen att möjlighet att fastställa skyddsområden bör finnas i de fall grundvattentillgångar tillgodogöres eller behöver för framtiden reserveras för att tillgodose vattenbehovet för samhällen och andra mera sammanhängande bebyggelseområden. När det gäller att skydda vattenförsörjningen för enstaka fastigheter eller för mindre grupper av fastigheter, som ännu icke fått tätbebyggelsekaraktär, samt för industrier bör däremot enligt kommitténs mening möjlighet alltså finnas att in-

gripa med individuella förelägganden av samma art som nu stadgas i 2 kap. 58 § andra stycket vattenlagen. Möjlighet för länsstyrelserna att meddela sådana förelägganden bör därför bibehållas i den nya lagstiftningen.

Om administrationsspörsmålet anför kommittén följande.

Vid bedömande av frågan vilken myndighet som bör ha befogenheten att fastställa skyddsområden anser kommittén att denna befogenhet bör tillkomma länsstyrelserna, vilka redan nu på grund av 2 kap. 58 § vattenlagen och hälsovårdsstadgan har väsentliga uppgifter i sammanhanget. Befogenheten synes icke böra preciseras närmare än så att länsstyrelserna får rätt att, då så krävs för att skydda en vattentäkt eller en grundvattentillgång, som ännu icke är tillgodogjord men som kan väntas bli ianspråktagen framdeles, fastställa skyddsområde av erforderlig omfattning och att med generell giltighet inom detta område föreskriva bestämmelser om vad som av hänsyn till grundvattnet skall iakttagas av dem som anordnar uppdrag, bedriver grustäkt, anlägger avloppsledningar m. m. inom området. Liksom nu är fallet beträffande länsstyrelses befogenhet att utfärda vitesförelägganden enligt 2 kap. 58 § andra stycket vattenlagen bör befogenheten att fastställa skyddsområden anknyta till en allmän regel om den försiktighet en fastighetsägare eller företagare är skyldig att iakttaga då han utför åtgärder eller bedriver verksamhet, som är av sådan art att menlig inverkan kan uppkomma på grundvattnet.

Kommittén betonar också, att länsstyrelserna kan förfoga över den medicinska och tekniska sakkunskap — i sistnämnt hänseende distriktsingenjörerna för vatten och avlopp — som behövs för prövningen och frågan om skyddsområden.

Den nyss berörda allmänna aktsamhetsregeln bildar enligt kommittéförslaget en rättslig grund för länsstyrelsernas befogenhet att fastställa skyddsområden och beträffande dessa meddela generellt giltiga skyddsföreskrifter.

I fråga om ytvatten finner kommittén angeläget, att i lagstiftningen mot vattenförening vidtages en sådan skärpning, att man under vissa förhållanden kan erhålla förbud mot kloakvattenutsläpp till skydd för viktiga ytvattentäkter. Angående härför erforderliga nya bestämmelser anför kommittén följande.

Skyddsbestämmelserna synes höra rikta sig mot sådant avloppsvatten som kan medföra risk för spridning av smitta eller eljest våda ur hälsosynpunkt. Det är därvid i första hand kloakvatten som kommer i betraktande. Bakteriella föreningar kan visserligen förekomma även i vissa industriella avloppsvatten, t. ex. från slakterier och garverier. Emot sistnämnda slag av förening torde emellertid redan nu finnas goda möjligheter att ingripa med stöd av 8 kap. 32 § vattenlagen. Sålunda torde hinder icke möta för vattendomstol att jämlikt 8 kap. 32 § första stycket vattenlagen förbjuda utsläpp i visst vattenområde, om detta krävs för att skydda ett viktigt intresse och annan lösning av avloppsfrågan står till buds utan oskäligen kostnadsökning. Möjligheterna att genom behandling av industriellt avloppsvatten eller annorledes oskadliggöra hälsofarliga avfallsprodukter torde även i regel vara större än för kloakvatten. Kommittén anser sig därför kunna begränsa sitt förslag till nya skyddsbestämmelser till att avse endast kloakvatten.

Beträffande de intressen som bör erhålla förbättrat skydd anser kommittén det i första hand angeläget att värna om städers och andra orters försörjning med dricks- och annat förbrukningsvatten. Det är nämligen just i sådana fall då större mängder vatten bortledes från ett vattenområde och genom samhälles ledningsnät tillhandahålles en mångfald människor som risken för spridning av smittämnen är särskilt stor. Kommittén fortsätter:

Ett särskilt skyddsbehov uppstår vidare om vattnet användes i exempelvis en livsmedelsindustri. Kraven på vattnets kvalitet måste självfallet då ställas högt. Även beträffande vattentäkter som sålunda användes för industriella och liknande ändamål vilka av medicinsk-hygieniska skäl fordrar ett högklassigt fabrikationsvatten föreligger ett starkt allmänt intresse av att kunna bereda ett längre gående skydd än nu är möjligt. Liksom i fråga om samhällellens vattenförsörjning är det därvid den konsumerande allmänheten som man ytterst vill skydda.

Om det skall anses nödvändigt att förbjuda kloakutsläpp eller ej måste bedömas efter rådande lokala förhållanden. I tillräckligt stora sjöar och vattendrag och på betryggande avstånd från vattenintag torde utsläpp av behandlat och vid behov klorerat kloakvatten i allmänhet kunna tålas, trots att recipientens vatten måste begagnas för vattenförsörjning. Däremot är förbud uppenbarligen påkallat, om förhållandena är sådana att vattenförbrukarna till följd av utsläppet utsättes för hälsofara genom smittsamma sjukdomar eller om våda ur hälsosynpunkt eljest kan uppstå, t. ex. genom att kloakvattnet innehåller giftiga eller radioaktiva ämnen.

När en ytvattentillgång användes för vattenförsörjning sker det oftast genom att vattnet pumpas till ett samhälles vattenverk eller till en fabrik. Men ett vattenområde kan också på indirekt väg tillgodose vattenförsörjningen. I stor utsträckning användes nämligen ytvatten för att genom infiltration förstärka grundvattentillgångar. Som exempel på större förbrukare som nödgats anlita denna utväg kan nämnas följande städer i Mellansverige: Södertälje, Nynäshamn, Uppsala, Gävle, Västerås och Örebro. Även ytvatten som sålunda endast indirekt användes för vattenförsörjningen bör enligt kommitténs mening kunna skyddas mot nedsmittning eller annan förorening lika väl som de vattenområden som direkt utgör vattentäkter. Infiltration från ett ytvattenområde till en närbelägen grundvattentillgång kan, som tidigare nämnts, också ske på naturlig väg. I de fall ett sådant naturligt samband föreligger kan samma behov av att skydda ytvattnet göra sig gällande som då infiltrationen sker på konstlad väg. Bestämmelserna bör därför utformas så att de täcker såväl konstgjord som naturlig infiltration.

Kommittén upptager i detta sammanhang fråga om viss kostnadsfördelning mellan vattenförsörjningsintresse och avloppsintresse. Konflikt kan uppstå mellan å ena sidan ett intresse att nyttja ett vattenområde för ytvattentäkt och å andra sidan ett intresse att begagna samma område som recipient för avloppsvatten. I regel väljer ett samhälle den recipient för sitt avloppsvatten som är från ekonomisk synpunkt fördelaktigast. Vägras samhället att använda denna recipient kan därför uppkomma mer eller mindre betydande merkostnader för att avleda avloppsvattnet åt annat håll. Det ter sig icke rimligt att dessa merkostnader

alltid skall bäras av det samhälle ensamt, som avleder avloppsvattnet. Detta samhälle hindras att begagna sig av det från dess utgångspunkter gynnsammaste alternativet på grund av att ett annat intresse av liknande allmännyttig art gör anspråk på vattenområdet. Särskilt otillfredsställande ter det sig enligt kommitténs mening om en liten kommun ensam måste svara för stora merkostnader för att avleda avloppsvatten åt annat håll än det i första hand avsedda av hänsyn till en större stads vattenförsörjning. För kommunens invånare kan dessa merkostnader bli kännbara under det att kostnaderna utslagna på stadens vattenförbrukare kanske icke blir av märkbar storlek. I sådant fall synes det kommittén rimligare att merkostnaderna till huvudsaklig del eller kanske helt drabbar den som vill förhindra att vattenområdet användes som recipient. Även andra faktorer än de båda samhällenas storlek kan tänkas motivera en fördelning av merkostnaderna, t. ex. prioriteten mellan de konkurrerande företagen. Har avloppsvatten av gammalt avletts till vattenområdet synes det rimligt att det samhälle eller den industri som vill börja använda området som vattentäkt tar del i de ökade kostnader som drabbar »avloppssamhället» för den händelse avloppsvattnet måste överföras till annan recipient.

Kommittén anser det alltså lämpligt att möjlighet ges att mellan de kolliderande intressena fördela merkostnaderna för att befria en ytvattentäkt från tillförsel av avloppsvatten. Hur fördelningen skall ske synes icke böra fastställas närmare än så att vattendomstolen får möjlighet att handla efter vad som framstår som skäligt med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall. De viktigaste faktorer, som härvid bör beaktas, är de som nyss berörts i det föregående. Vattendomstolen bör vidare ha fria händer att fastställa deltagningsskyldigheten till ett kapitaliserat engångsbelopp eller på annat sätt, t. ex. årliga belopp eller viss andel av årskostnaderna.

Den lösning kommittén nu förordar överensstämmer med det förfaringsätt som har följts vid några godvilliga uppgörelser rörande skydd för ytvattentäkter.

De föreslagna reglerna får, framhåller kommittén, sin främsta betydelse i sådana fall då ett samhälle vill avleda avloppsvatten till ett vattenområde, som redan användes såsom vattentäkt. De bör emellertid utformas så att de även skall kunna tillämpas för det fall att avloppsvatten redan avledes till vattenområdet, när fråga uppkommer om att skydda befintlig eller planerad vattentäkt. Det är klart att det i det senare fallet ofta är förenat med så betydande merkostnader att lägga om avloppssystemet att det samhälle, som äger vattentäkten och som kanske kommer att belastas med en avsevärd del av dessa merkostnader, föredrar att lösa sin vattentäcksfråga på annat sätt. Även då konkurrerande ansökningar föreligger till bedömande samtidigt synes den föreslagna bidragsregeln utgöra en lämplig grundval för den jämkning mellan de stridiga intressena som vattendomstolen enligt 2 kap. 38 § vattenlagen har att företaga.

Enligt kommitténs mening bör man emellertid icke stanna vid att införa bidragsskyldighet enbart för de fall då utsläpp av kloakvatten förbjudes. Ett vattenområdes egenskap av ytvattentäkt kan motivera längre gående reningsåtgärder än eljest skulle ha krävts. Aläggandet måste dock även i sådant fall hålla sig inom ramen för vad som bedöms vara skäligt med hänsyn tagen jämväl till kostnaderna för reningsåtgärderna. I vattenmål rörande förorening brukar ofta denna kostnadssynpunkt mycket starkt framhållas av den som utsläpper avloppsvattnet. Det torde enligt kommitténs mening vara nppenbart att det blir lättare att få den kommun som förorenar vattnet att påtaga sig långt gående reningsåtgärder, om möjlighet finns att erhålla bidrag till kostnaderna från motstående intressenter. En bidragsregel skulle vidare innebära att vattendomstol icke behöver i lika hög grad som hittills beakta kostnadssynpunkten. Om hänsyn också togs till den föreslagna förbudsbestämmelsen, beredes vattendomstolen betydligt större möjligheter än nu att lösa varje föroreningsfall på det sätt som med hänsyn till samtliga kolliderande intressen ger det från allmän och enskild synpunkt rimligaste resultatet. Det synes också befogat antaga att frivilliga lösningar skall underlättas genom de möjligheter till inbördes jämkningar som den förordade bidragsregeln öppnar.

Kommittén förklarar sig vidare ha övervägt om en motsvarande bidragsregel bör införas för de industriella föroreningsfallen men har stannat för att icke föreslå detta. Utgångsläget är ett helt annat när det gäller industriella föroreningar. Kommittén erinrar om ett uttalande i den proposition som låg till grund för 1941 års lagstiftning mot vattenförorening. I anledning av ett remissyttrande framhöll föredragande departementschefen (prop. 1941: 45 s. 114 f), att om särskilt höga krav måste ställas på vattenbeshaffenheten i recipienten det kunde tänkas att åläggande enligt 8 kap. 32 § om mera långtgående åtgärder, utan att servitut tillskapades, ansågs böra givas allenast under förutsättning att bidrag därtill erhöles från de intressen som påkallade åtgärden. Något särskilt stadgande som ger stöd åt en sådan tillämpning ansåg departementschefen ej erforderligt. Enligt kommitténs förslag skall den förordade kostnadsfördelningsregeln icke medtagas bland de bestämmelser rörande kloakvatten, vilka äger tillämpning även beträffande industriellt avloppsvatten.

Kommittén föreslår slutligen bestämmelser om fridlysning av ytvattentäkter. Vad kommittén enligt det föregående förordat i fråga om skydd för ytvattentäkter avser det fall att en aktuell konflikt-situation föreligger mellan vattenförsörjnings- och avloppsintressen. Enligt kommitténs mening finnes emellertid även behov av bestämmelser som möjliggör att en ytvattentäkt, som ännu är opåverkad av föroreningar, kan för framtiden fredas från tillförsel av avloppsvatten. Genom ett fridlysningsförfarande bör området kunna reserveras för vattenförsörjningen.

Kommittén föreslår i detta hänseende viss utvidgning av fridlysningsbestämmelsen i 8 kap. 37 § vattenlagen, enligt vilken Kungl. Maj:t kan, där det ur naturskyddssynpunkt finnes vara av särskild betydelse, förbjuda all förorening genom industriellt avloppsvatten inom visst område. Enligt kommittéförslaget skall bestämmelsen utvidgas så, att den kan tillämpas icke blott då det påkallas för att tillvarataga naturskyddsintressen utan även då det erfordras för att bereda skydd för samhälles vattenförsörjning. Förutom denna lagändring föreslås införande i vattenlagen av ett stadgande som möjliggör samma fridlysningsförfarande när det gäller förorening genom kloakvatten.

Yttrandena

I remissyttrandena över vattenvårdskommitténs betänkande med förslag till lagstiftning angående skydd för vattenförsörjningen uttalas en tämligen enhällig anslutning till kommitténs uppfattning om de allmänna grunderna för skyddslagstiftningen. Det vitsordas överlag, att lagstiftningen på området behöver förtydligas och fullständig. Remissinstanserna har genomgående förordat, att ny lagstiftning i enlighet med det framlagda kommittéförslaget snarast kommer till stånd. En gentemot förslagets väsentliga delar mer avvisande hållning intager *Riksförbundet Landsbygdens folk*. Förbundet anser nämligen skyddsområden för grundvattentillgångar icke böra fastställas i administrativ ordning och finner någon skärpning av bestämmelserna mot ytvattenförorening icke vara erforderlig för närvarande.

Ett antal remissinstanser har funnit sig böra ifrågasätta lämpligheten av att även för framtiden skall gälla olika regler för grundvattenskydd och för ytvattenskydd. *Förste provinsialläkarna i Stockholms och Malmöhus län, industriverksstyrelsen i Stockholm, Stockholms norra förorters vattenverksförbund, Svenska landskommunernas förbund och Svenska kommunaltekniska föreningen* anser det önskvärt, att lagbestämmelserna rörande grundvattenskyddet samordnas och om möjligt sammanföres med bestämmelserna om ytvattenskyddet. Därmed skulle ytvattentäkternas likställighet med grundvattentäkterna markeras. — Nyssnämnda remissinstanser och därjämte *Sveriges geologiska undersökning, länsstyrelsen i Stockholms län, Ingeniörsvetenskapsakademien och Föreningen för vattenhygien* ger uttryck för den uppfattningen, att kommittén har övervärderat grundvattnets betydelse i förhållande till ytvattnets och att detta föranlett kommittén att ställa skyddet av ytvattentillgångarna något i bakgrunden. Sålunda framhåller *Sveriges geologiska undersökning*, att grundvatten icke alltid har en ur fysikalisk-kemisk synpunkt för mänskligt bruk lämpad sammansättning, som över-

träffar ytvattens; åtskilliga grundvatten är på grund av sin geologiska miljö järn-, mangan- eller kloridhaltiga och i dessa avseenden ytvattnet underlägsna. I fråga om grundvattentillgångarnas betydelse kvantitativt sett göres i yttrandena vanligen gällande, att ytvattnet i framtiden kommer att få allt större betydelse antingen direkt för ytvattentäkter eller för konstgjord infiltration som förstärkning av grundvattentillgångarna. Svenska kommunaltekniska föreningen betonar, att det är till följd av ökande tätbebyggelse och stigande vattenförbrukning per capita som vattenbehovet i allt större utsträckning framdeles kommer att få tillgodoses genom ytvattentäkter. Grundvattnets överlägsenhet som råvatten gäller i första hand spridd bebyggelse och mindre samhällsbildningar, för vilka framställning av renvatten ur ytvatten tämligen undantagslöst medför högre kostnader än om grundvatten kan användas. Däremot kan för större samhällen de teknisk-ekonomiska faktorerna ofta tala för att vattenförsörjningen skall baseras på ytvatten. Enligt föreningen framstår det icke minst på längre sikt inom södra och mellersta Sverige som lika angeläget att skydda ytvatten som grundvatten. Den enligt förslaget föreliggande skillnaden mellan grund- och ytvatten i skyddshänseende framstår för föreningen som ur vattentäktssynpunkt sakligt ogrundad, icke minst med hänsyn bl. a. till att gränsen mellan yt- och grundvatten stundom är svårbestämd, att ytvatten ofta infiltreras till eller eljest påverkar en grundvattenförekomst och att ytvatten användes för konstgjord infiltration. Om exempelvis en oljeförorening drabbar ett ytvatten, som användes som råvattentäkt eller för konstgjord infiltration, kan skadan och svårigheterna bli av delvis samma art och omfattning som vid oljeskada på grundvatten. Föreningen anser, att yt- och grundvattenskyddet av dessa skäl bör utformas efter så långt möjligt samma principer.

För ytvattentäkter lika väl som för grundvattentäkter bör enligt flera remissinstansers mening kunna fastställas skyddsområden i administrativ ordning och meddelas generellt giltiga skyddsföreskrifter utan anknytning till de särskilda fastigheterna inom områdena. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt statens vatteninspektion anser angeläget vara, att länsstyrelse beredes möjlighet att taga initiativ i frågor om ytvattenskyddet i likhet med vad som föreslås beträffande grundvattenskyddet. Uttalanden av innebörd att lagstiftning om skyddsområden för ytvattentäkter bör övervägas återfinnes i yttrandena från *överståthållarämbetet, industriverksstyrelsen i Stockholm, länsstyrelsen i Stockholms län, förste provinsialläkaren i samma län, Stockholms norra förorters vattenverksförbund, distriktsingenjören i Uppsala län, distriktsingenjören i Södermanlands län med instämmande av länsstyrelsen i länet, distriktsingenjören i Kalmar län, förste provinsialläkaren samt distriktsingenjören i Örebro län, distriktsingenjören i Kopparbergs län med instämmande av länsstyrelsen i länet, Svenska kommunaltekniska föreningens vatten- och av-*

loppsavdelning, Föreningen för vattenhygien, Svenska konsulterande ingenjörers förening och från Distriktsingenjörers förening.

Kommitténs förslag till allmän aktsamhetsregel i fråga om grundvatten tillstyrkes eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. I yttrandena framhålls genomgående såsom särskilt förtjänstfullt, att stadgandets avfattning utvisar, att skyddet gäller även icke tillgodogjorda grundvattentillgångar.

Den närmare utformningen av aktsamhetsregeln behandlas i några remissyttrandena.

Mellanbygdens vattendomstol och *Riksförbundet Landsbygdens folk* anser, att det bör uttryckligen angivas, att skyldighet att vidtaga försiktighetsmått i förevarande hänseende är begränsad till vad sakägaren på grund av allmänna regler är skyldig att iakttaga. *Österbygdens vattendomstol* intar en liknande ståndpunkt. *Distriktsingenjören för vatten och avlopp i Uppsala län* anser det önskvärt, att lagrummet innehåller föreskrifter om skyddsåtgärder med avseende även på befintliga, skadehotande anläggningar och *länsarkitekten i Kristianstads län* finner, att den föreslagna lydelsen icke innebär något förtydligande i frågan huruvida aktsamhetsregeln kan tillämpas på befintliga anläggningar.

Sveriges lantbruksförbund hävdar, att den föreslagna aktsamhetsregeln får en mer begränsad tillämpning än det nuvarande stadgandet i 2 kap. 58 § första stycket vattenlagen. Då det föreslagna stadgandet åsyftar skydd för grundvattentillgång, som kan antagas bli tillgodogjord, blir skyddet i detta hänseende enligt förbundets mening inskränkt till endast så exploateringsmogna vattentäkter, att planer på utnyttjandet redan börjat utarbetas. Förbundet vill föreslå, att skyddet utsträcker att gälla vattentäkter, för vilka man kan konstatera ett behov inom överskådlig tid.

Förslaget att skyddsområden skall kunna fastställas för grundvattenförekomster har hälsats med tillfredsställelse av remissinstanserna. I praktiskt taget alla yttranden göres positiva uttalanden angående den föreslagna skyddsformens betydelse för landets nuvarande och framtida vattenförsörjning. Man tillstyrker enhälligt, att bestämmelser utfärdas som möjliggör den åsyftade aktiveringen av vattenskyddsverksamheten.

I den mån erinringar framställes mot kommittéförslaget i denna del är de vanligen uttryck för önskemål om vidare tillämpning av skyddsformen än som avses med förslaget. Som tidigare omnämnts, göres nämligen av ett stort antal remissinstanser gällande, att någon principiell skillnad i lagstiftningens utformning ej bör göras mellan skydd av grundvattentillgångar och skydd av sådana ytvattentillgångar som behöver tagas i anspråk för vattenförsörjning och att i enlighet härmed skyddsområden bör kunna fastställas i administrativ ordning även för ytvattentäkter.

I ett par remissyttranden föreslås, att tillämpligheten av skyddsområdesbestämmelsen icke skall begränsas till vattenförsörjning för enbart tätbebyggelse. Sålunda framhåller *medicinalstyrelsen*, att det vid tätbebyggelse är allmänna medel som anlitas för att ordna vattenförsörjningen medan motsvarande kostnader för landsbygdens del bestrids av enskilda medel. Därest på landsbygden tillgängliga grund- och ytvatten blir otjänliga till vattentäkter, stöter det för den enskilde på stora — främst ekonomiska — svårigheter att lösa vattenförsörjningsfrågan. Tillgången till fullgott dricksvatten är av vital betydelse även för människor bosatta inom glesbebyggelse och styrelsen finner det därför böra övervägas, att vattenskyddet utsträcker att omfatta även sådan bebyggelse. I samma riktning uttalar sig *Svenska provinsialläkarföreningen*.

I frågan om vilken myndighet som bör ha befogenhet att fastställa skyddsområden och meddela föreskrifter angående grundvattenskyddet har remissinstanserna överlag godtagit kommitténs förslag, såtillvida att det stora flertalet av dem antingen lämnat förslaget i denna del utan erinran eller uttalat uppskattning av frågans tilltänkta lösning. *Vattenöverdomstolen* yttrar för sin del, att om länsstyrelserna blir de myndigheter som anförtros beslutanderätten på hithörande område, vinnes i förhållande till nuvarande ordning, att skyddsföreskrifter enligt vattenlagen kan tillskapas av myndigheter som äger taga initiativ till erforderliga åtgärder. Det allt större behovet att uppnå planmässighet och effektivitet i fråga om grundvattenskyddet skulle icke kunna tillgodoses om det framgent skulle ankomma på vattenomstolarna — vilkas verksamhet ju huvudsakligen är inriktad på rättskipning — att fastställa sådana generellt giltiga skyddsföreskrifter varom nu är fråga.

I några remissyttranden riktas kritik mot förslaget i vad det innebär, att administrativt förfarande kommer att tillämpas i skyddsområdesärenden. *Länsstyrelsen i Stockholms län* ansluter sig visserligen till förslaget i organisationsfrågan men finner det vara en nackdel, att de skyddsbestämmelser som länsstyrelse utfärdar icke får gå längre än vad fastighetsägare och företagare, som bestämmelserna riktar sig emot, kan anses skyldiga att tåla utan ersättning. Länsstyrelsen framhåller det olämpliga i att länsstyrelserna vid bestämmandet av skyddsföreskrifter eller vitesålägganden skall nödgas att taga ställning till den för skyddsbehovets tillgodoseende i och för sig ovidkommande frågan, huruvida en föreskrift eller ett åläggande skall vara förenat med rätt till intrångsersättning eller icke och att anpassa ingripandets art och omfattning därefter. Länsstyrelserna borde i stället ha möjlighet att, obundna av ersättningsfrågorna, meddela de beslut som skyddsbehovet påkallar. Däremot borde alla såsom konsekvens av beslutet uppkommande frågor om ersättning för skada och intrång — bedömningar av typiskt judiciell karaktär — avgöras av domstol. Länsstyrelsen finner både effektivitetsskäl och rättssäkerhetskrav tala för en sådan kompetensfördelning.

Mellanbygdens vattendomstol anser i likhet med kommittén länsstyrelsen vara det organ som bör handha frågor om fastställande av skyddsområden. En förutsättning för att länsstyrelsen jämväl skall kunna anförtros uppdraget att meddela de allmänna föreskrifter, som skall gälla inom områdena, synes dock denna vattendomstol vara, att viss möjlighet öppnas till prövning inför domstol av föreskrifternas innehåll. Härom anför vattendomstolen följande.

En grundtanke i kommitténs förslag till lagstiftning om skyddsområden är att de för områdena meddelade skyddsföreskrifterna icke får innebära större intrång för berörda sakägare än vad dessa enligt allmänna rättsgrundsatser är pliktiga att tåla utan ersättning. Bedömandet av denna avvägningsfråga är uppenbarligen av judiciell natur; några fasta normer för vad en sakägare är skyldig att utan ersättning tåla finnes icke, utan avgörande härvidlag blir den praxis som kommer att utbildas på grundval av lagstiftningen inom detta område. Frågan borde därför i och för sig avgöras av domstol. På de av kommittén anförda skälen synes det emellertid lämpligt att hela frågan om fastställande av skyddsområden och därmed sammanhängande spörsmål handhaves av länsstyrelsen. De olägenheter som kan följa därav, att en rättsfråga således skall avgöras av en administrativ myndighet och ej av en domstol — bl. a. må härvid framhållas, att en administrativ praxis vid bedömandet av gränsen för ersättningskyldighetens inträde skulle kunna uppkomma, som ej överensstämmer med motsvarande domstolspraxis i frågor om servitut till skydd för grundvatten — torde kunna undvikas genom införande av en bestämmelse av följande innebörd.

Om en sakägare anser, att i administrativ ordning meddelade skyddsföreskrifter för hans vidkommande innebär sådana inskränkningar i hans rätt, som han ej kan anses skyldig att tåla utan ersättning, bör han äga rätt att hos vattendomstol påkalla prövning av denna fråga och därvid yrka sådan jämkning av föreskrifterna att »ersättningsgränsen» ej överskrides. Talan bör föras genom stämning och riktas antingen mot den kommun eller vattentäktsägare, på vars ansökan skyddsområde faststälts, eller, i det fall då skyddsområde faststälts på initiativ av länsstyrelsen, mot det allmänna, lämpligen företrätt av kammarkollegiet.

Vattenöverdomstolen behandlar i sitt remissyttrande det av *Mellanbygdens vattendomstol* sålunda väckta förslaget. Den framförda meningen finnes beaktansvärd från rättsskyddssynpunkt, men vattenöverdomstolen anser frågan icke vara av beskaffenhet att böra upptagas i förevarande sammanhang. Spörsmålet om förhållandet mellan administrativa och dömande myndigheter — särskilt frågan om domstolsmässig överprövning av förvaltningsorgans avgöranden av rättsfrågor — står i samband med det utrednings- och reformarbete som pågår framför allt på det administrativa besvärsinstitutets och förvaltningsförfarandets områden. Vattenöverdomstolen anser det ej vara lämpligt att ur detta större sammanhang lösbryta ett speciellt rättsskyddsproblem och för ett särfall sådant som det nu framställda möjliggöra domstolsprövning av administrativa avgöranden.

Förslaget att skyddsområden skall fastställas av länsstyrelserna avstyrkes av *länsstyrelsen i Malmöhus län, Riksförbundet Landsbygdens folk och Svenska petroleum institutet*.

I yttrandet från *länsstyrelsen i Malmöhus län* anföres, att kommitténs ställningstagande icke röjer någon förståelse för angelägenheten av att lagstiftningen icke vidgar omfattningen av de administrativa myndigheternas befogenheter inom rättsområden, där specialdomstolar är tillfinnandes för handläggning av svårbedömbara och grannliga rättsförhållanden enskilda emellan eller mellan enskilda och det allmänna. Länsstyrelsen, som håller före att meddelande av skyddsföreskrifter kommer att aktualisera ersättningsfrågor i olika avseenden, finner att starka både principiella och praktiska skäl talar för att fastställelse av skyddsområde och meddelande av skyddsföreskrifter i anslutning till sådant område skall ankomma på vattendomstol med möjlighet för domstolen att hänskjuta sådant ärende till handläggning vid syneförrättning, som avses i 10 kap. vattenlagen. Länsstyrelserna synes endast böra tilläggas befogenhet att hos vattendomstol väcka fråga om fastställande av skyddsområde för grundvattentillgång.

Svenska petroleum institutet hänvisar till ett yttrande som institutet avgivit till vattenvårdskommittén under det utredningsarbetet pågick. I yttrandet anförde institutet angående länsstyrelsernas befattning med skyddsområdesärenden, att den expertis, som länsstyrelserna skulle ha till sitt förfogande för dessa ärenden, i första hand utgöres av distriktsingenjören för vatten och avlopp och att det torde stå klart, att denne i berörda frågor skulle komma att uppträda som företrädare för allmänna intressen. Om distriktsingenjören således på länsstyrelseplanet skulle taga initiativ till och bevaka det allmännas intressen vid erforderligt skyddande av betydelsefulla vattentäkter, borde på vattendomstol läggas uppgiften att fastställa skyddsområden och göra avvägningen mellan allmänna och enskilda intressen. Institutet förklarade vidare, att för vattendomstolarnas handläggning av dessa ärenden talade den omständigheten, att vattendomstol handlägger mål om vattentäkt och att man härigenom kunde samla rätts- och intressefrågorna i ett mål. Därest länsstyrelserna skulle fastställa skyddsområden, torde enligt vad institutet yttrade en rad intressefrågor — ersättningar för intrång, förluster eller kostnader — komma att behöva upptagas av allmän domstol. — I sitt nu avgivna remissyttrande behandlar institutet spörsmålet ånyo. Institutet framhåller, att även om det förutsättes, att de av länsstyrelse för skyddsområde meddelade föreskrifterna till skydd för grundvattnet icke får innebära kraftigare intrång än vad fastighetsägare och företagare enligt allmänna rättsgrundsatser är skyldiga att tåla, så kan man utgå från att de, mot vilka föreskrifterna riktar sig, ofta kommer att göra gällande, att föreskrifterna skall mildras eller alternativt, att de har rätt till ersättning för det dem orsakade intrånget. Den avvägning, som härvidlag måste göras beträffande »tillåtet» intrång

och intrång, som medför rätt till ersättning, är självfallet mycket vansklig, då den måste bygga på en ännu icke stadgad praxis, uttalanden i förarbeten, doktrin m. m. Institutet vidhåller med anledning härav sin uppfattning, att vattendomstol är den myndighet, som bäst lämpar sig att avgöra dessa frågor.

Riksförbundet Landsbygdens folk anser sig ej kunna dela kommitténs uppfattning att länsstyrelserna skulle vara de myndigheter som är bäst lämpade att omhänderha frågor om skyddsområden och generella föreskrifter. Länsstyrelserna kan väl i viss omfattning förfoga över medicinsk sakkunskap men denna torde, enligt vad förbundet har sig bekant, vara fullt utnyttjad för andra arbetsuppgifter. Det är visserligen riktigt, att distriktsingenjörerna för vatten och avlopp finnes att tillgå, när det gäller teknisk sakkunskap, men det oaktat anser förbundet, att vattendomstolarna är bättre lämpade än länsstyrelserna för de här aktuella arbetsuppgifterna. Då skyddsområde skall fastställas till skydd för vattentäkt och grundvattentillgång, torde ofta ett stort antal fastighetsägare och andra sakägare bli berörda. De skyddsföreskrifter, som kan komma att fastställas för skyddsområdet, torde i många fall komma att innebära inskränkningar i fastighetsägarnas förfoganderätt med avseende å deras fastigheter samt där uppförda anläggningar och bedriven verksamhet. Otvivelaktigt kommer den omständigheten att viss fastighet beröres av ett skyddsområde att medföra en mer eller mindre klart uttalad nedgång av fastighetens värde. Frågan om en viss skyddsföreskrift ålägger fastighetsägaren eller annan strängare förpliktelse än vad denne är skyldig att tåla utan ersättning torde i och för sig vara svårbedömbär även för vattendomstolarna, men de besitter dock stor erfarenhet av här aktuella bedömningar. Förbundet anser, att länsstyrelserna däremot torde sakna erfarenhet i dessa hänseenden. Härjämte anför förbundet, att länsstyrelsehandläggningen synes betänklig från vissa sakägarsynpunkter. Förbundet finner nämligen, att den enskilde kommer att ha mycket mindre möjligheter att tillvarata sin rätt vid den summariska typ av process som den administrativa utgör, detta dels därigenom att skyldighet icke föreligger för länsstyrelserna att delgiva ansökan om utfärdande av skyddsföreskrifter med varje fastighetsägare som beröres av dessa, dels ock på grund därav att länsstyrelserna icke såsom vattendomstolarna handlägger ärenden vid muntliga huvudförhandlingar. Ett annat skäl som enligt förbundets mening talar för att vattendomstolarna framför länsstyrelserna bör erhålla befogenhet att fastställa skyddsområden är det att vid länsstyrelsehandläggning sakägarna icke har möjlighet att få ersättning för de nödiga kostnader som åsamkas dem för deras tillvaratagande av sin rätt. Överföres handläggningen av frågor om fastställande av skyddsområden till vattendomstolarna blir däremot vattenlagens regler om process- och utredningskostnaderna tillämpliga. Även om detta skulle medföra kostsamma processer för vat-

tentäktsintresset är enligt förbundets mening vanligtvis sådana kostnader försvinnande små i förhållande till de ekonomiska värden som skall skyddas.

I anslutning härtill må anmärkas, att upprättande av normalförslag till skyddsbestämmelser förordats på några håll. *Länsstyrelsen i Uppsala län* understryker sålunda, att man vid utarbetandet av skyddsföreskrifter av praktiska skäl icke alltid kan eftersträva en »individuell» lösning utan antagligen i relativt stor utsträckning måste nöja sig med allmänna erfarenhetsnormer. *Länsstyrelsen* förordar därför att ett normalförslag till skyddsföreskrifter upprättas till länsstyrelsernas ledning. *Länsstyrelsen i Stockholms län* uttalar som sin mening att kommittén borde ha utarbetat ett eget förslag till normerande föreskrifter. *Svenska stadsförbundets styrelse* framhåller, att även om visst stöd kan hämtas ur hittillsvarande praxis, där i vart fall relativt enhetliga linjer utformats för de generella skyddsföreskrifter som kan intagas i lokala hälsovårdsordningar, det måhända skulle ha varit av ett visst värde om några närmare riktlinjer kunde utformas att tjäna till vägledning för bedömandet i det särskilda fallet.

Kommitténs förslag angående förbud mot kloakvattenutsläpp till skydd för viktiga ytvattentäkter har remissinstanserna merendels funnit vara en välmotiverad skärpning av skyddslagstiftningen. Oreserverad anslutning till kommittéförslaget i denna punkt är emellertid icke den vanligaste inställningen och yttrandena innefattar åtskilliga framställningar om ändringar och tillägg i förhållande till vad kommittén ansett sig böra föreslå.

Några remissinstanser inom veterinärväsendet önskar, att förbudet skall utvidgas att gälla till förmån även för annat vatten än sådant som samhällen och livsmedelsindustrier tillgodogör. *Svenska läsveterinärföreningen* påpekar sålunda att genom forskning och erfarenhet har framhävts betydelsen av att våra husdjur har tillgång till foder och vatten av tillfredsställande hygienisk kvalitet. Under betesgång kan infekterat, översvämmat avloppsvatten ge anledning till sjukdomar; ett mer eller mindre utspätt kloakvatten kan understundom vara det enda som finns att tillgå, när det gäller att sörja för betesdjurens vattenbehov. *Svenska veterinärföreningen för kött- och mjölkhygien* framhåller, att det icke kan anses tillfyllest att endast skydda vattentäkter avsedda för konsumtionsändamål; lika viktigt är att det vatten, som användes i ladugårdar eller andra djurstallar eller som kan översvämma lågt liggande betesmarker, icke besudlas med smittämnen. Enligt föreningen finns talrika exempel på att nedsmittat flod- och åvatten vid översvämningsinfekterat strandbeten, där betande djur upptagit smittämnet. De risker för epidemier, som är förknippade härmed, är uppenbara. Föreningen betonar nödvändigheten att förhindra, att vattenburna smittämnen via husdjur tillföres konsumenter-

na. Ett tillägg bör göras till det framlagda kommittéförslaget, så att skydd kan skapas mot smittspridning på denna väg. *Länsveterinären i Kristianstads län* ifrågasätter om icke förbudsmöjligheten bör utsträckas att gälla jämväl för vattenområden, där vattnet oundgängligen måste användas som dricksvatten för husdjur eller för rengöring av mjölkkräml på lantgårdar. Även *statens institut för folkhälsan* fäster uppmärksamhet vid de speciella problem som uppkommer för jordbruksnäringen genom vattenföroreningarna. *Veterinärstyrelsen* finner de av veterinärföreningarna framförda synpunkterna värda allt beaktande, men anser att ett förbud mot utsläpp av kloakvatten i syfte att motverka vattenförorening av enskilda betesmarker torde komma att medföra så vittgående konsekvenser, att det i praktiken knappast synes genomförbart. Där ett vattendrag är så förorenat, att det medför hygieniska vådor genom att vara tillgängligt som dricksvatten för djur, torde enligt styrelsen frågan få lösas genom lämpliga avstängningsanordningar och tillförsel av dricksvatten från annat håll.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län samt *provinsialläkaren och distriktsingenjören i länet* poängterar faran av ytvattenförorening genom utläckning från upplag på stränder av t. ex. olja och andra petroleumprodukter. *Distriktsingenjören* förklarar att, även om oljeinblandning i vatten, som intages i ett vattenverk, icke kan anses orsaka direkt hälsofara det dock är möjligt att därav uppkommer rubbningar i verkets funktion; vidare kan mycket små mängder fenolhaltig olja ge upphov till klorfenoler i vattnet, varigenom detta blir oanvändbart på grund av dålig lukt och smak. Risken för förorening av ytvatten på annat sätt än genom utsläpp av avloppsvatten, exempelvis genom upplag eller andra anläggningar på stränderna, framhålles också av *länsstyrelsen i Södermanlands län* och av *distriktsingenjören i samma län*. Av *distriktsingenjören i Kopparbergs län* föreslås utvidgning av skyddet att gälla icke blott mot kloakvattenutsläpp utan även mot t. ex. upplag av virke samt av bark och sågspån, mot anläggning av motorbåtsbryggor och mot badning. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* ansluter sig till detta distriktsingenjörens förslag.

Svenska kommunaltekniska föreningen förklarar sig icke kunna helt ansluta sig till förslaget i vad det avser förbud mot kloakvattenutsläpp av hänsyn till samhälles behov av vatten. Säkerhetsanordningarna vid ett vattenreningsverk torde kunna drivas upp till vilken ekonomiskt motiverad grad av tillförlitlighet som helst, varför tekniska missöden ej behöver befaras. Fara av förorening av en ytvattentäkt genom virus med avloppsvatten anser föreningen ej böra överdrivas. Den omständigheten att man inte känner virusarterna närmare och att man ej har tekniska möjligheter att med säkerhet oskadliggöra dem i ett vattenverk, synes föreningens knappast motivera så långtgående försiktighetsmått som absolut förbud mot avloppsutsläpp i ett större vattenområde.

Riksförbundet Landsbygdens folk avstyrker helt förslaget i fråga om

skydd mot förorening av ytvattentäkter. Förbundet anser de föreslagna lagändringarna i detta hänseende ej erforderliga för närvarande, emedan den skärpning av 8 kap. vattenlagen som genomfördes år 1956 synes fullt tillräcklig. Förbundet förklarar en ytterligare skärpning av lagbestämmelserna böra anstå, till dess det klart framgår, att den nuvarande lagstiftningen ej är tillfyllest.

Remissinstanserna lämnar i allmänhet utan erinran kommitténs förslag om viss kostnadsfördelning mellan vattenförsörjningsintresse och avloppsintresse. I några yttranden beklagas, att kommittén underlåtit att närmare uttala sig om den föreslagna kostnadsfördelningsregelns praktiska innebörd; det anses skola ha varit av värde både för berörda parter och för tillämpande myndigheter att anvisningar lämnats om grunderna för fördelning av merkostnader som kan uppkomma för att en ytvattentäkt skall befrias från kloakvatten eller för att särskilda åtgärder skall vidtagas till motverkande av ytvattentäkts förorening genom kloakvatten.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, statens vatteninspektion samt förste provinsialläkaren och distriktsingenjören i Örebro län anför, att så länge det saknas egentliga riktlinjer för hur den nya bidragsregeln skall tillämpas, det synes tveksamt om ytvattentäktägare kommer att taga initiativ i skyddsfrågorna i större utsträckning än hittills. Det förfaringsätt som i praktiken brukar tillämpas är att intressenterna förhandlingsvägen söker nå överenskommelser, vilka sedan underställs vattendomstolarna. Möjligheterna att nå sådana överenskommelser torde ha kunnat underlättas, om kommittén något hade ingått på principerna för tillämpningen av bidragsregeln. *Gatunämnden i Stockholm, Stor-Stockholmsdelegationen och Stockholms norra förorters vattenverksförbund* uttalar sig på liknande sätt. *Svenska kommunaltekniska föreningen* finner naturligt att den kostnad som kan uppstå för avloppsintresset, om utsläpp förbjudes i visst vattenområde, skall delas upp mellan avlopps- och vattentäktsintressena och att även merkostnader för särskilt långtgående rening skall delas mellan dessa intressen, när den långtgående reningen är påkallad av vattentäktsintresset. Emellertid finner föreningen det vara att beklaga, att denna kostnadsfördelning angivits skola ske endast efter skälighetsprövning. Föreningen uttalar, att det hade varit i hög grad önskvärt, att kommittén angivit sin principiella uppfattning hur denna kostnadsfördelning skall ske och i vilka fall regeln skall träda i tillämpning. I remissyttrandet påpekas, att en kostnadsfördelningsfråga, som kommittén icke berört, uppstår när ny eller ökad tillförsel av avloppsvatten till en recipient, som samtidigt utgör råvattentäkt för ett vattenverk, medför behov av ökade eller eljest fördyrade reningsåtgärder vid vattenverket. Föreningen håller före att det i dylika fall understundom kan vara rimligt, att avloppsintresset

far bidra till vattenverkets ökade kostnader. Åtminstone teoretiskt är det tänkbart, att valet kan stå mellan ökade kostnader för reningsförändringen antingen på avlopps- eller på renvattenssidan. Väljer man därvid att vidtaga åtgärderna på renvattenssidan, anser föreningen att avloppsintresset självfallet skall deltaga i dessa kostnader. Samma bör gälla om avloppsutsläppet av ekonomiska eller andra skäl befinnes böra erhålla prioritet, men detta medför, att det berörda råvattenbehovet måste tillgodose från annan vattentäkt, vilket föranleder ökade kostnader för vattenförsörjningen.

Svenska naturskyddsföreningen vill ifrågasätta om ej förutsättningarna för inträdet av den föreslagna bidragsplikten för vattentäktsintresset bör skärpas. Föreningen understryker, att man primärt är skyldig att på egen bekostnad motverka olägenheter genom avledning av kloakvatten.

Ikke så få remissyttranden behandlar frågan huruvida icke bestämmelsen om bidrag från vattentäktsägare till kostnader för avloppsrening och liknande uttryckligen bör göras tillämplig såväl då förorening uppkommer genom kloakvatten som då skada vållas av industriellt avloppsvatten. *Sveriges industriförbund* förordar, att det kommer till uttryck i själva lagtexten, att industriellt avloppsvatten i förevarande hänseende är principiellt likställt med kloakvatten. Skulle så icke ske, befarar förbundet att den uppfattningen vinner insteg, att rätt till bidrag för industri i detta fall skulle vara utesluten. Förbundet vill bestrida riktigheten av uttalanden i samband med tillkomsten av 1941 års lagstiftning därom, att den som vill utföra en industriell anläggning har möjlighet att välja mellan flera platser och därvid förlägga industrin till sådan plats, att föroreningsproblemen blir av mindre betydelse. Förbundet framhåller, att den antydda valmöjligheten vid etablering av ett industriföretag väl understundom kan föreligga men att sådana fall sannolikt är undantag. Vid bedömningen av lokaliseringsfrågan måste hänsyn tagas till en rad olika faktorer förutom föroreningsproblemet, såsom närheten till råvaror och marknader, transportförhållanden, tillgången till arbetskraft och andra lokala förhållanden. Företaget måste självfallet sträva efter att förlägga produktionen till den plats där det ekonomiska resultatet av verksamheten med hänsyn till samtliga föreliggande faktorer blir så gynnsamt som möjligt. Det är enligt förbundets åsikt oriktigt att antaga att en industri som regel utbygges på en gång till en för längre tid bestående storlek; de allra flesta av våra stora industriföretag har i ett tidigare skede varit relativt små anläggningar, och utbyggnader av bestående företag pågår ständigt, ofta i samband med nedläggelse av andra tillverkningsställen. Någon principiell skillnad mellan industriföretag och samhällen i nu förevarande hänseende synes förbundet därför knappast föreligga.

Även *Österbygdens vattendomstol, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, Stockholms handelskammare* och *handelskammaren i Karlstad* samt *Föreningen för vattenhygien* företräder alla den meningen att bidrag bör kun-

na komma i fråga beträffande industriellt avloppsvatten och förordar, att lagtexten erhåller en avfattning som utesluter motsatt tolkning.

Förslaget angående fridlysning av ytvattentäkter har remissinstanserna i allmänhet kunnat tillstyrka. Vattenöverdomstolen betonar i sitt yttrande, att den föreslagna möjligheten för Kungl. Maj:t att i vissa fall förbjuda all förorening genom kloakvatten respektive industriellt avloppsvatten av vattenområde som behöver förbehållas vattenförsörjningen synes vara den utväg som står till buds, när det gäller att i fråga om ytvatten erhålla någon motsvarighet till det skydd som i administrativ ordning skall kunna utverkas för grundvatten.

Österbygdens vattendomstol anser däremot behov av den föreslagna fridlysningsbestämmelsen icke kunna anses föreligga om det, i enlighet med kommitténs förslag, gives en möjlighet för vattendomstol att helt förbjuda utsläpp av kloakvatten i ett vattenområde, när så befinner sig nödvändigt för att skydda vattenförsörjningen för ett samhälle eller en livsmedelsindustri eller liknande inrättning. I samband härmed finner domstolen böra framhållas, att även stadgandet i 2 kap. 14 § tredje stycket vattenlagen kan tillämpas för att skydda ett vattenområde mot förorening.

Överståthållarämbetet påpekar, att fridlysningsförfarandet kan tillämpas endast om oskäligt intrång i visst hänseende icke uppkommer, vilket inskränker användningsområdet. Förfarandets begränsade praktiska betydelse understrykes vidare av distriktsingenjörerna i Kalmar, Hallands, Örebro och Västernorrlands län samt av Distriktsingenjörers förening, i vilkas yttranden även föreslås att, i den mån erforderliga fridlysningsområden ligger helt inom ett län, det skall ankomma på länsstyrelsen att genomföra fridlysningen och att Kungl. Maj:ts ingripande skall erfordras endast i fall då mer än ett län beröres. Svenska kommunaltekniska föreningen finner förslagen till fridlysningsbestämmelser välmotiverade men anser förbudsmöjligheten sällan kunna komma till användning. Föreningen anför:

Dylika förbud må ju endast meddelas, där de icke medför oskäligt intrång för den som, innan förbudet meddelats, redan släpper ut industriellt avloppsvatten eller kloakvatten. När det gäller industri eller bebyggelse, inom »vattentäktsavstånd» från samhälle, kan det emellertid knappast tänkas, att ett dylikt förbud icke skulle medföra påtagligt intrång. Eftersom bestämmelserna om befogenheten för Konungen att utfärda dylika förbud icke är förenade med någon ersättningsklausul, kan förbudsmöjligheten följaktligen icke tillgripas, där intrånget blir ersättningsgillt. Man torde således i stället som regel bli hänvisad att i enlighet med huvudstadgandet utverka förbud att utsläppa sådant vatten i viss recipient och därmed framtinga, att det ledes till annan recipient, varvid man får bestrida eller delta i merkostnaden. Alternativt torde expropriation av ägande- eller servitutsrätt få tillgripas.

Om än föreningen förutser, att de föreslagna förbudsmöjligheterna icke torde bli av större praktisk betydelse, vill föreningen tillstyrka dem såsom ur allmänna synpunkter önskvärda, icke minst som uttryck för lagstiftning-

ens inställning till det växande behovet av skydd för våra vatten. På lång sikt kan de måhända även bli av större reell betydelse.

Såsom tidigare nämnts, avstyrker *Riksförbundet Landsbygdens folk* kommittéförslaget i allt vad gäller bestämmelser om skydd mot förorening av ytvattentäkter.

Departementschefen

Som en följd av den alltmer omfattande föroreningen av landets ytvatten liksom av den flerstädes förekommande grundvattensänkningen föreligger på flera håll inom landet en brist på naturligt rena, opåverkade vattentillgångar, varmed de ökande behoven av vatten för konsumtion och andra försörjningsändamål kan tillgodoses. För att trygga vattnets kvalitet kräves därför särskilda åtgärder. Samtidigt som anspråken på rent konsumtionsvatten ökar, gör sig emellertid behovet av områden, där avloppsvatten kan släppas ut, i allt högre grad gällande. I tekniskt hänseende torde de motsättningar mellan vattenförsörjnings- och avloppsintressena som uppkommer därvid med hänsyn till framstegen på vatten- och avloppsteknikens område icke vara oöverbärliga. Ofta synes de kunna begränsas till att gälla frågor om reningsåtgärder. Beträffande de rättsliga förhållandena föreligger däremot som vattenvårdskommittén ådagalagt i sitt år 1960 avgivna betänkande vissa brister. I det föregående har framhållits, att bestämmelser som direkt eller indirekt tjänar till att bereda skydd för vattenförsörjningen har meddelats såväl i vattenlagen som i ett flertal andra författningar. Enligt kommitténs uppfattning är det bestämmelserna i vattenlagen som bör förtydligas och fullständigas för att de påtalade bristerna bäst skall avhjälpas. Till denna mening, som genomgående biträts vid remissbehandlingen, kan även jag ansluta mig.

Kommitténs förslag till ändringar i vattenlagen syftar i första hand till att skapa möjligheter att effektivt skydda vattentillgångar vilka har betydelse för försörjningen med vatten för hushållsändamål och andra ändamål som förutsätter vatten av hög kvalitet. Detta utredningens förslag synes mig i huvudsak väl ägnat att läggas till grund för den önskvärda lagrevisionen.

Beträffande utformningen av den nya lagstiftningen vill jag till en början beröra frågan om olika regler för grundvattenskydd och för ytvattenskydd. Vattenvårdskommittén har i överensstämmelse med gällande rätt för sin del föreslagit en lösning efter olika linjer för grundvattentäkter och för ytvattentäkter. Som den föregående redogörelsen visar har vissa remissinstanser kritiserat kommitténs uppläggning på denna punkt och framfört önskemål om enhetliga bestämmelser. Med hänsyn till att ytvattentäkterna redan nu spelar en stor roll för vår vattenförsörjning och att deras betydelse med all sannolikhet kommer att öka,

framstår det i och för sig som önskvärt att genom enhetlig lagstiftning markeras, att grundvatten och ytvatten från skyddssynpunkt bör betraktas som lika betydelsefulla. En sådan uppläggning skulle emellertid stämma mindre väl överens med vattenlagens allmänna systematik. Den vattenrättsliga lagstiftningen rörande vattenförsörjning och avledande av spillvatten har tillkommit etappvis. Vattenlagen innehöll vid sin tillkomst bestämmelser om byggande i vatten och såsom ett särskilt fall av byggande upptogs bortledande av vatten ur sjöar och vattendrag. Av de företag som nu är i fråga är således tillgodogörande av ytvatten för försörjningsändamål det som tidigast blev föremål för lagstiftning. Bestämmelser om rätt till underjordiska vattentillgångar och om villkoren för utnyttjande av sådana infördes i vattenlagen år 1939. Huvudsakligen genom lagstiftning år 1941 tillkom stadgandena om avledande av avloppsvatten till ytvattenområden. De sålunda efterhand utarbetade reglerna om företag med olika ändamål — ytvattenbortledning, grundvattentäkt och avloppsföretag — bestämmer de förutsättningar under vilka företagen må komma till stånd och anger villkor som bör gälla för att vatten skall få tillgodogöras för de med företagen avsedda ändamålen. I den lagstiftning som ägnats visst slag av företag enligt vattenlagen ingår därför de principiella stadgandena om företagarens skyldighet gentemot motstående intressen. Avpassade efter de olika företagstypernas beskaffenhet och ändamål är bestämmelserna om skydd för motstående intressen icke primära i systematiskt hänseende; vattenlagens systematik bygger icke på arten av skyddsobjekt utan på företagets ändamål. Om man i dagens läge inom detta område över huvud taget skall kunna genomföra reformer, som betraktas såsom angelägna, måste dessa bygga på den nuvarande systematiken. I annat fall måste reformarbetet på detta rättsområde ställas på en oviss framtid. Jag kan därför icke nu förorda, att tillämnade ändringar i lagstiftning om skydd för vattenförsörjning skall föranleda en lagteknisk anordning som avviker från vattenlagens nuvarande regelsystem.

Som framgår av vad tidigare sagts har kommittén föreslagit en allmän aktsamhetsregel till skydd för grundvatten, vilken avses skola ersätta den nu i 2 kap. 58 § första stycket vattenlagen intagna skyddsregeln. I förhållande till denna innebär förslaget en ändring i förtydligande syfte och en anpassning till den nuvarande regelns i praxis utformade innebörd. Förslaget har genomgående biträtts vid remissbehandlingen och jag vill även för egen del uttala min anslutning till detsamma. Yppad tvekan huruvida den nuvarande regeln avser skydd också för grundvattentillgång, som ännu ej tagits i anspråk, har föranlett kommittén att föreslå, att såsom skyddsobjekt skall uttryckligen angivas vattentillgång, som kan antagas bli tillgodogjord. Det föreslagna tillägget, som torde undanröja all oklarhet, synes mig böra intagas i lagtexten. Däremot torde ej

böra angivas såsom förutsättning att utnyttjandet av vattentillgången kan antagas ske inom någon på visst sätt angiven tidrymd.

Av förarbetena till det nuvarande stadgandet i 2 kap. 58 § synes framgå, att frågan om omfattningen av de inskränkningar i verksamheten som företagaren måste underkasta sig med hänsyn till förekommande grundvattentillgångar avsetts skola bedömas enligt de allmänna regler som får anses gälla inom grannskapsrätten eller beträffande farlig verksamhet (jfr prop. 1939:9 s. 67). De nu tillämnade ändringarna i stadgandet bör enligt min mening icke föranleda någon ändring i detta förhållande. Att uttryckligen betona detta i själva lagen torde emellertid ej vara erforderligt.

Några remissinstanser har funnit det böra föreskrivas, att den allmänna regeln om aktsamhet till skydd för grundvatten ej blott har avseende på tillämnad verksamhet utan även äger tillämpning på befintliga, skadehotande anläggningar. Med anledning härav vill jag erinra om att länsstyrelse har befogenhet att förordna om rättelse i fall av försummelse mot aktsamhetsstadgandet. Merendels torde i vetskap om detta, som avses gälla oförändrat, innehavare av bristfälliga anläggningar självmant vidtaga sådana åtgärder som eljest skulle kunna framtvingas till skydd för grundvatten.

Den av kommittén förordade bestämmelsen om anordnande av skyddso mr å d e n för grundvattentillgångar är en huvudpunkt i kommittéförslaget och åsyftar att avhjälpa väsentliga brister i den nuvarande skyddslagstiftningen.

Av vattendomstolarna kan skyddsområden för närvarande fastställas i den formen att besvär eller last lägges på de särskilda fastigheterna inom ett område kring en vattentäkt på begäran av dess ägare; rådigheten över de besvärade fastigheterna kan härigenom begränsas i den mån det är erforderligt för att skydda vattentillgången mot faror som hotar av anordningar eller verksamhet på fastigheterna. För intrång, som sålunda tillskapat servitut innebär, har vattentäktsägaren att utgiva ersättning. Till följd av servitutskonstruktionen kan skydd i denna form icke tillskapas för vattentillgångar som ej är tagna i anspråk eller vilkas utnyttjande icke är aktuellt. Genom hälsovårdsordningar, utfärdade med stöd av hälsovårdsstadgan, är det vidare möjligt att meddela generella skyddsföreskrifter för ett område utan anknytning till de särskilda fastigheterna därinom. Icke heller denna skyddsform läter vara att begagna för sådana vattentillgångar, som ej har tagits i anspråk för vattenförsörjning.

Den av kommittén föreslagna bestämmelsen innebär, att vattenförsörjningen inom samhällen och andra mera sammanhängande bebyggelseområden skall kunna beredas skydd — annorledes än servitutsvägen — genom att allmänna föreskrifter, med giltighet inom ett fastställt område, utfärdas angående vad som är att iakttaga jämlikt den allmänna aktsamhetsregeln. Stadgandet föreslås skola uttryckligen gälla även i fråga om grundvatten-

tillgångar som blott utgör reserv för framtida behov. Förslaget har tillvunnit sig allmänt gillande bland remissinstanserna. Vattenförsörjningens skyddsbehov torde också enligt min mening effektivt kunna tillgodoses genom ingripanden i den föreslagna formen.

Som framgår av redogörelsen för remissyttrandena har på flera håll föreslagits, att skyddsområden av nu ifrågavarande slag skall kunna fastställas icke blott som kommittén förutsatt för grundvattentillgångar utan också för ytvattenområden, som tjänar försörjningsändamål. Från tekniska och hydrologiska synpunkter torde det emellertid föreligga avsevärda svårigheter att fastställa skyddsområden för ytvattentäkter. I fråga om grundvattentillgångar kan skyddsområdets erforderliga utsträckning fastställas efter bedömning av strömningshastigheter och markbeskaffenhet. Genom grundvattnets låga strömningshastighet och därav följande långa uppehållstid i marken bör avgränsning av skyddsområden kunna ske med tämligen stor säkerhet och områdena ej behöva givas en betydande utsträckning. Vid ytvattentäkter är däremot förhållandena annorlunda. Många gånger är här strömningshastigheterna höga, särskilt vid flöden. Föroreningar kan därför i ytvatten snabbt spridas över stora områden och medföra skadliga verkningar för vattentäkter, långt avlägsna från föroreningsplatserna. Om effektivt skydd skall åvägabringas genom införande av skyddsområde, torde detta oftast icke vara möjligt med mindre skyddsområdet utsträcker sig att omfatta hela eller avsevärd del av tillrinningsområdet för ytvattentäkten. Att meddela generella skyddsföreskrifter med giltighet inom så vidsträckta områden vore en allför ingripande och administrativt omständlig åtgärd. Ett lämpligare tillvägagångssätt att skapa skydd för ytvattentäkter är enligt min mening ingripanden i särskilda skadefall med stöd av lagstiftningen mot ytvattenförorening. Som exempel på fall, då skyddsområden svårligen skulle kunna fastställas må nämnas ytvattentäkterna i Mälaren för Stockholm och Västerås samt Göteborgs vattentäkt i Göta älv. Härtill kommer att vattenlagens systematik såsom jag tidigare berört försvårar införandet av helt likartade skyddsregler för olika slag av vattentillgångar. Jag är sålunda icke beredd att för närvarande förorda någon lagändring för att möjliggöra att skyddsområden av här ifrågavarande typ tillskapas för ytvattentäkter.

Mot förslaget att skyddsområdet skall kunna fastställas i syfte att skydda vattenförsörjningen endast inom vissa samhällsbildningar har vid remissbehandlingen anmärkts, att landsbygdens vattenförsörjning ej kan anses vara mindre skyddsvärd än tätorternas samt att det är ett vitalt intresse även för glesbygdernas befolkning att kunna säkra tillgången till fullgott konsumtionsvatten. Såsom kommittén betonat bör det emellertid alltjämt finnas möjlighet att till skydd för vattentäkterna för enskilda fastigheter eller industrianläggningar inskrida med individuella förelägganden av det slag, varom nu är stadgat i 2 kap. 58 § andra stycket vattenlagen. Det kan enligt min mening då icke finnas något verkligt behov av

att utvidga stadgandet om skyddsområdes inrättande att gälla i fråga om vattenförsörjningen för bebyggelse som ej är samlad.

Spörsmålet om skyddsföreskrifternas sakliga innehåll vill jag upptaga senare i samband med redogörelsen för förslaget till normalskyddsbestämmelser.

Stort intresse har ägnats organisationsfrågan. Kommittén har i detta hänseende föreslagit, att befogenheten att fastställa skyddsområden bör anförtros åt länsstyrelserna, som enligt kommitténs mening utan tvekan är de myndigheter som är bäst lämpade att omhändera dessa frågor. Denna ståndpunkt har accepterats i flertalet remissyttranden, häribland vattenöverdomstolens. Bland remissinstanserna har dock röster också höjts för uppfattningen att uppgiften i stället bör tillkomma vattendomstolarna. För egen del vill jag framhålla att syftet med den nya lagstiftningen är att aktivera skyddsverksamheten och skapa bättre möjligheter att planmässigt tillgodose vattenförsörjningens skyddsbehov, så att tillgången på tillfredsställande konsumtionsvatten kan säkerställas för framtiden. Otvivelaktigt är länsstyrelserna med deras möjligheter att taga egna initiativ bättre ägnade att fullgöra sådana förvaltningsmässiga uppgifter än vattendomstolarna, vilkas huvudsakliga uppgift självfallet är rättsskipning. Den omständigheten att länsstyrelserna har flerfaldiga uppgifter beträffande verksamhet, som äger sakligt samband med skyddet för vattenförsörjningen, och dessutom såsom kommittén påpekat äger tillgång till för ändamålet lämpad medicinsk och teknisk expertis ger dem ett klart försteg framför vattendomstolarna i fråga om möjlighet till samordning och översiktlig planering.

Enligt kommitténs förslag skall länsstyrelsens befogenhet att fastställa skyddsområden anknytas till den allmänna aktsamhetsregeln, som berörts i det föregående. Därigenom blir befogenheten i så måtto begränsad, att skyddsföreskrifterna icke får medföra ett större intrång än som berörda fastighetsägare och andra sakägare är skyldiga att tåla utan ersättning. Med anledning av kommitténs förslag på denna punkt har länsstyrelsen i Stockholms län framhållit, att det måste vara en onöjaktig anordning, att länsstyrelserna vid bestämmandet av skyddsföreskrifter skall nödgas anpassa det sakliga innehållet efter den för skyddsbehovets tillgodoseende ovidkommande frågan huruvida rätt till ersättning föreligger. Länsstyrelserna bör enligt samma remissmyndighet kunna meddela de beslut skyddsbehovet påkallar helt obundna av ersättningsfrågorna, som i förekommande fall bör prövas av domstolar. Från vattendomstolshåll har betonats, att bedömandet av vad sakägare är pliktiga att tåla utan ersättning är av så utpräglad rättslig natur, att det borde skapas möjlighet för sakägare att få innehållet i länsstyrelses skyddsföreskrifter prövat av domstol i första instans.

Beaktar man att vattentäkts ägare liksom hittills skall vara oförhind-

rad att hos vattendomstol utverka skydd för sin vattentäkt i form av servitut, varvid domstolen också prövar uppkommande frågor om ersättning för det intrång som servitutet föranleder, kan enligt min mening ett godtagbart skydd för våra grundvattentillgångar i de flesta fall beredas inom ramen för den ordning kommittén förordat. Vissa fördelar skulle måhända stå att vinna, om länsstyrelserna tillades befogenhet att meddela skydds-föreskrifter utan att behöva taga hänsyn till intrång, medan det skulle få ankomma på domstol att i efterhand pröva ersättningsfrågan. Likväl synes mig en sådan ordning svårigen kunna komma i fråga med hänsyn till de komplikationer i ersättningshänseende som skulle uppkomma, om länsstyrelse i syfte att tillgodose skyddsbehovet meddelade skyddsbestämmelser som ginge längre än grundvattentillgångens ägare begärt eller önskat. Jag ansluter mig sålunda till kommitténs förslag på ifrågavarande punkt.

Besvär i ärenden om fastställande av skyddsområden och meddelande av skyddsbestämmelser avser rättsfrågor och bör därför prövas av regeringsrätten. Önskemålet om möjlighet för sakägare att få frågor om gränsdragningen mellan ersättningsgillt och icke ersättningsgillt intrång hänskjutna till domstols prövning torde härigenom bli tillgodosett i erforderlig utsträckning. Förslag om erforderlig ändring i regeringsrättslagen torde få anmälas i annat sammanhang.

För ytvattenskyddets vidkommande torde en bestämmelse angående förbud mot avloppsutsläpp i vissa fall till skydd för viktiga ytvattentäkter få anses motsvara ett betydande praktiskt behov. Med stigande förbrukning tvingas efter hand allt fler samhällen att begagna ytvatten för vattenförsörjning, direkt eller genom någon form av infiltration i grunden. Oundgängliga behov av ytvatten för konsumtion och liknande ändamål läser framgent icke utan svårighet kunna tillgodoses, om icke vattenförsörjningen genom ändrad skyddslagstiftning beredes en från rättslig synpunkt bättre ställning. Framförallt gäller detta i förhållande till intresset att begagna ytvattenområden som recipienter för avloppsvatten. Jag vill därför tillstyrka en närmare rättslig reglering, så vitt avser utsläpp av kloakvatten. Beträffande industriellt avloppsvatten torde däremot enligt gällande lagstiftning tillräckliga möjligheter stå till buds att skapa skydd för ytvattentäkter. I fråga om annan förorening, som kan vara till skada för ytvattentäkt, än sådan som sker genom avloppsutsläpp, har i ett par remissyttranden förordats, att bestämmelser skall meddelas därom i samband med de tillämnade ändringarna i skyddslagstiftningen. Närmast åsyftas förorening som vållas genom utstjälpning av fast avfall i vatten samt genom nedsmutsning av stränder och uppläggning av skadliga ämnen på strandfastigheter. I anledning av dessa framställningar vill jag framhålla, att vad i vattenlagen

föreskrivits om motverkande av ytvattenförorening jämlikt 8 kap. 2 § i tillämpliga delar skall gälla i fråga om utkastande, utsläppande eller uppläggande av fast avfall från samhälle eller fastighet så, att vattnet kan förorenas; åt länsstyrelserna har uppdragits att meddela föreskrifter som erfordras till förebyggande av att ytvattenförorening sker på sätt som nu sagts. Av betydelse i förevarande sammanhang är även föreskrifterna till förhindrande av att vatten förorenas genom avfall från fartyg. Ytvattenskydd i den form som kan åvägabringas med stöd av fridlysningsstadganden, av lokalt utfärdade hälsovårdsföreskrifter och av vattenlagens bestämmelse angående servitut med ändamål att hindra förorening, är ej begränsat att gälla enbart skydd mot utsläpp av avloppsvatten. Åtminstone för närvarande synes ej vara av något behov påkallat att lagstiftningsvägen förbättra skyddet för ytvattentäkter gentemot andra föroreningsfaror än sådana som är hänförliga till kloakvattenutsläpp.

Såsom skyddsobjekt bör upptagas främst ytvatten som behöver användas för samhälles vattenförsörjning. Därjämte bör den nya bestämmelsen bli tillämplig på ytvatten, som livsmedelsindustri eller annan liknande inrättning behöver tillgodogöra genom egen vattentäkt. Syftemålet är i båda fallen att förekomma risk för smittspridning och annan fara från hälsosynpunkt. Distribution av vatten och livsmedel möjliggör uppenbarligen smittspridning. Hälsovåda i övrigt kan uppkomma därigenom, att avloppsvatten från samhälle innehåller gifter och radioaktiva ämnen, härrörande från speciell, inom samhället bedriven verksamhet. Sammanblandning av kloakvatten med ytvatten som användes för vattenförsörjning kräver således långtgående försiktighetsåtgärder och kan under vissa omständigheter vara något så riskfyllt från hälsosynpunkt, att det måste helt undvikas.

Företrädare för veterinärväsendet har påpekat, att de risker av kloakvattentillförsel som bestämmelsen tager sikte på kan anses föreligga i någon mån även då ytvatten användes för kreatursvattning och i samband med livsmedelsframställning på lantgårdar. Någon utvidgning av förbudsmöjligheten till förmån för livsmedelsframställning som sker annorledes än industriellt eller för boskapshållning har jag dock ej ansett mig böra tillstyrka. I den mån skydd mot förorening är påkallat i fråga om vatten för angivna behov, torde det vara tillfyllest med de möjligheter som erbjudes enligt lagstiftningen i övrigt angående åtgärder mot ytvattenförorening.

Förslaget till bestämmelse om viss kostnadsfördelning mellan vattenförsörjningsintresse och avloppsintresse har närmast föranletts av det stadgande kommittén föreslagit om förbud mot kloakvattenutsläpp till skydd för viktiga ytvattentäkter. Därjämte har redan med nuvarande lagstiftning ansetts föreligga ett behov av en lagstadgad bidragsmöjlighet i de fall särskilt långtgående reningsåtgärder

krävs för att hindra menlig inverkan för en ytvattentäkt. Det synes vara av stort värde att förslaget i denna del genomföres. Med hänsyn till den samhällseliga och tekniska utveckling som kan väntas torde vattenförsörjnings- och avloppsintressena i ökad utsträckning komma att konkurrera om ytvattenområden. Vanligtvis kan de icke utesluta varandra utan är tvingade att jämte varandra nyttja det ytvatten som kan vara att tillgå. Förhållandena är alltför skiftande för att genom lagstiftning skall vara möjligt reglera vid vilka faktorer avgörande vikt skall läggas för bestämmande av bidragspliktens omfattning. Vad som i varje särskilt fall kan anses skäligt får enligt de linjer som kommittén dragit upp bedömas med hänsyn till de motstridande intressenas betydelse från allmän synpunkt, förutsättningar för olika tekniska anordningars utförande, relationer emellan intressena i fråga om ekonomisk bärkraft samt ortsförhållanden av betydelse för frågor om vattenbeskaffenheten. Endast i undantagsfall bör prioriteten avgöra vilket intresse som skall ha företräde; vanligen är de konkurrerande samhällsintressena av lika vikt och det förhållandet att ett ytvattenområde har kommit att tidigare användas som recipient än för vattenförsörjningsändamål är oftast en följd endast av stegvis teknisk utveckling inom vatten- och avloppsväsendet. Efter det tio år förflutit från det villkor fastställts för kloakvattenföretag — och under väsentligt ändrade förhållanden redan dessförinnan — kan villkoren ändras efter vad som finnes skäligt. Ehuru omprövning av villkoren ej kan föranleda att tillståndet till avloppsutsläpp återtages, begränsas dock härigenom möjligheterna för avloppsföretag att göra gällande anspråk på prioritet i förhållande till motstående intressen. Vattenlagen innehåller en regel som är likartad den föreslagna i stadgandet, att där kloakvatten avledes till samma vattenområde från två eller flera samhällen och något samhälle vidtagit reningsåtgärder men ett annat icke, bidragsplikt kan föreskrivas för det förorenande samhället till det förstnämndas reningskostnader. Ej heller här har funnits anledning att föreskriva annat än att bidragspliktens omfattning skall bestämmas efter skälighetsprövning. Stadgandet kan det oaktat antagas ha spelat en icke obetydlig roll som medel att uppnå ekonomiska uppgörelser.

Som Kommunalkommittén framhållit är det åtminstone teoretiskt tänkbart, att man beträffande något ytvattenområde kan ha att välja mellan avloppsvattenrening och rening av råvatten för försörjningsändamål. Med hänsyn till de risker som måste anses förbundna med kloakvattenutsläpp i en ytvattentäkt, därvid särskilt faran av virus-spridning är att beakta, torde alternativet att tillgripa de särskilda reningsåtgärderna först i samband med produktionen av konsumtionsvattnet så sällan komma i fråga, att någon lagregel om bidragskyldighet i sådant fall för avloppsföretag ej bör införas.

Gällande bestämmelser angående de förutsättningar under vilka indu-

striellt avloppsvatten må utledas i vattenområde utesluter icke tolkningen, att vidtagande av sådan särskild åtgärd för att motverka förorening, som är behövlig till skydd för visst intresse, kan göras i rättsligt hänseende beroende därav, att kostnadsbidrag utgår från den som påkallat åtgärderna. Vid genomförande av 1941 års lagstiftning ansågs något särskilt stadgande, som skulle ge stöd åt en sådan tillämpning, icke erforderligt. Ej heller har nu kommittén för de industriella föroreningsfallen upptagit en kostnadsfördelningsregel motsvarande den som föreslagits beträffande fall av kloakvattenförorening. För egen del finner jag riktigt, att åtgärder, vilka eljest icke skäligen hade kunnat fordras av ett industriföretag till förebyggande av vattenförorening, bör kunna föreskrivas därest bidrag till kostnaderna utgår från motpart. Tvekan kan emellertid uppkomma angående de rättsliga förutsättningarna för ett sådant avgörande, om kommittéförslaget genomföres oförändrat. Bidragsregeln torde visserligen kunna utformas med avseende på kloakvatten och intagas bland hithörande regler i vattenlagen, men något undantag, såsom föreslagits av kommittén, bör icke göras för dess tillämpning beträffande industriellt avloppsvatten.

Med kommittéförslaget angående fridlysning av ytvattentäkter har främst avsetts att möjliggöra att sådana ytvattentäkter för samhällsbehov, som ännu är opåverkade av föroreningar, kunde för framtiden fredas från tillförsel av avloppsvatten. Ingripande genom fridlysning skulle enligt förslaget kunna riktas mot såväl kloakvattenutsläpp som avledande av industriellt avloppsvatten. Förutom orörda vattenområden skulle genom fridlysning kunna skyddas vattenområden, som redan innan förbudet meddelats tillföres avloppsvatten, mot fortsatt förorening. I sistnämnda fall vore dock en förutsättning att den som börjat avleda avloppsvattnet icke lider oskäligt intrång.

Endast i tämligen sällsynta fall skulle såvitt jag kunnat finna fridlysning jämlikt den föreslagna bestämmelsen kunna komma i fråga för vattenområden, som redan nyttjas för kloakvattenutsläpp. Det får nämligen antagas att ett ingripande, som har den verkan att påbörjad kloakvattenavledning måste inställas, ofta skulle innebära ett oskäligt intrång för den, som redan börjat avledningen. I den mån tillämnat kloakvattenutsläpp i något opåverkat vattenområde anses böra förhindras, gives rättslig möjlighet därtill för de praktiskt betydelsefulla fallen genom tillämpning av den nu föreslagna bestämmelsen om förbud mot kloakvattenutsläpp; även med den förbudsbestämmelsen åsyftas att skapa skydd för samhälles behov av vatten.

Utsläpp av industriellt avloppsvatten sker vanligen efter prövning enligt 8 kap. 38 § vattenlagen. Att med stöd av en fridlysningsbestämmelse meddela förbud mot fortsättande av utsläppet låter sig väl sällan, om över huvud taget någonsin, göra utan att företagaren därigenom kommer att

lida intrång av större betydelse. Företagaren torde merendels ha nedlagt särskilda kostnader för avloppsanordningar och om sådana kostnader blir helt eller delvis onyttiga, innebär det en förlust som ej skäligen bör åsamkas honom. Således torde icke heller till motverkande av påbörjad industriell förorening den föreslagna fridlysningsbestämmelsen få någon praktisk betydelse. Om slutligen det vattenområde som behöver förbehållas ett samhälles vattenförsörjning är opåverkat, men fråga uppkommer om att däri utleda industriellt avloppsvatten, torde vattenförsörjningsintresset enligt min mening kunna tillgodoses i skälig mån genom tillämpning av gällande bestämmelser om skydd mot industriell vattenförorening.

Med hänsyn till nu nämnda förhållanden kan de av kommittén föreslagna fridlysningsbestämmelserna icke anses motsvara något behov av särskild skyddslagstiftning. Jag finner mig därför icke böra biträda kommitténs förslag på ifrågavarande punkt.

B. Skyddsbestämmelser för grundvattentillgång

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag

Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag till normalskyddsbestämmelser för grundvattentillgång skall skyddsområde indelas i tre zoner, betecknade brunnsområde samt inre och yttre skyddsområde.

För **brunnsområde** föreslås gälla, att där endast får bedrivas vattentäktsverksamhet.

För **inre skyddsområde** upptager förslaget bestämmelse att lagring av oljeprodukter, tjärprodukter, organiska lösningsmedel, industriella avfallsämnen, dammbindningsmedel, djur- och växtbekämpningsmedel samt andra för grundvattnet skadliga kemikalier icke får ske. I fråga om fastighets lager av eldningsolja och lantgårds lager av drivmedel må undantag från förbudet medgivas av byggnadsnämnden efter särskild prövning. Vidare skall enligt förslaget gödselstad och ensilageanläggning icke få anordnas inom inre skyddsområde och där icke utan tillstånd av hälsovårdsnämnden få spridas naturgödsel, ensilagesaft, dammbindningsmedel samt djur- och växtbekämpningsmedel. Tippning av avfall eller annat som kan skada grundvattnet skall icke få ske och utan tillstånd av hälsovårdsnämnden skall avloppsanläggning icke få anordnas. Maskin som är driven med flytande bränsle skall enligt bestämmelse i förslaget icke få ställas upp inom inre skyddsområde för stadigvarande bruk, men till kortare, tidsbegränsad uppställning skall hälsovårdsnämnden kunna giva tillstånd. Beträffande exploatering av grus- eller sandtag inom inre skyddsområde föreslås att grävning icke skall få ske till större djup än ungefär en meter över den beräknade högsta grundvattenytan. Skyldighet skall föreligga att taga

tillvara det översta växtbärande marklagret och i mån av exploateringsens fortskridande utbreda det på botten- och släntytorna.

För y t t r e s k y d d s o m r å d e skall enligt de föreslagna bestämmelserna gälla, att sådan lagring av grundvattenfarliga ämnen, som för inre skyddsområde skall vara principiellt förbjuden, skall kunna få ske, om åtgärder som kan godkännas av hälsovårdsnämnden vidtages för att hindra ämnena att tränga ned i marken; i fråga om brandfarliga varor föreslås byggnadsnämnden vara den myndighet som har att lämna godkännande. Inom yttre skyddsområde skall tippning av fast avfall och annat som kan skada grundvattnet icke få ske utan tillstånd av hälsovårdsnämnden och, liksom inom inre skyddsområde, skall icke heller avloppsanläggning få anordnas utan sådant tillstånd. Där maskin driven med flytande bränsle skall uppställas för stadigvarande bruk inom yttre skyddsområde, skall sådana skyddsåtgärder vidtagas som kan godkännas av hälsovårdsnämnden. Exploatering av grus- eller sandtag föreslås icke skola få ske utan hälsovårdsnämndens tillstånd till större djup än det som motsvarar den beräknade högsta grundvattenytan.

I skriftliga kommentarer till förslaget framhåller styrelsen att förslaget utformats på sådant sätt, att anpassning av bestämmelserna efter förhållandena i varje särskilt fall lätt kan ske. I kommentarerna uttalas vidare, att bestämmelserna ej har gjorts strängare än att de enligt allmänna rättsgrundsatser skall tålas utan ersättning. Tillgängliga prejudicerande rättsfall synes styrelsen innebära, att innehavare av befintlig anläggning med föroreningsrisk, i synnerhet sådan anläggning som inneburit kapitalinvestering, ej kan åläggas att utan ersättning vidtaga skyddsåtgärder i samma utsträckning som är fallet i fråga om nyanläggning.

Styrelsen förklarar, att de tekniska förutsättningarna för ett gott grundvattenskydd varierar starkt från fall till fall och är främst beroende av marklagrens struktur och mäktighet över grundvattenytan samt vegetationstäckets beskaffenhet. Fortsättningsvis anföres:

Den viktigaste delen i det naturliga markfiltret är ytlagret, därefter den luftfyllda grusmassan ned till grundvattenytan och sist det grus, varigenom grundvattnet passerar i horisontell led. Finkornigt material ger bättre skydd än grövre. Den i ytlagret verksamma bakteriefloran förekommer huvudsakligen i det övre halvetersskiktet och praktiskt taget icke alls vid ett djup av mer än en meter. Det är sålunda av största vikt, att efter avslutad grusexploatering det växtbärande marklagret såvitt möjligt återställs. För att man skall kunna erhålla ett nytt vegetationstäckes erfordras visst dräneringsdjup, vilket i allmänhet ej bör vara mindre än en meter. Detta senare torde även helt sammanfalla med det allmänna naturvårdsintresset. En måttlig förorening i form av lätt nedbrytbara organiska ämnen minskas väsentligt vid passage genom ett matjordslager jämte ett 2—3 m tjockt finkornigt och luftfyllt sandlager. Utan matjordslager torde för likvärdig effekt behövas ett 4—5 m mäktigt lager av finkornig sand över grundvattenytan. Har bakteriell förorening nedförts direkt till grundvattnet, torde er-

fordras en uppehållstid av ungefär 2 månader för att man skall få en så stor bakteriereduktion, att grundvattnet kan användas för framställning av dricksvatten.

Varje risk för att grundvattnet inom tillrinningsområdet tillförs sådana föroreningar (t. ex. petroleumprodukter), som föga påverkas av reningsprocesserna i marken, skall såvitt möjligt elimineras, och dylika föroreningar måste helt förhindras att nå fram till brunnsområdet.

Det många gånger starkaste ekonomiska intresset, som kolliderar med vattenintresset, är grusexploateringen. Dennas skadliga inverkan sammanhänger med att det skyddande täckskiktet minskas och att driften kan medföra föroreningsrisker.

Yttrandena

Vid remissbehandlingen har förslaget till normalskyddsbestämmelser i några fall funnits kunna oförändrat tillstyrkas, så av *veterinärstyrelsen*, *länsstyrelsen i Stockholms län* samt *några lantbruksnämnder*, men har i icke ringa utsträckning kritiserats såväl i fråga om formen för meddelande av bestämmelser i ämnet som om förslagets sakliga innehåll.

Vattenöverdomstolen erinrar om att länsstyrelsernas befogenheter att fastställa skyddsområden för grundvattentillgångar och att meddela allmänna föreskrifter rörande vad som där skall iakttagas icke är avsedda att gälla andra begränsningar i en fastighetsägares rörelsefrihet än sådana, som denne enligt allmänna rättsgrundsatser är skyldig att tåla utan ersättning. Utfärdandet av normalskyddsbestämmelser nödvändiggör följaktligen en gränsdragning mot ersättningsgrundande former av intrång. Var och en av de föreslagna bestämmelserna måste granskas ur den synpunkten, att den icke får innebära annat intrång än sådant, beträffande vilket det på förhand kan bedömas såsom klart, att det bör tålas utan ersättning. Förekomsten av normalskyddsbestämmelser kan lätt leda till schematiska bedömningar, så att å ena sidan skydds föreskrifterna kan bli onödigt stränga eller, å andra sidan, i det aktuella fallet särskilt påkallade föreskrifter utelämnas. *Vattenöverdomstolen* finner sig icke kunna tillstyrka, att normalskyddsbestämmelser utfärdas såsom vägledning för länsstyrelserna utan anser lämpligare, att länsstyrelserna vid sitt arbete med utfärdande av skyddsbestämmelser hämtar ledning från särskilda anvisningar, erhållna genom en bearbetning och komplettering av en till vattenvårdskommitténs betänkande fogad bilaga med tekniska synpunkter på skyddet för vattenförsörjningen. Även *statens vatteninspektion* anser, att i stället för normalskyddsbestämmelser bör utfärdas råd och anvisningar om hur skyddsbestämmelser i enskilda fall kan tänkas bära utformas. *Vattenvårds-kommittén* ifrågasätter om ordet normalskyddsbestämmelser är en lämplig beteckning. Som jämförelse nämner kommittén, att beteckningarna normalhälsovårdsordning enligt 67 § hälsovårdsstadgan och normallivsmedelsordning enligt 104 § livsmedelsstadgan användes i fråga om bestämmelser, från vilka väsentlig avvikelse får ske endast under vissa förutsättningar.

För att icke förleda till missuppfattningen att de nu ifrågasatta bestämmelserna är på liknande sätt tvingande eller normerande anser kommittén, att de snarast bör betecknas som exempel på skyddsbestämmelser. Det framlagda förslaget synes kommittén kunna ha värde för att belysa hur skyddsbestämmelser kan avfattas och vilka slag av risker som bör beaktas m. m.; i sak torde vattenvårdskommitténs betänkande SOU 1960: 38 och den tekniska bilagan därtill innehålla de fullständigare redogörelser och anvisningar som må anses behövliga.

Sveriges industriförbund intager likaledes den ståndpunkten, att de i förslaget upptagna bestämmelserna bör som exempel på detaljerade föreskrifter, vilka i olika fall kan ifrågakomma, utgivas i form av anvisningar.

Medicinalstyrelsen önskar att länsstyrelserna skall utfärda så likartade bestämmelser som möjligt. Styrelsen anser, att inom samtliga län bör tillämpas samma indelningsgrund, nämligen brunnsområde samt inre respektive yttre skyddsområde, och att i huvudsak enhetliga bestämmelser bör bli gällande för respektive typer av områden. Denna enhetlighet anser styrelsen vara av utomordentlig betydelse då det gäller efterlevnaden och kontrollen av givna föreskrifter, speciellt som frågan om efterlevnad icke bara berör de i området fast bosatta utan även i stor utsträckning gäller för tillfälliga besökare. Enligt styrelsens uppfattning skulle det medföra betydande olägenheter därest inom länen olika nomenklatur, indelningsgrund och starkt avvikande föreskrifter bleve gällande.

Kammarkollegiet finner för sin del önskvärt, att normalskyddsbestämmelserna medger viss elasticitet i tillämpningen, så att lokala förhållanden skall kunna beaktas. Även *statens institut för folkhälsan* berör frågan i vad mån ett enhetligt utformat grundvattenskydd är att åvägabringa genom normalskyddsbestämmelserna. Institutet påpekar i detta avseende, att det framlagda förslaget hänför sig enbart till vattentäkter i lösa marklager, såsom sand och grus, och att beträffande bergborrade, djupa brunnar föreligger speciella problem, särskilt såtillvida att skyddsavstånd svårligen kan bedömas, när såväl bakteriologiska som kemiska föroreningar snabbt kan transporteras över långa avstånd genom sprickor i berget.

Vattenvårdskommittén understryker, att normalskyddsbestämmelser skall avse endast nytillkommande grundvattenfarliga anläggningar, ej redan befintliga, och att bestämmelserna skall avfattas med hänsyn härtill. *Sveriges industriförbund* ger uttryck för en likartad uppfattning. *Statens vatteninspektion* framhåller, att olika bedömning måste ske om en farlig anläggning är redan befintlig eller är nytillkommande, och ifrågasätter om man icke dessutom måste skilja mellan å ena sidan grundvattentillgångar som redan är eller snart kan väntas bli tagna i anspråk och å andra sidan tillgångar som utgör reserver för framtiden. Det synes inspektionen möjligt att i sistnämnda fall kunna begränsa skyddsbestämmelserna till att avse mer beständig förorening.

I fråga om normalskyddsbestämmelsernas sakliga innehåll hävdar *Riksförbundet Landsbygdens folk*, att förslaget upprättats utan att därvid till fullo iakttagits den förutsättningen, att bestämmelserna icke skulle vara strängare, än att de enligt allmänna rättsgrundsatser skulle tålas utan ersättning. *Sveriges lantbruksförbund* håller före, att med den uppläggning bestämmelserna fått i förslaget det i hög grad torde komma att bero på hälsovårdsnämnderna, huruvida bestämmelserna göres till föremål för en sträng eller mild tillämpning.

Remissinstanserna har vid granskning av de föreslagna bestämmelsernas sakliga innehåll i ett flertal fall funnit anledning anmärka, att särskilda föreskrifter går längre än vad som motsvarar icke ersättningsgillt intrång och att de av den anledningen bör omarbetas eller utmönstras. Några punkter i förslaget har härigenom speciellt tilldragit sig uppmärksamhet vid remissbehandlingen. Även i andra hänseenden har vissa delar av normalskyddsbestämmelsernas sakliga innehåll blivit särskilt ingående behandlade.

Kommerskollegium yttrar sig uteslutande angående de delar av förslaget som avser brandfarliga varor. Kollegium uttalar till en början, att förslaget i fråga om brunnsområde torde innebära, att brandfarliga vätskor alls icke skall förekomma inom sådant område, och kollegium har intet att erinra emot, att en föreskrift av denna innebörd upptages i skyddsbestämmelser för grundvattentillgång. För inre skyddsområde har föreslagits förbud mot lagring av oljeprodukter med möjlighet för byggnadsnämnd att medgiva undantag från förbudet såvitt gäller fastighets lager av eldningsolja och lantgårds lager av drivmedel. Kollegium ifrågasätter, huruvida skyddsbestämmelser bör innehålla ett så avfattat stadgande. Det synes kollegium icke lämpligt att stadga ett generellt förbud mot lagring av oljeprodukter, eftersom det torde komma att bli nödvändigt att medgiva undantag i ganska betydande utsträckning, främst för lagring av olja för oljeeldningsanläggningar i fastigheter inom området. Det synes icke heller lämpligt och knappast formellt riktigt att i bestämmelser av detta slag upptaga påbud att byggnadsnämnden efter prövning skall äga besluta om undantag från det generella förbudet. Ett eventuellt förbud mot befattning med brandfarliga varor inom inre skyddsområde anser kollegium böra begränsas till att avse nyanläggning av oljehamn, raffinaderi, cisternområde, och andra industriella anordningar, där olja i större mängder förekommer. Kollegium kan godtaga, att ett sålunda begränsat förbud upptages i normalskyddsbestämmelserna. I händelse det inflyter i utfärdade skyddsbestämmelser bör det i princip upprätthållas utan undantag. Kollegium föreslår, att för icke förbjuden befattning med brandfarliga varor inom inre skyddsområde skall gälla, att denna skall vara ordnad så att varorna — det torde regelmässigt vara fråga om vätskor — med särskilda åtgärder effektivt hindras att rinna ut. Förvaring i underjordisk cistern synes som regel böra undvikas.

För yttre skyddsområde anser kollegium böra gälla, att förvaring och annan befattning med brandfarliga varor skall ske på sådant sätt, att varorna, om läckage skulle uppkomma, med säkerhet kan hindras att nå brunnsområdet. Kollegium anför, att de yttre skyddsområdena synes kunna bli ganska omfattande och att redan på grund härav skyddsbestämmelserna icke kan göras rigorösa. Det yttre skyddsområdet torde dessutom ligga på sådant avstånd från vattentäkten, att de allmänna bestämmelser som skall utfärdas enligt förordningen om brandfarliga varor rörande förvaringsanordningars beskaffenhet och vad som eljest i allmänhet bör iakttagas vid befattning med brandfarliga varor i regel torde kunna vara tillfyllest.

Vidare anföres i fråga om de bestämmelser som avser befattning med brandfarliga varor av *Svenska petroleum institutet*, att möjlighet till dispens måste finnas beträffande förbudet mot lagring av oljeprodukter inom inre skyddsområden. Institutet understryker, att dessa områden enligt förslaget skulle få en icke obetydlig areal och att inom ett område på flera hektar i åtskilliga fall lagring av petroleumprodukter kan behöva ske för legitima ändamål. Av institutet framhålles vidare, att ur risksynpunkt stor skillnad förefinnes mellan olika slag av lagring. Den för vattentäcker mest riskabla lagringen sker enligt institutets mening under jord, och i fråga om sådan lagring har förordningen om brandfarliga varor infört obligatorisk tillståndsprövning. Betydligt mindre risk torde föreligga vid lagring ovan jord — antingen inomhus i källare eller utomhus på öppen lagerplats — där läckage lätt kan upptäckas. Institutet framhåller även, att jordlagrens beskaffenhet och oljans viskositet är av stor betydelse för risken för en förorening av vattentäkt. Det är känt, att sammanhängande lager av lera och mjåla är relativt ogenomsläppliga och att tjocka eldningsoljor, smörjolja och bitumen på grund av sin höga viskositet över huvud taget icke kan tränga ned i marken. Därjämte måste det beaktas, att olika jordarter har olika förmåga att upptaga och kvarhålla nedträngande olja. Vidare erinrar institutet om den erfarenheten, att utrunnen olja i marken undergår en mikrobiologisk nedbrytning, som är av stor betydelse för skyddet av grundvattnet.

Vattenvårdskommittén anser, att lager av eldningsolja för fastighet samt drivmedel för lantgård bör kunna få anordnas inomhus i rum med betonggolv utan avlopp och utomhus där tät skyddsanordning utförts, vilken kan innehålla hela mängden möjligen utläckande olja. I övrigt bör gälla de föreskrifter som meddelas av byggnadsnämnden. *Statens vatteninspektion* finner anmärkningsvärt, att förslaget upptager bestämmelser angående lagring av bl. a. oljeprodukter men saknar föreskrifter om transport och hantering av sådana varor.

Riksförbundet Landsbygdens folk uttalar som sin mening, att förbudet mot lagring av oljeprodukter inom inre skyddsområden icke bör omfatta fastighets lager av eldningsolja och icke heller lantgårds lager av drivme-

del. I förslaget har visserligen delegerats till byggnadsnämnderna att meddela dispens ifrån förbudet i dessa delar, men förbundet anser anordningen vara betänkelig från rättssäkerhetssynpunkt. Det är förbundets mening, att därest behov föreligger att utfärda förbud mot oljelagring, som nu är i fråga, eller stadga särskilda villkor för att sådan lagring skall få äga rum, tillräckliga möjligheter att genomföra detta står till buds genom att servitut jämlikt vattenlagen kan läggas å fastigheter, där det erfordras till skydd mot förorening av grundvatten.

I fråga om upplag av andra ämnen än oljeprodukter föreslås i några remissyttranden, att normalskyddsbestämmelsernas uppräkningslista av grundvattenfarliga ämnen skall erhålla viss komplettering. Sålunda förordar *medicinalstyrelsen* att lager av ben och bark skall medtagas. Styrelsen förklarar, att benmjölsfabrikernas lagring av råvara visserligen avser ett relativt ringa antal platser men att råvarans karaktär innebär en påtaglig föroreningsrisk. Bark är visserligen att anse som ett industriellt avfallsämne men kräver måhända ett särskilt omnämmande i exemplifieringen, enär man eljest lätt kan komma att bortse därifrån. Barkning sker nämligen numera i allt större utsträckning vid själva industrierna i stället för som tidigare vid avverknings- och avläggningsplatserna. *Kommunaltekniska föreningen* finner det vara oklart, huruvida vägbeläggningsmaterialet oljegrus kan anses hänförligt till gruppen oljeprodukter och sålunda omfattat av lagringsbestämmelserna. I yttrandet från *Svenska naturskyddsföreningen* förordas, att jämte dammbindningsmedel andra kemiska medel för behandling av vägar och för upptining av is på vägar skall medtagas i uppräkningslistan av ämnen, som icke alls eller endast under vissa förutsättningar får lagras inom skyddsområden.

Förslaget att bl. a. naturgödsel, dammbindningsmedel samt djur- och växtbekämpningsmedel icke skall få spridas inom inre skyddsområden utan tillstånd av hälsovårdsnämnd har kritiserats av flera remissinstanser. *Vattenvårdskommittén* anser förbudet mot spridning av naturgödsel böra utgå. Sådan gödsling bör nämligen anses som en i jordbruksdriften normal åtgärd, vilken icke bör förbjudas annorledes än genom beslut av vattendomstol jämlikt vattenlagens servitutsregel, därvid markägaren kan få frågan om ersättning för intrånget prövad. Kommittén ifrågasätter om en i normalt vägunderhåll ingående spridning av dammbindningsmedel bör vara beroende av hälsovårdsnämnds tillstånd. Likaledes torde normalt bruk av djur- och växtbekämpningsmedel sällan utgöra en fara för grundvattnet, varför bestämmelsen, såvitt avser dessa, enligt kommitténs mening bör kunna utgå.

Även *Riksförbundet Landsbygdens folk* ger uttryck för den meningen, att de bestämmelser i förslaget som riktar sig mot spridning av vissa ämnen bör utgå. Bestämmelserna kan uppenbarligen medföra att praktiskt taget varje slag av jordbruk och skogsbruk omöjliggöres, vilket enligt förbundets

mening måste innebära, att de föreslagna förbuden medför intrång som ej skall behöva tålas utan ersättning.

Lantbruksstyrelsen vill understryka att normalt användande av djur- och växtbekämpningsmedel i regel icke bör förbjudas utan bestämmelserna om sådana ämnen bör närmast vara till för att fästa uppmärksamheten på riskerna vid tillredning och ovarsam användning. Det förutsättes av styrelsen att motsvarande skall gälla normal spridning av naturlig gödsel.

Yttrandet från *lantbruksnämnden i Hallands län* berör en fråga om tidsbegränsning av skyldigheten att söka tillstånd för gödsling. Nämnden påpekar, att vattnets strömningar i de övre jordlagren under senvåren och sommaren huvudsakligen rör sig uppåt, samtidigt som sönderdelningen och omvandlingen av den naturliga gödseln i jorden under denna tid är livlig. Med hänsyn härtill synes risken för skada å vattentäkt genom spridning av naturlig gödsel under samma tid närmast vara obefintlig. Nämnden vill därför ifrågasätta om icke hälsovårdsnämndens tillstånd till spridning av naturlig gödsel utan olägenhet ur skyddssynpunkt kan tidsbegränsas till exempelvis 1 oktober—1 april.

Några remissyttranden, i vilka förutsättes att normalskyddsbestämmelser i enlighet med vad som föreslagits skall innehålla principiellt förbud mot spridning av naturgödsel, upptager förslag om utvidgning av förbudet att gälla även andra gödningsämnen. *Sveriges geologiska undersökning* anför, att spridning av vissa slags konstgödsel, exempelvis kali-, kväve- och fosforhaltiga, kan kemiskt påverka högt beläget grundvatten. Därigenom kan vattnets användbarhet som dricks- och bruksvatten bli influerat. Det är känt, att kemiska föreningar medför gynnsamma betingelser för vissa slag av bakterier. Av denna anledning bör spridningsförbudet avse även konstgödsel. *Älvkarleby* och *Björklinge hälsovårdsnämnder* förordar, att utan hälsovårdsnämnds tillstånd icke heller skall få spridas rötslam och kloakslam. Att sprida sådant slam på åkerjord har funnits bli ett alltmer vanligt destruktionsätt.

Också beträffande de bestämmelser i förslaget som åsyftar att begränsa utvinning av grus och sand inom skyddsområden göres gällande, att det intrång som förorsakas blir alltför betydande. *Riksförbundet Landsbyggdets folk* uttalar med avseende på förbudet mot utvinning av grus och sand under en meter över den beräknade högsta grundvattenytan inom inre skyddsområden följande.

Detta schaktningsförbud såsom det utformats torde i flertalet fall, då fråga är om ett redan öppnat sand- eller grustag, direkt innebära ett intrång av så allvarlig art, att det icke behöves tålas utan ersättning. Även då förbudet drabbar en ej påbörjad täkt, torde det gå längre än vad vederbörande fastighetsägare är skyldig att tåla. Givetvis kan det vara svårt att generellt ange, hur långt ett schaktningsförbud kan utsträckas, utan att ersättningsskyldighet uppstår för grundvattentäktsintresset. Men då det gäller en icke påbörjad grus- och sandtäkt, torde ett förbud att gräva till

större djup än vad som motsvarar den beräknade högsta grundvattenytan icke kunna antastas såsom gående längre än vad vederbörande är skyldig att fåla.

Lantbruksnämnden i Kronobergs län hävdar, att bestämmelserna om grusutvinning helt bör utgå. I stället skall behövliga inskränkningar i grustäktverksamhet genomföras med stöd av vattenlagens servitutsbestämmelse. *Grus- och makadamföreningen* anser, att de i förslaget till normalskyddsbestämmelser angivna djupen för schaktning icke skall vara att fatta som absoluta gränser. Grusutvinning bör enligt föreningens mening kunna ske även under grundvattennivån, därest sökanden förebringa utredning som styrker, att grundvattenförekomsten icke kommer att skadas genom sådan utvinning. Vad gäller det yttre skyddsområdet finner också *statens institut för folkhälsan*, att schaktning under grundvattenytan torde kunna ske utan att därigenom uppkommer fara för hygieniska olägenheter. Det yttre skyddsområdet förutsättes nämligen motsvara tillrinningsområdet och få betydande utbredning. Till följd härav kommer vattnets filtreringstid att bli så lång, att risker för smittspridning genom grundvattnet ej synes föreligga, åtminstone icke där grusutvinningen sker i det yttre skyddsområdets periferi. För *statens vatteninspektion* synes den nedersta gränsen vid exploatering av grus- och sandtag lämpligen skola göras mer beroende av omständigheterna i varje särskilt fall än vad som förutsättes i förslaget.

Bland remissinstanser som intager den ståndpunkten, att normalskyddsbestämmelserna bör innehålla föreskrifter till begränsning av grustäktverksamhet märks *kammarkollegiet*. Om en allmängiltig regel skall givas, bör gränsen under vilken grävning ej få ske, enligt kollegiets mening bestämmas till minst en meter över den beräknade högsta grundvattenytan. Kollegiet ifrågasätter, om icke de för det inre skyddsområdet upptagna bestämmelserna om tillvaratagande och utbredande av det översta växtbärande marklagret bör äga tillämpning även för det yttre skyddsområdet. *Statens institut för folkhälsan* uttalar sig också angående enmetersgränsen vid schaktning inom inre skyddsområdet och finner förslaget otillfredsställande i denna del. Institutet anför:

Gränsen torde närmast ha valts med tanke på att tillräckligt dräneringsdjup skall erhållas för att återställa ett vegetationsskikt. Ur hygienisk-bakteriologisk synpunkt är det föreslagna schaktningsdjupet i vissa fall ej godtagbart inom det inre skyddsområdet. Vid utvinning av grus och sand kommer alltid betydande ytor att sakna vegetationsskikt. Enligt styrelsens mening synes det riktigare att angiva, att inom det inre skyddsområdet exploatering av grus- och sandlager som regel ej bör ske. I de fall, sådan kan tillåtas av hygieniska skäl, bör schaktning ej medgivas längre ned än intill en meter över grundvattenytan, dock först efter särskilt medgivande av vederbörande myndighet.

I yttrandet från *medicinalstyrelsen* förordas, att bestämmningen grus- eller sandtag kompletteras med lertag. Samma behov av grundvattenskydd gör sig nämligen gällande vid alla de nämnda formerna av täktverksamhet.

Departementschefen

Förslaget att länsstyrelserna skall ha att fastställa skyddsområden för grundvattentillgångar och att meddela föreskrifter att gälla inom de olika skyddsområdena innebär, att på länsstyrelserna lägges en i viss mån ny uppgift. Såsom antytts bl. a. i vissa yttranden över vattenvårdskommitténs år 1960 avgivna betänkande skulle länsstyrelsernas handläggning av dessa frågor otvivelaktigt underlättas, om normalskyddsbestämmelser kunde upprättas till länsstyrelsernas ledning. Även andra fördelar skulle stå att vinna. Sålunda skulle säkerligen vattentäktsägarna, om normalskyddsbestämmelser funnes att tillgå, vara mera hågade att taga initiativ till fastställande av skyddsområden än eljest, då de i så fall lätt skulle på förhand kunna bedöma, vilket innehåll och vilken utformning skyddsföreskrifterna för deras vattentäkt kunde få. Självfallet skulle normalskyddsföreskrifterna också komma att bidra till enhetligheten på området, en enhetlighet vilken såsom *medicinalstyrelsen* betonat skulle vara av stor betydelse då det gäller efterlevnaden och kontrollen av givna föreskrifter.

I syfte att skapa en bas för bedömningen av hithörande frågor har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen på Kungl. Maj:ts uppdrag upprättat ett preciserat förslag till normalskyddsbestämmelser, upptagande delvis olika föreskrifter för område i vattentäkts omedelbara närhet, s. k. brunnsområde, och för inre och yttre skyddsområden.

Vid remissbehandlingen av förslaget har mot tanken på normalskyddsbestämmelser invänts, att varierande lokala förhållanden svårigen låter sig beaktas inom ramen för sådana bestämmelser. Otvivelaktigt förhåller det sig även så, att man i sammanhanget aldrig kan bortse från att vissa faktorer varierar starkt från plats till plats. Ytvegetationens natur och jordlagrens beskaffenhet ävensom grundvattenströmmarnas utbredning, riktning och strömningshastighet må nämnas såsom exempel på dylika faktorer. Även befarade föroreningars biologiska, kemiska och fysikaliska verkningar är variabla faktorer. I ett yttrande har särskilt understrukits att gränsdragningen mellan ersättningsgillt och icke ersättningsgillt intrång genom skyddsföreskrifterna med hänsyn till de ofta skiftande omständigheterna knappast kan ske i form av generella stadganden, i varje fall om man vill undvika att dessa blir så uttunnade, att de ej i nämnvärd grad kan fylla sin uppgift. Vidare har framhållits, att förekomsten av normalskyddsbestämmelser lätt kan leda till schematiska bedömanden, så att skyddsföreskrifterna i det särskilda fallet kan bli onödigt stränga eller

ofullständiga. Vad sålunda framhållits synes mig ha den styrka, att det måste tillmätas en avgörande betydelse. Jag anser mig därför icke böra förorda, att särskilda normalskyddsbestämmelser utfärdas.

Låter man tanken på utfärdande av normalskyddsbestämmelser falla, innebär detta emellertid ingalunda, att länsstyrelser och vattentäktsägare blir ställda helt utan ledning. Framhållas må att det redan nu finnes avgöranden i högsta instans av betydelse i sammanhanget (se t. ex. NJA I 1962 s. 508 ff och RÅ 1956 s. 52 ff). Vidare må erinras om att redogörelser och anvisningar finnes meddelade i fackpressen samt i 1960 års betänkande av vattenvårdskommittén och den därvid fogade tekniska bilagan. Självfallet kan också väg- och vattenbyggnadsstyrelsens här ifrågavarande förslag och remissyttrandena däröver vara till betydande hjälp vid skyddsföreskrifters upprättande.

För egen del vill jag såsom komplement till det sålunda berörda materialet framlägga vissa sammanfattande synpunkter på frågan om skydds-föreskrifters innehåll. Dessa synpunkter kan sammanställas i följande olika punkter.

1. Skyddsområdena synes böra givas den utbredning som är erforderlig för att grundvattnets uppehållstid skall vara tillräcklig för oskadliggörande av olika, grundvattnet förorenande ämnen. Länsstyrelserna har sålunda främst att sammanställa de geohydrologiska förutsättningarna för grundvattenskyddet med de arter av föroreningsrisker, som bedömes vara de mot vilka skydd behöver tillskapas. Stora variationer föreligger i fråga om den tid som åtgår för naturlig reduktion av föroreningar av olika typer. Med hänsyn härtill torde det oftast vara lämpligt, att skyddsområdet indelas i skilda zoner och att för var och en av dessa gives föreskrifter, som anpassas efter skyddszonens avstånd från befintlig vattentäkt eller tillämnad uttagsplats. På så sätt är möjligt att undvika onödiga inskränkningar i nyttjandet av fastigheterna inom skyddsområdet. Liksom beträffande yttre avgränsning av skyddsområde kan zonindelning ske allenast med utgång från de lokala betingelserna för grundvattenskyddet.

2. Markområdet i vattentäktens omedelbara närhet torde böra skyddas mot varje fara för grundvattenförorening. I vissa fall lärer det visa sig erforderligt att för erhållande av ändamålsenliga bestämmelser för dessa brunnsområden hänföra sig till den servitutsregel, som nu finnes upptagen under 2 kap. 45 § vattenlagen.

3. Inom hela det skyddade området bör vara förbjudet att anordna förråd av petroleumprodukter och andra brandfarliga varor annorledes än i överensstämmelse med kommerskollegiets tillämpningsföreskrifter till förordningen den 1 december 1961 (nr 568) om brandfarliga varor. Härvidlag torde således endast en hänvisning till dessa föreskrifter vara erforderlig.

4. Anordnande av förråd av andra för grundvattnet skadliga ämnen torde böra anmälas till hälsovårdsnämnd och ej få ske med mindre nämnden

efter särskild prövning meddelat tillstånd. Såsom exempel på ämnen, som nu avses, må nämnas tjärprodukter, organiska lösningsmedel, industriella avfallsämnen, dammbindningsmedel samt gifter för bl. a. skadedjurs bekämpning och växtutrotning, allt i den mån dessa ämnen ej skall hänföras till gruppen brandfarliga varor. På nämnden bör ankomma att dels bestämna intill vilken mängd ämnena får lagras på fastighet, dels ock föreskriva de skyddsåtgärder som i förekommande fall måste vidtagas.

5. För uppställning av stationära, med flytande bränsle drivna maskiner torde böra föreskrivas att säkerhetskärl för spill skall anordnas under motorer och bränslebehållare. Kärlen bör rymma hela den vid maskinen förekommande bränslemängden och vara så beskaffade, att uppsamlat bränsle med säkerhet hindras nedtränga i marken. Det bör åligga innehavaren av maskinen att tillse, att uppsamlingsanordningen icke genom vattenfyllning eller annorledes bringas ur funktionsdugligt skick.

6. Gödselstäder och ensilageanläggningar bör få anordnas endast i den mån det är möjligt att vidtaga helt betryggande åtgärder mot grundvattenförorening. Det synes erforderligt att föreskriva, att avloppsvattnet skall kunna bortledas i slutna ledningar från det skyddade området. Skyddsåtgärderna torde utföras enligt av hälsovårdsnämnden för varje särskilt fall lämnade anvisningar.

7. Spridning av naturgödsel och andra gödningsämnen, av djur- och växtbekämpningsmedel och dammbindningsmedel torde väl i regel icke kunna förbjudas utan att därav uppkommer intrång för vilket ersättning bör utgå. Åtminstone där fråga är om normalt nyttjande av fastigheter inom skyddsområdet för jordbruk och skogsbruk och om sedvanligt underhåll av vägar inom området, synes begagnande av ämnen och medel, som nyss sagts, rätteligen kunna förhindras blott medelst servitut. Beträffande sådana grundvattentillgångar som hålles i reserv för framtida bruk, lär väl icke vara av förhållandena påkallat, att redan innan tillgodogörandet börjat, tillskapa ett föroreningsskydd i form av förbud mot gödselspridning och liknande. Därför synes fråga om sådana förbud ej heller behöva uppkomma i andra fall än då ägare av en vattentäkt tillgodogör grundvatten och lagliga förutsättningar finnes att utverka servitut vid vattendomstol.

8. Tippning av sopor och annat avskräde bör hindras äga rum där grundvattnet kan förorenas genom urlakning av avfallet. Sålunda bör avfall alls icke få läggas i grusgropar och på andra platser med ringa markskikt som skydd för grundvattnet. Om ej heller ytlagren inom skyddsområdet i övrigt bedömes vara tillräckligt tätande eller filtrerande, bör generellt föreskrivas skyldighet att regelbundet bortskaffa avfallet till förhindrande att ansamling sker någonstades på mark inom skyddsområdet.

9. Förbud mot utsläpp av avloppsvatten i grunden torde behöva stadgas med giltighet inom skyddsområden i deras helhet. Sagda förbud bör avse

såväl det fallet att spillvatten och annan flytande orenlighet direkt slås ut på markytan som det att avloppsvatten efter att ha passerat en slambrunn infiltreras i marken. Det bör krävas att spillvattenförande ledningar inom skyddsområde utföres av tätt material och med täta fogar.

Hälsovårdsnämnd bör ha möjlighet att lämna dispens från de i denna punkt berörda skyddsområdesföreskrifterna. Med hänsyn till markbeskaffenheten, grundvattnets strömningsförhållanden och liknande lokalt betingade faktorer kan nämligen förbud mot spillvatteninfiltration understundom framstå som ett onödigt ingrepp i fastigheternas nyttjande. Ej heller kan antagas vara behövt att undantagslöst upprätthålla förbud, som nu är i fråga, till skydd för grundvattentillgångar som blott hålles i reserv för framtida bruk.

10. Liksom andra utnyttjare av fastigheter med grundvattenförande marklager har den som bedriver grus-, sand- eller lertäkt inom ett skyddsområde att utan ersättning iakttaga skäligen försiktighetsmått för att skada på grundvattnet skall undvikas. Skyddsbestämmelse i detta hänseende torde i regel kunna givas formen av en föreskrift, att täkt tillåtes blott ned till viss nivå, bestämd i förhållande till högsta grundvattenytan (jfr RÅ 1956 s. 52 ff). Ofta torde det kunna krävas, att ett till sin mäktighet bestämt skyddsskikt skall lämnas orört av exploatören. Då länsstyrelse har att fastställa bestämmelse av denna innebörd måste den beakta — förutom grundvattentillgångens betydelse från allmän och enskild synpunkt — mot vilka föroreningsrisker skydd skall åvägabringas. Avgörande för vilken omfattning det täckande skiktet skall ha bör också vara beskaffenheten av marklagret och den därav beroende förmågan att oskadliggöra tillförda föroreningar. Det är att märka, att med skyddsföreskrifterna i övrigt avses att skapa skydd mot de mest påtagliga föroreningsriskerna, såsom oljespill från stationära maskiner, ansamling av avskräde i grusgropar och infiltration av avloppsvatten i grunden. Mången gång torde fördenskull ej vara påkallat att som säkerhetsåtgärd kräva något mera betydande skyddsskikt. I allmänhet bör dock åligga exploatören att över grundvattenytan kvarlämna ett skikt av sådant djup, att tillräcklig dränering kan erhållas för att vegetation skall återkomma och därmed på längre sikt grundvattenskyddet säkerställas. Regelmässigt läres kravet på skäligen försiktighetsmått i förevarande hänseende uppfyllas, därest man avstår från utvinning av grus, sand och lera på lägre nivå än en meter över den högsta grundvattenytan.

Till följd av att geologiska och andra förutsättningar för att hålla grundvattnet fritt från föroreningar kan variera inom ett och samma skyddsområde bör länsstyrelsen kunna förbehålla sig att pröva huruvida grus-, sand- eller lertäkt i särskilda fall bör tillåtas under den nivå som länsstyrelsen av skyddshänsyn fastställt som den generellt lägsta. Sådana dispensärenden bör avgöras av länsstyrelsen själv efter hörande av hälso-

vårdsnämnden i orten. Härför talar att länsstyrelserna redan nu enligt 21 § naturskyddslagen och 14 a § kungörelsen den 30 december 1952 med närmare bestämmelser rörande tillämpningen av naturskyddslagen har att taga befattning med täktfrågorna ävensom att dessa arbetsuppgifter kan väntas få ökad omfattning enligt den väntade nya naturvårdslagen, varigenom generell tillståndsplikt för grusbrytning torde komma att införas (jfr SOU 1962: 36 s. 292 ff och prop. 1963: 71 s. 108 f). Av betydelse i sammanhanget är också att länsstyrelserna har tillgång till speciell sakkunskap genom anknytningen till länsläkar- och länsingenjörsorganisationerna.

C. Tillsyn över radioaktiv vattenförorening

Vattenvårdskommittén

I vattenvårdskommitténs år 1962 avgivna betänkande »Tillsyn över radioaktiv vattenförorening» lämnas som bakgrund till kommitténs förslag en redogörelse för den radioaktiva föroreningens natur och verkningar. Sammanfattningsvis anföres, att de aktivitetskoncentrationer, som förorsakas av ett utsläpp av reaktoravfall i en sjö eller havet, är beroende av en mångfald faktorer, som kan inordnas under tre huvudrubriker, nämligen vattenomsättning, bottenfällning och biologisk aktivitet. I fortsättningen uttalas följande.

Vattenomsättningen åstadkommer en utspädning, bottenfällningen och den biologiska aktiviteten en återkoncentration av aktiviteten. Hur länge aktiviteten förblir i verklig lösning, hur hastigt den kommer att sedimenteras och var detta sker, hur hög aktivitetskoncentrationen blir vid jämviktstillståndet, hur mycket av aktiviteten som kommer att upptagas i biologiska kretslopp och hur fort detta går, om risk finnes för att aktivitet sköljes upp på stränderna med planktoniska alger, vilka aktivitetsnivåer som kommer att uppstå i fisk etc., beror i hög grad på vattenområdets egenskaper och på dess växt- och djurvärld. Varje vattenområde har sin speciella kombination av egenskaper.

Det är därför inte möjligt att utan föregående undersökning bedöma hur radioaktiva lösningar vid utsläpp i en sjö eller i ett havsområde kommer att transporteras, återkoncentreras, bottenfällas o. s. v. På grund av skillnader i växt- och djurvärld, fysiska och kemiska miljöförhållanden o. dyl. är det heller inte möjligt att direkt använda utländska erfarenheter vid en sådan bedömning. På många för bedömningen viktiga punkter saknas för övrigt forskningsresultat totalt.

Väsentligt olika synpunkter måste läggas på utsläpp som företas i insjöar och på utsläpp som företas i havet. Självfallet är härvid viktigast att beakta att sötvatten kan komma att utnyttjas för direkt konsumtion av människor och djur. Vid utsläpp i havet har man dels att räkna med risken för aktivitetsförorening av det fiskkött som användes till människoföda, dels risken för fiskbeståndet som sådant.

Vidkommande behovet av tillsyn över radioaktiv vattenförorening framhåller kommittén, att av hittillsvarande erfarenheter att döma det synes vara oundvikligt, att atomenergiens nuvarande och framtida fredliga användning i viss utsträckning måste medföra utsläpp av avfallsprodukter i vattenområden. För att undvika skador därav måste beträffande sådana utsläpp, i den mån de anses kunna tillåtas, villkoren noggrant övervägas och därvid sörjas för omsorgsfull kontroll och övervakning. Största möjliga trygghet måste också skapas mot oavsiktliga utsläpp. Kommittén erinrar om att då det gäller radioaktiva avfallsprodukter, som i vatten eller annorstädes kan vålla direkta skador för människan, finns kontroll ordnad genom medicinalstyrelsens strålskyddsnämnd, medan på det vattenbiologiska området hittills ingen systematisk kontroll eller övervakning har stått till förfogande. Såvitt gäller sistnämnda område har man varit nödsakad tilllämpa ett provisorium, som inneburit att statens vatteninspektion och vattendomstolarna förordnat särskild sakkunnig i varje särskilt ärende. Utbyggnaden och planeringen av atomkraftanläggningarna har nu nått så långt, att detta provisorium icke kan tillgodose förefintliga behov. Kommittén finner oundgängligen nödvändigt, att vederbörlig expertis ställes till förfogande för en opartisk tillsynsverksamhet. Erforderlig personal måste heltidsanställas och kvalificeras för sina uppgifter.

I fråga om expertisens organisatoriska anknytning anför kommittén:

Denna sakkunskap kan tänkas knuten till endera av de båda tillsynsmyndigheterna på området, således strålskyddsnämnden eller vatteninspektionen. Eftersom radioaktivt utsläpp kan medföra menliga ekonomiska följder för fisket är också en anknytning till fiskeristyrelsen tänkbar. En anknytning till strålskyddsnämnden vore motiverad ur den synpunkten att hela tillsynsverksamheten då samlades hos en och samma myndighet. Detta kunde dock befaras leda till att vederbörande personal snart förlorade kontakten med annan vattenbiologisk och vattenkemisk verksamhet. Vid överläggning med representanter för nämnda myndigheter har också enighet nåtts om att bland annat ur sistnämnda synpunkt den ifrågasatta personalen bör knytas till vatteninspektionen. Ett nära samarbete mellan de tre nämnda myndigheterna förutsättes dock komma till stånd på hithörande område.

De viktigaste arbetsuppgifterna för det expertorgan som föreslås skola biträda vatteninspektionen med övervakningen av radioaktiva föroreningar i vatten kan enligt kommittén sammanfattas på detta sätt:

1) Att inom vatteninspektionen verkställa de utredningar beträffande direkt och indirekt radioaktiv förorening av recipienter som erfordras för utlåtanden till koncessionsbeviljande myndighet, vattendomstolar, administrativa myndigheter m. fl.; dock icke att behandla frågor om tillåtliga aktivitetskoncentrationer i och för sig, vilket ankommer på strålskyddsmyndigheten;

2) att efter förordnanden i särskilda fall fungera som sakkunnigt organ åt vattendomstolarna och att i samarbete med andra tillsynsmyndigheter utarbeta program för övervakning av recipienter;

- 3) att utföra och/eller övervaka kontrollundersökningar;
- 4) att följa den utländska och inhemska forskningen beträffande den joniserande strålningens biologiska effekt på vattenorganismer, ackumulation av radioaktiva ämnen i vattenbiota och sediment, metoder för avfallsbehandling, etc.;
- 5) att biträda myndigheter som har att ingripa vid olyckor i atomanläggningar och vid spridning av radioaktivitet;
- 6) att biträda vederbörande myndigheter med information till allmänheten;
- 7) att bedriva viss programforskning, t. ex. beträffande anrikning av isotoper i vattenorganismer under varierande miljöbetingelser, anrikning av aktivitet i suspenderat material, transport av aktivitet i näringskedjor, anrikning av aktivitet i bottensediment, graden av stabilitet av adsorptionen till olika typer av sediment, m. m.

Kommittén förklarar, att för övervakningen av radioaktiv vattenförorening erfordras inom överskådlig tid endast en förhållandevis begränsad personalorganisation. Denna bör vidare uppbyggas endast i den takt som motiveras av atomprogrammets genomförande. I betänkandet framlägges ett förslag till kontrollorganisation. Kommittén förutsätter, att kostnaden för tillsynsverksamheten betalas av statsmedel. Emellertid påvisas också möjligheten att, om så anses lämpligt, täcka statens utgifter för kontrollverksamheten genom avgifter för atomanläggningar.

Kommittén föreslår slutligen vissa ändringar av vattenlagen i syfte att bereda strålskyddsmyndigheten tillfälle att följa de ärenden rörande radioaktivt avloppsvatten, som behandlas vid syneförrättningar eller av vattendomstol. I motivering för lagförslaget erinrar kommittén om förekomsten av vissa stadganden i vattenlagen, genom vilka är sörjt för att vatteninspektionen såsom central tillsynsmyndighet på vattenvårdens område skall få kännedom om syneförrättningar och vattenmål rörande avledande av avloppsvatten och om avgöranden i sådana ärenden och mål. Vidare nämner kommittén, att den i strålskyddslagen omförmälda strålskyddsmyndigheten är tillsynsorgan rörande användningen av radioaktiva ämnen och arbete vid bl. a. atomenergianläggningar. Vid lagstiftningens tillkomst har förutsatts, att denna tillsyn även skall avse behandlingen av radioaktiva avfallsprodukter. Det synes därför kommittén lämpligt att för mål och ärenden rörande radioaktivt avloppsvatten stadga samma skyldighet att underrätta strålskyddsmyndigheten som gäller beträffande vatteninspektionen.

Remissyttrandena

Behovet av att särskild expertis ställes till förfogande för bl. a. tillsyn över radioaktiv vattenförorening omvittnas enstämmigt av remissinstanserna. I frågan om den erforderliga expertisens organisatoriska anknytning, såvitt gäller tillsynsverksamhet, går meningarna däremot isär. Mot uppfattningen att de särskilda sakkunniga i enlighet med kommitténs förslag bör

knytas till vatteninspektionen står främst den meningen att alla slag av kontrollverksamhet beträffande radioaktivitet bör samordnas och även ifrågavarande tillsyn ankomma på den centrala strålskyddsmyndigheten.

Den förstnämnda ståndpunkten företrädes uttryckligen av *vattenöverdomstolen, vattenrättsdomare i Österbygden, Söderbygden och Västerbygden, vattendomsolar, vattenfallsstyrelsen, kammarkollegiet, statens vatteninspektion, Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté, Föreningen för vattenhygien samt Atomkraftkonsortiet Krångede AB och Co.* För sitt ställningstagande åberopar dessa remissinstanser merendels samma skäl som anförts av kommittén, nämligen det att anknytningen till vatteninspektionen bereder möjlighet för den personal som har tillsynen om hand att hålla önskvärd kontakt med annan vattenbiologisk och vattenkemisk verksamhet. *Vattenfallsstyrelsen* uttalar för sin del, att den föreslagna anknytningen till vatteninspektionen bör komma till stånd med hänsyn till att den aktuella tillsynsverksamheten består av arbetsuppgifter som till sin karaktär är likartade med dem, som förekommer vid vattenföreningar från större industrianläggningar och beträffande vilka tillsyn redan nu ingår i vatteninspektionens verksamhet.

Att ansvaret för tillsynsverksamheten inom strålskyddets område icke bör uppdelas på flera myndigheter är avgörande för andra remissorgans inställning. *Medicinalstyrelsens strålskyddsnämnd* uttalar sig på följande sätt.

Beträffande utredningens förslag till kontrollorganisation vill strålskyddsnämnden framhålla nödvändigheten av att all kontrollverksamhet beträffande radioaktivitet samordnas under en myndighet. Om så ej sker, kan oklarhet komma att råda både beträffande ansvarsfördelningen olika myndigheter emellan och beträffande de strålskyddsåtgärder som kan krävas av en anläggningsinnehavare. Den kontrollerande verksamheten bör ligga under den centrala strålskyddsmyndigheten, även om kontrollens tekniska verkställande i en del fall bör förläggas till andra institutioner. Den kontrollverksamhet, vars praktiska utövande sålunda i vissa fall synes böra överlåtas på andra fackorgan, torde i den ordning som befinner lämplig med jämna intervaller böra bli föremål för rapporter till strålskyddsnämnden. Kontrollarbetet bör organiseras i samarbete mellan de ifrågavarande fackorganen och strålskyddsnämnden.

Även *Sveriges industriförbund* och *AB Atomenergi* förordar, att den tillämnade expertisen organisatoriskt hänföres till strålskyddsmyndigheten och att tillsynsverksamheten utan undantag omhänderhaves av denna myndighet.

Försvarets forskningsanstalt förklarar, att bestämmandet av tillåtliga aktivitetsnivåer och dosbelastningar icke kan splittras på flera myndigheter. Anstalten finner det vara ett oavvisligt krav att en enda myndighet är ansvarig härför, då endast på så sätt den totala dosbelastningen för individer, grupper av individer och hela folket kan fullständigt överblickas. Det är vidare önskvärt, att tillsynen å efterlevnaden ligger hos denna myndighet, så att den erforderliga överblicken av läget skall kunna vara så aktuell och

rättvisande som möjligt. Enär på strålskyddsmyndigheten, enligt vad som är förutsatt, skall ankomma att bedöma tillåtliga aktivitetsnivåer, bör nämnda myndighet tillika vara tillsynsorgan, detta även när det gäller utsläpp av radioaktiva ämnen i vattenområden. *Atomenergidelegationen* ger uttryck för samma tankegång i sitt yttrande. *Ingenjörsvetenskapsakademien* utgår från att det är av stor betydelse, att tillsynsmyndigheten blir ansvarig för den totala dosbelastningen som kan drabba befolkningen i vårt land och föreslår likaså, att strålskyddsmyndigheten blir organ för tillsynen över radioaktiv vattenförorening.

En icke ovanlig uppfattning bland remissinstanserna är att kommitténs förslag angående organisationsformen kan godtagas blott tills vidare i avvaktan på ny behandling av frågan, då mer erfarenhet vunnits. *Länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands samt Göteborgs och Bohus län* intager denna ståndpunkt. *Fiskeristyrelsen* yttrar för sin del, att det på något längre sikt naturligtvis kan diskuteras, huruvida kontrollorganisationen på förevarande område bör uppbyggas med självständiga enheter alltefter arten av de skyddsvärda objekten — fiskevatten, jord, luft, livsmedel o. s. v. Styrelsen kan i nuläget ansluta sig till det föreliggande organisationsförslaget, men härför är en förutsättning, att samordningen av strålskydd och strålkontroll uppmärksammas av statsmakterna.

De föreslagna ändringarna av vattenlagen i syfte att bereda strålskyddsmyndigheten tillfälle att följa mål och ärenden om radioaktiv vattenförorening har uttryckligen tillstyrkts av ett flertal remissinstanser och har lämnats utan erinran av de övriga. Dock har *vattenrättsdomarna i Söderbygdens vattendomstol* ifrågasatt, om icke lagändringarna borde så utformas, att behandlingen av mål om radioaktiva utsläpp förbehålles vattendomstol och syneförrättning icke förekommer som handläggningsform, eller särskilda kvalifikationskrav införas för behörighet att handlägga syneförrättning om radioaktivt avloppsvatten.

Vattenöverdomstolen finner strålskyddsmyndigheten böra underrättas även om vissa andra mål och ärenden än sådana som gäller avloppsutsläpp och anför i detta hänseende följande.

Genom de föreslagna lagändringarna beredes strålskyddsmyndigheten tillfälle att — såvitt angår företag enligt 8 kap. vattenlagen — följa hos synemän eller vid vattendomstol anhängiga ärenden, vari fråga uppkommer om radioaktiv vattenförorening. Det måste emellertid antagas, att även andra företag enligt vattenlagen än sådana, som äro hänförliga till 8 kap., kunna leda till hälsofarlig radioaktiv förorening. Om exempelvis en sjö, vari efter vederbörligt tillstånd utsläppes radioaktivt avloppsvatten, blir föremål för avsänkning, uttappning eller reglering, torde den möjligheten ej kunna utslutas att t. ex. ändrad vattenomsättning i sjön medför ökade olägenheter av radioaktivt avloppsvatten. Det synes befogat, att strålskyddsmyndigheten också i ett sådant fall beredes tillfälle att följa ärendet.

Ett uttalande av liknande innebörd gör *länsstyrelsen i Södermanlands län*.

Departementschefen

Efter förslag i 1963 års statsverksproposition har för budgetåret 1963/64 anvisats medel för särskild expertis såsom förstärkning av vatteninspektionen för forskning och behandling av ärenden rörande utsläpp i vatten av radioaktiva ämnen. Enligt uttalanden av föredragande departementschefen är personalens anknytning till vatteninspektionen motiverad av det önskvärda i en nära kontakt mellan radioaktivitetsforskningen på vattenområdet och övrig forskning inom vatten- och fiskevården. I frågan om vilken myndighet som bör åläggas att handhava tillsynen över de radioaktiva vattenföroreningarna var departementschefen icke beredd att taga ställning; tills vidare borde vatteninspektionen i förekommande fall i enlighet med gällande bestämmelser utöva tillsynen (prop. 1963:1 bil. 11 p. 127). Jag får nu anföra följande rörande organisationen av tillsynen över radioaktiv vattenförorening och den lagstiftning som äger samband därmed.

I samband med förslaget till ändringar i vattenlagen i syfte att bereda strålskyddsmyndigheten tillfälle att följa ärenden om radioaktiv vattenförorening har spørsmålet om tillsyn över sådana föroreningar ytterligare övervägts. Med tillsyn, som nu är i fråga, åsyftar jag övervakning i gemen av vattendrag, sjöar och andra vattenområden, däremot icke den särskilda tillsynsverksamhet varom förordnas av vattendomstolar och andra organ i avgöranden om företag som påverkar vattenförhållanden.

Den aktivitetskontroll som ankommer på strålskyddsnämnden såsom central strålskyddsmyndighet har den allmänna hälsovården som ändamål och gäller radioaktivitet oavsett i vad slags materia sådan förekommer. Strålningsnivån i landet studeras under medverkan av ett flertal myndigheter och institutioner, som bl. a. sörjer för provtagning och kontroll inom särskilda verksamhetsområden. Även vatteninspektionens tillsynsuppgifter omfattar radioaktiv förorening utan att det i detta hänseende har gjorts undantag för förorening av beskaffenhet att vara till skada för människor. Formellt sett har således både strålskyddsnämnden och vatteninspektionen övervakningsuppgifter inom den sektor av tillsynsverksamheten som avser hälsovådlig radioaktiv vattenförorening. Någon olägenhet härav torde hittills icke ha förmärkts.

Om således kontroll över radioaktiv vattenförorening, såvitt nu är i fråga, i dagens läge icke innebär något problem blir förhållandena måhända ändrade i framtiden till följd av atomenergiens ökade användning. Atomteknikens utveckling och forskningens framsteg ökar efterhand kunskaperna om vad som är betydelsefullt för kontrollen av radioaktivitet. Ännu synes emellertid icke tillräcklig erfarenhet och överblick ha vunnits för att tillsynsverksamheten genom lagstiftning lämpligen skall givas en annan utformning än den har för närvarande. Om utvecklingen föranleder

det torde framdeles få övervägas att författningsmässigt närmare reglera strålningskontrollen beträffande vattenområden. Tillsynsmyndigheternas arbetsförhållanden och funktioner, liksom ansvarsfördelningen mellan myndigheterna, kan därvid fastläggas, detta såvida icke uppdelning på särskilda organ visats vara en anordning som bör ersättas med koncentration av all tillsynsverksamhet till en enda strålningskontrollerande myndighet. Intill dess så kan ske, bör emellertid de arbetsuppgifter som nu behandlas i 1956 års tillsynslag odelat ligga kvar hos vatteninspektionen. Varken detta förhållande eller den omständigheten att inspektionen som nyss nämnts tillförts särskild expertis för behandling av ärenden rörande radioaktiv vattenförorening innebär emellertid, att inspektionen får underlåta att vid fullgörande av sina nu ifrågavarande arbetsuppgifter på lämpligt sätt samråda med andra fackorgan, däribland främst strålskyddsmyndigheten. När det gäller sådana vitala frågor på strålskyddsområdet som fastställandet av tolerabla aktivitetsnivåer och dosbelastningar måste självfallet ett intimt samråd äga rum mellan inspektionen och strålskyddsmyndigheten. Inspektionen torde sålunda icke böra fatta något beslut i dessa frågor utan att dessförinnan intimt ha samrått med strålskyddsmyndigheten såsom den på området främsta instansen i landet. Hålles strålskyddsmyndigheten successivt orienterad om aktuella mål och ärenden rörande radioaktiv vattenförorening, torde detta vara till fromma för effektiviteten i samarbetet mellan de båda myndigheterna. Strålskyddsmyndigheten sätts därigenom i tillfälle att själv taga erforderliga initiativ till samverkan med de myndigheter som äger föra det allmännas talan. Såsom vattenvårdskommittén föreslagit bör därför bestämmelser intagas i vattenlagen av innebörd, att strålskyddsmyndigheten framgent skall hållas underrättad om mål och ärenden rörande radioaktiv vattenförorening.

Vid remissbehandlingen av kommitténs förslag har ifrågasatts om icke från handläggning vid syneförrättning skall undantagas ärenden rörande utsläpp av avloppsvatten med radioaktivt innehåll. Ärendena skulle i så fall helt förbehållas vattendomstols prövning. Den omständigheten att avloppsvatten är radioaktivt förorenat synes mig dock icke böra medföra att det i förevarande hänseende skall intaga en särställning i förhållande till annat svärbemästrat avloppsvatten. Genom föreskrift i vattenlagen om underställningsskyldighet är sörjt för att utlåtanden om företag för avledande av avloppsvatten städse prövas av vattendomstol.

Enligt gällande regler skall till förrättningsman förordnas person som på grund av avlagda kunskapsprov och praktisk erfarenhet av Kungl. Maj:t förklarats behörig att hålla syneförrättning rörande avledande av avloppsvatten. Vidare är stadgat, att därest vid syneförrättning förekommer fråga, för vars bedömande tarvas särskilda fackkunskaper synemännen äger hos länsstyrelse begära förordnande för sakkunnig person att

biträda dem. Med nu angivna regler är det enligt min mening icke erforderligt att, såsom föreslagits, i vattenlagen införa särskilda kvalifikationskrav för syneförrättare i fråga om avledande av spillvatten med radioaktivt innehåll.

Företag enligt vattenlagen vilka kan direkt orsaka radioaktiv förorening av vatten torde utan undantag vara att hänföra under bestämmelserna om avledande av avloppsvatten. Indirekt lär väl sådan skadeverkan kunna uppkomma även genom andra typer av företag i vatten. Detta torde dock knappast förekomma i den omfattning, att föreskrift om skyldighet att underrätta strålskyddsmyndigheten är påkallad. Det bör framhållas, att vatteninspektionen enligt vattenlagen skall underrättas även om andra företag än avledande av spillvatten, om de kan antagas leda till ökad vattenförorening. Med denna ordning torde tillräckligt uppmärksammas de föroreningsfaror som nu är i fråga. Jag finner mig fördenskull icke böra tillstyrka ett under remissbehandlingen framfört förslag, att skyldigheten att underrätta strålskyddsmyndigheten skall omfatta andra mål och ärenden än sådana som gäller avledande av radioaktivt avloppsvatten.

III. Specialmotivering till lagförslaget

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om ändring i vattenlagen*. Beträffande de särskilda stadgandena får jag, utöver vad som framgår av den tidigare framställningen, anföra följande.

Lagens ingress

Departementsförslaget omfattar ändring i ett antal paragrafer i vattenlagen vilka innehåller termen vattentäkt.

Kommittén anmärker i sitt betänkande »Skydd för vattenförsörjningen», att fråga huru anläggning för tillgodogörande av grundvatten lämpligen skall betecknas upptagits i samband med tidigare lagstiftning. Sålunda ansåg de sakkunniga, som år 1937 avgav betänkande angående grundvattenlagstiftning, att beteckningen vattentäkt vore lämplig att använda. Enligt vad de sakkunniga uttalade förefanns ett praktiskt behov att införa en kort sammanfattande benämning i vattenlagen för anläggningar för tillgodogörande av grundvatten, medan något dylikt behov ej förefanns i fråga om motsvarande anläggningar för tillgodogörande av ytvatten; tvärtom måste det, enligt de sakkunnigas mening, anses mindre lämpligt att utan något tvång rubba den terminologi som i sistnämnda hänseende begagnades i vattenlagen (SOU 1937: 35 s. 53 f). Under remissbehandlingen av de sakkunnigas förslag framställdes, påpekar kommittén vidare, från några håll den anmärkningen, att anläggning för till-

godogörande av grundvatten borde benämnas grundvattentäkt. Departementschefen ansåg emellertid tillräcklig anledning icke föreligga att frångå de sakkunnigas terminologi (prop. 1939: 9 s. 50). För egen del förklarar sig kommittén nu icke ha funnit anledning föreslå någon ändring av den terminologi vattenlagen innehåller i förevarande hänseende. Kommittén framhåller dock att lagens definition av begreppet grundvatten icke helt överensstämmer med den definition, som brukar användas i den tekniska litteraturen. Någon olägenhet har dock ej visat sig följa härav i den praktiska tillämpningen.

Remissyttrandena. Vid remissbehandlingen av kommitténs förslag rörande skydd för vattenförsörjningen göres framställningar om ändring av vattenlagens beteckning för anläggning, vid vilken uttages grundvatten. *Kammarkollegiet, länsstyrelsen i Stockholms län, förste provinsialläkaren i samma län, distriktsingenjören i Uppsala län, Svenska kommunaltekniska föreningen och Föreningen för vattenhygien* uttalar sig för att termen vattentäkt, såsom i tekniskt språkbruk omfattande även anläggning för tillgodogörande av ytvatten, i förtydligande syfte borde i vattenlagen utbytas mot beteckningen grundvattentäkt. Uttalanden av innebörd, att härjämte bör införas termen ytvattentäkt i vattenlagen, gör *kammarkollegiet, Sveriges geologiska undersökning och Svenska länsveterinärföreningen*.

Departementschefen. Enligt 2 kap. 42 § vattenlagen förstås i samma lag med vattentäkt anläggning för tillgodogörande av grundvatten. I allmänt tekniskt språkbruk menas emellertid numera med vattentäkt anläggning för tillgodogörande av vatten, oavsett om vattnet förekommer som grundvatten eller ytvatten. Termen grundvattentäkt har däremot den begränsade betydelse som ligger däri, att enbart grundvattenuttag kan förekomma vid anläggningen. Så länge ytvattnet spelade en helt underordnad roll i vattenhushållningen, lades väl icke särskild vikt vid denna språkliga distinktion. Emellertid synes mig lagtexten nu böra bringas i överensstämmelse med gängse tekniska språkbruk och jag förordar därför, att ordet »vattentäkt» på de ställen det förekommer i vattenlagen utbytes mot ordet »grundvattentäkt». Det ankommer på Kungl. Maj:t att föranstalta om motsvarande ändring i 1 § kungörelsen den 8 oktober 1954 (nr 622) om vattenbokens inrättande och förande.

Förutom i vattenlagen och sistnämnda kungörelse återfinnes ordet »vattentäkt» i förevarande betydelse i övergångsbestämmelserna till lagen den 5 maj 1939 (nr 146) om ändring i vissa delar av vattenlagen. Någon ändring i dessa övergångsbestämmelser synes dock icke vara erforderlig.

Förslaget att i vattenlagen införa termen »ytvattentäkt» finner jag mig ej böra biträda.

2 KAP.

De föreskrifter i 2 kap. vattenlagen som behandlar frågor om grundvatten skall enligt *kommittén* uppdelas på två underavdelningar, den ena omfattande nuvarande 42—61 §§ med rubriken »Om anordnande av och nyttjande av vattentäkt» och den andra omfattande de föreslagna 62—68 §§ med rubriken »Om skydd för grundvatten». Den för dessa underavdelningar gemensamma rubriken har i kommittéförslaget lydelsen »Om vattentäkt m. m.». Även huvudrubriken till 2 kap. vattenlagen föreslås jämkad på motsvarande sätt.

Departementschefen. Beträffande de nya underrubrikernas lydelse har jag icke funnit anledning frångå kommittéförslaget annat än såtillvida att, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående, ordet »vattentäkt» utbytes mot ordet »grundvattentäkt». För de båda rubriker som behöver ändras till följd av den nya underavdelningens tillkomst vill jag förorda lydelse som fullständigare än vad kommittéförslaget innebär redovisar innehåll. Rubriken till 2 kap. torde sålunda böra erhålla lydelsen »Om bygande i vatten och om grundvatten» och kapitlets andra huvudavdelning rubriceras »Om grundvatten».

45 och 62 §§.

Den nuvarande servitutsregeln i 2 kap. 45 § andra stycket vattenlagen bör med oförändrat sakligt innehåll överflyttas till den nya avdelning som omfattar regler om skydd för grundvatten. Stadgandet, som i kommittéförslaget upptagits under 65 §, torde såsom hittills böra placeras före övriga bestämmelser om grundvattenskyddet.

63 §.

Förevarande paragraf motsvarar nuvarande 58 § första stycket och 62 § i kommittéförslaget.

Kommittén framhåller — utöver vad som anförts i redogörelsen för förslagets allmänna grunder — beträffande denna paragraf, att stadgandet bör ges en mera positiv och mot dess nuvarande innebörd, såsom denna utformats i praxis, bättre svarande lydelse än lydelsen av gällande regel i 58 §. Genom förslaget att orden »iakttaga de försiktighetsmått» skall utbytas mot »till skydd för grundvattnet vidtaga de anordningar och åtgärder som begränsning av verksamheten ävensom i övrigt iakttaga de försiktighetsmått» framhäves enligt kommitténs mening särskilt skyldigheten — exempelvis vid anordnande av oljeupplag — att utföra skyddsanordningar för att förhindra läckage, spill o. d. samt skyldigheten — exempelvis vid exploatering av en grusfyndighet — att begränsa grävningsarbetena så att risk för skada på grundvattnet ej uppkommer.

Departementschefen. Som jag tidigare förklarat, tillstyrker jag den av kommittén föreslagna ändringen i den allmänna aktsamhetsregeln så att den kommer att bältre svara mot den innebörd som givits åt densamma i rättstillämpningen och klart anger att den gäller även i fråga om grundvattentillgångar som ännu icke börjat utnyttjas för vattenförsörjningen. Vilka försiktighetsmått som kan erfordras beträffande grundvattentillgångar, som hålles i reserv för framtida behov, torde få bedömas med hänsyn till bl. a. tidpunkten för exploatering. För grundvatten, som med säkerhet kan antagas bli utnyttjat först långt fram i tiden, bör skyddet såvitt gäller förorening kunna begränsas till att motverka mer bestående skada, såsom förorening genom petroleumprodukter och andra mot kemiska och biokemiska förändringar beständiga organiska ämnen. Onödigtvis bör icke förhindras tillförsel av lättsönderdelbara organiska substanser och av ämnen som utan större svårighet kan avlägsnas eller oskadliggöras. Däremot kan för grundvatten som tämligen snart kommer att brukas för vattenförsörjning skydd behöva anordnas även mot jämförelsevis övergående skador, exempelvis bakteriologiska föroreningar.

64 §.

Denna paragraf motsvarar 63 § i kommittéförslaget.

Kommittén framhåller som den väsentligaste nyheten i förslaget befohelsen för länsstyrelserna att fastställa skyddsområden för vattentäkter och grundvattentillgångar samt meddela skyddsföreskrifter med generell giltighet inom sådana områden. Det betonas i betänkandet, att de lokala hälsovårdsordningar som utfärdats till skydd för vattentäkter i viss mån tjänat som förebild.

Enligt kommitténs mening bör som tidigare anmärkts tillämpningsområdet för det nya stadgandet om skyddsområden begränsas såtillvida, att skyddsområde skall kunna fastställas först då ett mera påtagligt samhälleligt intresse kräver detta. Å andra sidan får tillämpningsområdet icke heller göras för snävt. Kommittén har ansett att bestämmelsen får en lämplig avvägning om dess tillämplighet anknytes till begreppet »tätbebyggelse». Beträffande innebörden av detta begrepp hänvisar kommittén till den grundläggande definitionen i 6 § byggnadslagen, vari stadgas att med tätbebyggelse förstås sådan samlad bebyggelse som nödvändiggör särskilda anordningar för tillgodoseende av gemensamma behov. Kommittén erinrar i sammanhanget också om ett uttalande av föredragande departementschefen i proposition 1956:173 s. 61, vari på förekommen anledning anmärktes, att tätbebyggelse med den innebörd detta begrepp givits i rättstillämpningen ofta torde föreligga långt innan bebyggelsen omfattade mer än 200 invånare. Enligt kommitténs mening kan man genom att anknyta till begreppet tätbebyggelse nå den fördelen att skydd kan beredas grundvattentillgångar, icke blott då de tages i anspråk av städer och andra

orter med verklig samhällsbildning utan även då de tillgodogöres för att täcka vattenbehovet inom bebyggelseområden, som ännu inte utvecklats till samhällsbildningar men dock är av sådan storlek och art att gemensamma anläggningar för bl. a. vattenförsörjning är påkallade. Detta innebär icke att gemensam vattenförsörjningsanläggning skall utgöra förutsättning för stadgandets tillämplighet. Så snart tätbebyggelse i nyss angivna bemärkelse föreligger är stadgandet tillämpligt, oavsett om gemensamma anordningar för vattenförsörjning ännu kommit till stånd eller ej.

För fastställande av skyddsområden enligt förevarande paragraf bör enligt kommitténs mening icke krävas kommunal medverkan såsom förhållandet är beträffande utfärdandet av lokala hälsovårdsordningar. Kommittén fortsätter:

Kommittén har ansett att utfärdandet av föreskrifter för skydd av grundvattnet är en angelägenhet av så stort samhällligt intresse att obligatorisk medverkan från berörda kommuners sida icke bör stadgas i lag. Det kan förutsättas att ägarna av anlagda vattentäkter samt kommuner som avser att framdeles tillgodogöra grundvattentillgångar kommer att själva ha så starkt intresse av att få skyddsområden fastställda att initiativ härtill i regel kommer att tagas av dem. I detta sammanhang må erinras om att kommitténs förslag innebär att de skyddsbestämmelser länsstyrelse utfärdar inte får gå längre än vad fastighetsägare och företagare som bestämmelserna riktar sig mot kan anses skyldiga att tåla utan ersättning. De kommuner eller andra som har intresse av att få grundvattentillgångar skyddade behöver alltså inte hysa farhågor för att taga erforderliga initiativ på grund av ovisshet om följderna i ersättningshänseende.

Särskilt när det gäller ännu icke tillgodogjorda grundvattentillgångar kan befaras att det ej alltid kommer att föreligga tillräckligt intresse hos kommun eller annan för att begära fastställande av skyddsområde. Föreligger emellertid ett påtagligt allmänt intresse av att skydda grundvattentillgång bör det vara länsstyrelsens sak att självmant föranstalta om att erforderliga skyddsbestämmelser kommer till stånd. Detta får enligt kommitténs mening anses följa av länsstyrelsens ställning såsom central hälsovårdsmyndighet i länet. I de fall länsstyrelsen sålunda själv tager initiativ till fastställande av skyddsområde får förutsättas att länsstyrelsen icke underlåter att inhämta vederbörande kommuns åsikt.

Kommittén har ej ansett erforderligt att — såsom gäller då länsstyrelse utan kommuns medverkan förordnar om lokal hälsovårdsordning — föreskriva underställning av länsstyrelsens beslut. Det synes vara från rätts-säkerhetssynpunkt tillräckligt att beslutet kan överklagas i vanlig administrativ ordning.

Beträffande erforderlig utredning i ärenden om inrättande av skyddsområden framhåller kommittén att det — för att länsstyrelse skall kunna tillförlitligen bestämma hur stort skyddsområde som fordras i det särskilda fallet och vilka närmare föreskrifter som bör gälla inom sådant område — ofta torde krävas ingående undersökningar av teknisk och annan art. I de fall frågan om fastställande av skyddsområde väckes av kommun eller annan intressent genom framställning till länsstyrelsen

torde enligt kommittén av allmänna regler följa att sökanden har att förebringa den utredning som erfordras i ärendet. Kommitténs förslag förutsätter emellertid även att länsstyrelsen skall kunna utan ansökan fastställa skyddsområde. För sådana fall anser kommittén att erforderlig utredning bör införskaffas av länsstyrelsen själv och bekostas av allmänna medel. Det får emellertid förutsättas att länsstyrelserna för ifrågavarande ändamål skall kunna tillgodogöra sig den sakkunskap på området som distriktsingenjörerna för vatten och avlopp besitter.

Det torde enligt vad kommittén uttalar vara klart att länsstyrelsen — på sätt brukar ske vid utfärdandet av hälsovårdsordningar — äger förbehålla sig rätt att i särskilda fall medge undantag från skyddsföreskrifter som fastställs enligt denna paragraf.

Slutligen må i förevarande sammanhang också anmärkas, att kommittén i sitt betänkande tagit upp frågan om en inventering av våra grundvattentillgångar. Därom anföres följande.

Även om initiativ till fastställandet av skyddsområden i regel kommer att tagas av kommuner och andra som äger vattentäkter eller avser att tillgodogöra grundvatten, får — som tidigare framhållits — förutsättas att länsstyrelserna i viss utsträckning själva måste vara verksamma för att skyddsområden skall komma till stånd. Särskilt gäller naturligtvis detta beträffande ännu outnyttjade grundvattentillgångar. För att möjliggöra en tillförlitlig bedömning av vilka sådana grundvattentillgångar som bör hållas i reserv och skyddas för framtida tillgodogörande för vattenförsörjningsändamål torde det vara erforderligt med en inventering av de grundvattentillgångar som finns inom olika län och som kan behöva tagas i anspråk för vattenförsörjningen.

Det kan enligt kommitténs mening vara lämpligt att denna inventering kopplas samman med den inventering av grusåsarna, som pågår inom vissa län.

Svenska stadsförbundets styrelse, som ansluter sig till förslaget om att tilldela länsstyrelserna befogenheten att fastställa skyddsområden och meddela skyddsföreskrifter med generell giltighet inom sådana områden, utgår därvid såsom självfallet från att hälsovårdsnämndernas befogenhet att utfärda motsvarande föreskrifter i form av lokala hälsovårdsordningar enligt hälsovårdsstadgan icke därigenom i praktiken blir beskuren. Vidare förutsätter styrelsen i anslutning till kommitténs uttalanden att om länsstyrelsen på eget initiativ upptar frågan om skyddsföreskrifter man redan på det förberedande stadiet upptar erforderligt samråd med de därav berörda kommunerna, så att föreskrifterna får en ur kommunal synpunkt lämplig utformning.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen betonar, att den av kommittén berörda inventeringen av våra grundvattentillgångar är synnerligen angelägen. I samma riktning uttalar sig bl. a. *Övre Norrbygdens vattendomstol*, *medicinalstyrelsen*, *några länsstyrelser* och *Svenska petroleum institutet*. *Stats-*

kontoret uttalar, att om en inventering anses böra företagas, bör enligt ämbetsverkets mening medel härför anvisas i särskild ordning.

Flera länsstyrelser anmärker, att den föreslagna förbättringen i grundvattenskyddet icke torde kunna ernås utan personalförstärkningar.

Departementschefen. Den nya bestämmelsen om länsstyrelses befogenhet att fastställa skyddsområde för grundvattentillgång och att meddela skyddsföreskrifter för sådant område torde kunna avfattas i enlighet med kommitténs förslag. Såsom kommittén anfört torde en lämplig avgränsning av bestämmelsens tillämpningsområde vinnas, om tillämpligheten anknytes till begreppet »tätbebyggelse» sådant detta definierats i byggnadslagen.

Som framgår av vad jag tidigare har anfört är länsstyrelsernas möjligheter att taga egna initiativ en viktig omständighet till stöd för att bestämmanderätten i fråga om skyddsområden och skyddsföreskrifter skall åvila dem och icke exempelvis vattendomstolarna. Från denna utgångspunkt anser jag det vara riktigt att i enlighet med kommitténs förslag icke kräva kommunal medverkan vid tillkomsten av beslut i skyddsområdesfrågor. Självfallet utesluter detta icke att kommunerna kan och bör såväl taga egna initiativ som medverka aktivt i utredningsarbetet på det sätt kommittén förutsatt. Med anledning av vad Svenska stadsförbundet uttalat i sitt remissyttrande vill jag i detta sammanhang understryka angelägenheten av att länsstyrelserna — även i de fall då de självmant upptar en skyddsområdesfråga — på ett tidigt stadium av utredningsarbetet samråder med berörda kommunala organ.

Redan tidigare har förekommit, att länsstyrelser fastställt skyddsföreskrifter med giltighet inom bestämda områden kring grundvattentillgångar, nämligen i form av särskilda hälsovårdsordningar, utfärdade med stöd av 1919 års hälsovårdsstadga. Enligt den nya hälsovårdsstadgan skall föreskrifter avseende den allmänna hälsovården, vilka för kommun eller del därav finnes erforderliga utöver stadgan, också meddelas i form av lokal hälsovårdsordning. Hälsovårdsstadgan innehåller bestämmelse om att sådana lokala föreskrifter icke må avse förhållanden som reglerats genom annan allmän författning än hälsovårdsstadgan. Härmed åstadkommes en gränsdragning i fråga om de lokala särbestämmelsernas innehåll mot föreskrifter som tillkommit i annat syfte än att direkt förebygga sanitär olägenhet. Begränsningen är däremot icke så att förstå att med hänsyn till grundvattenlagstiftningen icke skulle kunna meddelas lokala hälsovårdsföreskrifter som riktar sig mot grundvattenförorening. Möjligheten att jämlikt vattenlagen tillskapa skyddsområden kommer väl i de allra flesta fall att onödiggöra reglering med stöd av hälsovårdsstadgan. I den mån särskilda föreskrifter angående grundvattenskydd finnes otvetydigt sanitärt påkallade för något område bör emellertid icke möta något for-

medt hinder att utfärda dem såsom lokal hälsovårdsordning. I sammanhanget förtjänar att framhållas, att det kan tänkas föreligga behov av skyddsområden för vattenförsörjning inom bebyggelse, som icke motsvarar beteckningen tätbebyggelse. Om exempelvis två eller flera fastigheter genom egna brunnar utnyttjar en och samma grundvattentillgång utan att det finnes något behov av gemensamma anordningar, synes grundvattenskyddet kunna tillgodoses — förutom servitutsvägen enligt 62 § i departementsförslaget eller genom individuella förelägganden av det slag som åsyftas i nästa paragraf — genom föreskrifter i lokal hälsovårdsordning, t. ex. innebärande förbud mot vissa upplag eller grundvattenfarlig infiltration av avloppsvatten. Skydd av grundvattentillgångar som ännu icke börjat utnyttjas torde emellertid kunna beredas blott med stöd av vattenlagen. Skyddet bör då avse såväl det fallet, att en grundvattentillgång behöver reserveras för att trygga den framtida vattenförsörjningen inom befintlig tätbebyggelse, som det fallet, att en grundvattentillgång behöver hållas i beredskap för en tätbebyggelse som ännu icke kommit till stånd, men som kan förutses.

Såväl kommittén som flera remissorgan har understrukit behovet av en noggrann inventering av våra grundvattentillgångar. Även enligt min mening är det betydelsefullt att en sådan kommer till stånd, i varje fall inom områden där knapphet på fullgott konsumtionsvatten redan föreligger eller är att vänta. Ståndpunkt i denna fråga kan emellertid icke tagas på grundval av den i lagstiftningsärendet föreliggande utredningen. Frågan torde liksom väckta frågor om personalförstärkningar få upptagas i annat sammanhang.

65 §.

Paragrafen motsvarar nuvarande 58 § andra stycket och 64 § i kommitténs förslag.

Kommittén framhåller att det föreslagna stadgandet innehåller vissa förändringar i förhållande till dess nuvarande motsvarighet. Sålunda har den i nämnda stycke angivna förutsättningen för länsstyrelsens befogenhet att meddela vitesföreläggande, nämligen att ansvar ej finnes särskilt stadgat, uteslutits i den nya lydelsen. Detta överensstämmer med 31 § i den nya allmänna ordningsstadgan och med 75 § i den nya hälsovårdsstadgan. Rörande fördelen härmed återger kommittén följande uttalande i propositionen med förslag till ny hälsovårdsstadga (prop. 1958: B 46 s. 316).

Möjlighet finnes alltså att meddela föreläggande vid vite för att framtinga iakttagandet av en bestämmelse, som redan är straffsanktionerad. Vitesförelägganden är i sådana fall framför allt av betydelse för att man skall komma till rätta med fortsatt tredska efter utdömande av straff men kan också tillgripas då ett åtal t. ex. icke skulle kunna medföra tillräckligt snabbt resultat eller då ett kanske relativt ringa bötesstraff icke kan förväntas förmå vederbörande att vidtaga viss åtgärd.

Vidare har, framhåller kommittén, i förevarande lagrum länsstyrelsen utrustats med befogenhet att, i avseende på anläggningar som utförts utan iakttagande av vederbörlig aktsamhet, framtvinga rättelse även medelst vitesföreläggande. Detta överensstämmer med vissa under utredningsarbetet uttalade önskemål, som kommittén funnit välgrundade. I många fall torde det befinnas lämpligare och enklare att åvägabringa rättelse på denna väg än genom att länsstyrelsen själv föranstaltar om åtgärd på den försumliges bekostnad.

Genom den avfattning lagrummet erhållit i kommitténs förslag kan det — något som icke är fallet beträffande dess motsvarighet i gällande lagstiftning — enligt kommittén användas även för att medelst vitesföreläggande genomdriva efterlevnaden av bestämmelser, som meddelats för ett skyddsområde, därest exempelvis en företagare trots stadgad påföljd medvetet åsidosätter dessa bestämmelser.

Departementschefen. Vad kommittén föreslagit synes ej giva anledning till erinran, varför stadgandet, efter viss redaktionell jämkning, bör upptagas i överensstämmelse med kommittéförslaget. Då stadgandet såsom kommittén framhållit kan bli av betydelse för genomdrivande av efterlevnaden av skyddsområdesbestämmelser, torde det böra placeras efter den paragraf, som gäller sådana bestämmelser.

I det fall att för ett skyddsområde gäller straffsanktionerad bestämmelse torde, enligt allmänna grundsatser, vite ej böra föreläggas med mindre underlåtenhet att efterkomma bestämmelsen förelupit.

66 §.

Denna paragraf saknar motsvarighet i kommittéförslaget.

Kommittén framhåller, att de ingripanden som länsstyrelse skall kunna företaga enligt de av kommittén föreslagna bestämmelserna i 63 och 64 §§ (i departementsförslaget 64 och 65 §§) visserligen icke får gå längre än vad fastighetsägare och företagare redan enligt allmänna rättsgrundsatser är skyldiga att tåla. Erfarenheten har dock visat att starka intresse-motsättningar kan uppkomma vid sådana ingripanden, särskilt när dessa avser exploateringen av grusfyndigheter. Med hänsyn härtill bör länsstyrelsen på lämpligt sätt bereda sakägare som berörs av ingripandet tillfälle att yttra sig innan ärendet avgöres. Denna regel kan dock enligt kommitténs mening knappast upprätthållas undantagslöst. Ibland torde förhållandena vara sådana att bestämmelser måste utfärdas ofördröjligen, om skada å grundvattnet skall förhindras, och att sakägarnas yttrande därför icke kan avvaktas. Det får förutsättas, framhåller kommittén, att länsstyrelserna, när undantagsfall som nyss sagts ej föreligger, kommer att bereda sakägarna tillfälle att yttra sig utan att särskild föreskrift här-om meddelas.

Mellanbygdens och *Österbygdens vattendomstolar* förordar en uttrycklig föreskrift om att sakägarna skall lämnas tillfälle att yttra sig hos länsstyrelse i ärende om fastställelse av skyddsområden. Samma ståndpunkt intar *vattenöverdomstolen*, som i sitt yttrande anför följande.

Oaktat vissa allmänna bestämmelser om behandling av länsstyrelseärenden återfinnas i länsstyrelseinstruktionen, anser *vattenöverdomstolen* i likhet med de båda vattendomstolorna ett särskilt stadgande av angiven innebörd erforderligt. Detta synes påkallat bland annat med hänsyn till att skyddsföreskrifter kunna medföra ett från sakägarsynpunkt icke blott mycket omfattande utan även jämförelsevis oväntat ingrepp i rådhetsen över fastigheterna. Särskilt med avseende på befintliga anläggningar, som kunna utgöra fara för grundvattenskyddet, torde tillämnade skyddsföreskrifter ofta kunna föranleda sådant intrång att fråga om ersättning kan uppkomma och därmed också genast fråga om jämkning av skyddsföreskrifterna så, att de icke orsaka ersättningsgill grad av intrång. Icke minst för dessa fall framstår det som synnerligen angeläget att fastighetsägare och andra som beröras av påkallad åtgärd redan vid ärendets handläggning av länsstyrelsen få tillfälle att klargöra vilka intressen som kunna vara att beakta vid länsstyrelsens avgörande angående skyddsföreskrifternas innehåll. *Vattenöverdomstolen* vill därför förorda, att alla sakägare erhålla personliga underrättelser om anhängiggörande av dylika ärenden.

Kammarkollegiet anser att inskränkning i fråga om personlig underrättelse är betänkelig ur allmän rättsskyddssynpunkt. Därav kan enligt kollegiet också följa ökad besvärshäufighet.

Departementschefen. Icke minst från rättsskyddssynpunkt är det angeläget, att de som kan komma att beröras av tilltänkta föreskrifter till skydd för vattenförsörjningen blir underrättade om föreliggande förslag och sättes i tillfälle att yttra sig över dem. Fördelar av processekonomisk karaktär står också att vinna därigenom. Kommittén har emellertid icke ansett det påkallat att i lagen stadga skyldighet för länsstyrelserna att bereda sakägarna tillfälle att yttra sig, varvid kommittén framhållit att snabba ingripanden kan vara nödvändiga, om skada på grundvattnet skall förhindras, ävensom att sakägarnas yttrande icke kan avvaktas i sådana fall. När det gäller att fastställa skyddsområden och meddela skyddsföreskrifter för sådana områden läser emellertid, såsom kommittén själv i annat sammanhang berört, ofta krävas ingående undersökningar av teknisk och annan art. Önskemålet att icke hindra snabba beslut synes mig i dessa ärenden vara av underordnad betydelse. Jag vill därför ansluta mig till den mening som framförts i några remissyttranden att bestämmelser bör meddelas om skyldighet för länsstyrelse att bereda sakägarna tillfälle att yttra sig över förslag om inrättande av skyddsområde och om skyddsföreskrifter. Däremot är jag ense med kommittén i så måtto, att jag icke finner nödvändigt att föreskriva en motsvarande skyldighet i fråga om till-

tänkta ingripanden i enskilda fall med stöd av bestämmelsen i departementsförslagets 65 §. Även i fall av sistnämnt slag bör dock självfallet länsstyrelsen höra berörda sakägare, därest icke omständigheterna föranleder annat (jfr 36 § 3 mom. och 38 § 1 mom. länsstyrelseinstruktionen den 30 maj 1958).

Den bestämmelse som på grund av vad jag nu anfört bör införas i lagen synes kunna upptagas under denna paragraf och — delvis efter mönster av föreskriften i 11 kap. 33 § andra stycket — avfattas såsom ett påbud om att, innan allmänna föreskrifter må meddelas för skyddsområde, förslag till sådana föreskrifter skall upprättas och skriftlig underrättelse om förslagets innehåll genom länsstyrelsens försorg sändas till varje ägare av fastighet inom skyddsområdet samt till de kända nyttjanderättshavare, vilkas rätt beröres. Huruvida förslaget i enlighet med vad i det föregående anförts upprättats inom länsstyrelsen eller av annan, exempelvis av en kommun i egenskap av sökande, bör i förevarande sammanhang vara utan betydelse. Huruvida andra sakägare än fastighetsägare och nyttjanderättshavare — t. ex. innehavare av gruvrätt eller annan begränsad sakrätt utom nyttjanderätt — skall underrättas, bör överlämnas åt länsstyrelsens eget bedömande i det särskilda fallet. Detsamma torde böra gälla i frågan om ärendet bör bringas till vidare kännedom genom kungörelse i ortstidning eller annorledes, exempelvis genom anslag å kommunens anslagstavla. I paragrafen torde vidare, utöver vad nyss nämnts, böra föreskrivas att i underrättelsen till sakägarna skall anges vad de har att iaktta för att bevaka sin rätt. Sådan uppgift bör avse bl. a. den tid inom vilken sakägaren skall inkomma med sitt yttrande för att länsstyrelsen skall vara skyldig att beakta hans synpunkter.

67 §.

Denna paragraf svarar mot 66 § i kommitténs förslag.

Kommittén föreslår en bestämmelse om publicering av länsstyrelses beslut i ärende om skyddsområde för grundvattentillgång, vilken är utformad efter mönster av vad i 69 § hälsovårdsstadgan föreskrivits i avseende på lokala hälsovårdsordningar. Kommittén anser dock lämpligt, eftersom beslut om fastställande, ändring eller upphävande av skyddsbestämmelse kan ha meddelats av länsstyrelse utan föregående ansökan, att länsstyrelsen själv ombesörjer samtliga publiceringsåtgärder. Har beslutet meddelats på grund av ansökan skall enligt kommittéförslaget sökanden svara för de kostnader som är förenade med kungörelseförfarandet. Motsvarande regler anses ej erforderliga beträffande tryckningskostnaderna för de exemplar av föreskrifterna som skall tillhandahållas allmänheten, eftersom länsstyrelsen skall äga taga betalt härför.

Kammarkollegiet föreslår, att tryckt exemplar av föreskrifter, som med-

delats för visst skyddsområde, kostnadsfritt skall tillhandahållas sakägare.

Departementschefen. Jag förordar att bestämmelsen med en mindre redaktionell jämkning avfattas i överensstämmelse med kommitténs förslag. Någon anledning att i vattenlagen meddela föreskrift om rätt för sakägare att kostnadsfritt få tryckt exemplar av skyddsföreskrifterna synes mig ej föreligga. I administrativ ordning torde få övervägas att föreskriva, att alla enligt 66 § delgivna sakägare skall gratis tillställas avskrift av beslut i ärende om skyddsföreskrifter.

68 §.

Kommittén upptager under denna paragraf i sitt förslag först ett stadgande om besvär över länsstyrelses beslut.

Vidare föreslår kommittén ett stadgande av innehåll att, då kommunal myndighet meddelat beslut jämlikt bestämmelser, vilka utfärdats av länsstyrelse såsom skyddsföreskrifter för grundvattentillgång, över beslutet må anföras besvär hos länsstyrelsen. Kommittén påpekar, att de föreskrifter till skydd för grundvatten som meddelats i form av lokala hälsovårdsordningar och som kommittén förmenat skola tjäna till förebild brukar utformas så, att hälsovårdsnämnden tillägges befogenhet att meddela erforderliga tillståndsbeslut eller andra beslut i de särskilda fall, varå föreskrifterna blir tillämpliga. Sådana beslut anser kommittén böra kunna överklagas, i första hand hos länsstyrelsen.

I förslaget upptages slutligen i ett tredje stycke ett stadgande som motsvarar det nuvarande 2 kap. 58 § tredje stycket vattenlagen men omfattande såväl länsstyrelses som kommunal myndighets beslut.

Departementschefen. Den föreslagna bestämmelsen angående besvär över länsstyrelses beslut avviker ej till sitt innehåll från vad som är stadgat i 57 § länsstyrelseinstruktionen den 30 maj 1958 och torde fördensskull kunna utgå.

Ofrånkomligt synes vara att till hälsovårdsnämnder och andra kommunala myndigheter i viss utsträckning delegeras att bestämma vilka villkor som i de särskilda fallen skall gälla för grundvattenfarlig verksamhet på fastigheter inom skyddsområden. Den enskilda fastighetsägaren måste emellertid tillerkännas rätt att få sådant avgörande prövat av länsstyrelsen. Ärendet torde vanligtvis innefatta lämplighetsfrågor, och besvär bör kunna anföras även på andra grunder än de för kommunalbesvär stadgade. Länsstyrelsen bör också ha möjlighet att sätta annat beslut i det överklagade beslutets ställe. Stadgandet i vattenlagen om besvär rätt i fråga om kommunal myndighets beslut torde därför icke kunna undvaras. Det har i departementsförslaget upptagits som första stycke i föreva-

rande paragraf. I andra stycket har upptagits en bestämmelse, som i sak överensstämmer med kommittéförslagets tredje stycke.

Beträffande besvärstid torde få gälla de allmänna reglerna enligt lagen den 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut.

8 KAP.

23 §.

Kommittén erinrar om att första stycket i förevarande paragraf nu innehåller en bestämmelse om skyldighet för den som avleder eller ämnar avleda kloakvatten att vidtaga skäliga åtgärder till motverkande av vattenförorening och i andra stycket bestämmelse om förbud mot utsläpp av vissa slag av kloakvatten. Med åtgärder till motverkande av förorening menas i första hand åtgärder som avser att förebygga olägenhet genom förorening, t. ex. särskild behandling av avloppsvattnet i renande syfte innan det släpps ut i vattenområdet. Men uttrycket åsyftar även åtgärder som går ut på att avhjälpa verkningarna av den förorening som uppkommer. Dit hör rensning i recipienten och även t. ex. inplantering av fiskyngel i vattendraget och liknande åtgärder för att bota skador i detta. Däremot torde, framhåller kommittén, icke ha åsyftats att förbud mot utsläpp i önskad recipient skall kunna meddelas. Kommitténs förslag här om innebär därför en betydande utvidgning av stadgandet. Den nya bestämmelsen synes lämpligen böra upptagas som nytt andra stycke i lagrummet, varefter det nuvarande andra stycket kommer att utgöra tredje stycke.

Kommittén förklarar, att det nya stadgandet skall vara tillämpligt såväl när fråga är om att hindra ett planerat utsläpp av kloakvatten i ett vattenområde som när det gäller att befria vattenområdet från kloakvatten som börjat utsläppas däri, samt fortsätter:

Stadgandet är endast avsett att träda i tillämpning, när man icke genom rimliga reningsåtgärder kan räkna med att befria kloakvattnet från bakteriologiska och andra föroreningar i sådan utsträckning att trygghet vinnas för en från hälsosynpunkt tillfredsställande kvalitet å det vatten som tillhandahålles förbrukarna eller utnyttjas i livsmedelstillverkning eller liknande verksamhet. Särskilt är det den hittills tämligen utforskade frågan om faran av virusmitta genom vatten som manar till stor försiktighet när det gäller förorening av en vattentäkt.

Stadgandet är icke begränsat till redan befintliga ytvattentäkter utan avser även att bereda skydd för vattenområden, som kan antagas framdeles bli nyttjade för vattentäktsändamål. Vidare är stadgandet tillämpligt på vattenområde, varifrån vatten genom infiltration på konstlad eller naturlig väg tillföres grundvattentillgång. Även i fråga om sådant vatten kan uppenbarligen sägas att det användes för vattenförsörjning.

För att ett vattenområde skall skyddas mot ett avloppsföretag, ehuru

området ännu icke begagnas för vattenförsörjning, torde böra krävas att ett sådant nyttjande är nära förestående eller i varje fall att planerna därpå nått en viss grad av bestämdhet. Att låta avloppsintresset vika för endast obestämda projekt i en avlägsen framtid synes i regel icke böra ifrågakomma. Fall kan emellertid tänkas, som motiverar avsteg från sistnämnda princip, t. ex. om vattenområdet utgör den på lång sikt enda eller klart fördelaktigaste reservtillgången för det samhälle som företräder vattentäktsintresset. Det kan då vara lämpligt att vattenområdet skyddas mot nedsmutsning för att tillgodose ett framtida vattenförsörjningsintresse.

Om, såsom kommittén tänkt sig, ett inskridande bör kunna ske även mot påbörjade avloppsutsläpp, uppkommer frågan vilken verkan som skall tillmätas det förhållandet att tillstånd till utsläppandet meddelats i laga ordning. Meddelat tillstånd kan omprövas efter tio år eller när eljest väsentligt ändrade förhållanden inträtt. Genom denna bestämmelse har man avsett att föreskrifterna om reningsåtgärder skall kunna skärpas efter vad vattendomstolen finner skäligt med hänsyn till nya erfarenheter och ändrade förhållanden i recipienten. Kommittén anser, med hänsyn till det synnerligen starka allmänna intresset av ett tillförlitligt vattentäktskydd, att hinder icke bör möta mot en sådan tillämpning av nämnda bestämmelse att det meddelade tillståndet kan återkallas och avloppsföretaget hänvisas till en annan recipient. Något oskäligt intrång i bestående rättigheter behöver en sådan omprövning icke innebära, eftersom vattendomstolen med stöd av den föreslagna kostnadsfördelningsregeln i 8 kap. 28 § andra stycket kan låta merkostnaderna för en annan lösning av avloppsfrågan bäras till huvudsaklig del eller kanske helt av det samhälle som företräder vattentäktsintresset. Det förtjänar dock understrykas, att ett så radikalt ingripande mot bestående avloppsföretag — och i synnerhet lagligen tillstadda sådana — som ett förbud mot fortsatt utsläppande innebär, endast bör ske i undantagsfall och sedan en noggrann avvägning av samtliga på frågan inverkan omständigheter gett vid handen att en omläggning av avloppsföretaget till annan recipient jämte skälig fördelning mellan intressenterna av merkostnaderna härför är den från allmän synpunkt enda rimliga lösningen.

De industrier och andra inrättningar som avses i stadgandet är i första hand fabriker för framställning av livsmedel och drycker av skilda slag. Men även vissa inrättningar som enligt vanligt språkbruk icke kan sägas vara industriella åsyftas, t. ex. slakterier, bagerier och mejerier. Stadgandet är i främsta rummet tillämpligt i de fall vattnet användes i själva tillverkningsprocessen, antingen så att det ingår som en ingrediens i varan eller kommer i direkt kontakt med födoämnet. Även de fall då vattnet användes för t. ex. diskning av kärl, vari varan skall förvaras, eller för liknande ändamål bör emellertid omfattas av stadgandet. I vilketdera fallet gäller dock som förutsättning att det skall föreligga risk för smittspridning eller eljest fara ur hälsosynpunkt.

I kommitténs betänkande fästes också uppmärksamheten på att uttrycket »samhälle» i lagtexten har en betydelse som icke överensstämmer med dess innebörd i allmänt språkbruk. Enligt 8 kap. 2 § sista stycket vattenslagen avses nämligen i 8 kap. med »samhälle» verksamhetsområdet för allmän vatten- och avloppsanläggning samt, såvitt angår utövandet av rättigheter och fullgörandet av skyldigheter, som stadgas beträffande sam-

hälle, huvudmannen för sådan anläggning. Kommittén påpekar, att det nytillkomna stadgandet härigenom kan tillämpas i avseende på viss orts vattenförsörjning endast i den mån denna baseras på gemensam anläggning och icke på för olika fastigheter separata vattentäkter. Någon praktisk olägenhet av betydelse anser kommittén detta icke innebära, i synnerhet som utbyggnaden av gemensamma anläggningar för vattenförsörjningen nu fortskrider i snabb takt. Beträffande innebörden av begreppet allmän vatten- och avloppsanläggning hänvisas till lagen den 3 juni 1955 om allmänna vatten- och avloppsanläggningar.

Statens vatteninspektion framhåller i sitt remissyttrande, att det finnes åtskilliga industrier av annat slag än livsmedelsindustri som av hygieniska skäl har mycket höga krav på fabrikationsvatten. Vatteninspektionen ifrågasätter därför, om icke formuleringen »varor avsedda att förtäras av allmänheten» i det föreslagna stadgandet blivit alltför snäv.

Förste provinsialläkaren i Älvsborgs län gör gällande, att stadgandet borde såtillvida skärpas, att till de faror som kan föranleda förbud mot kloakvattenutsläpp, nämligen smittorisk och annan hälsovåda, bör läggas risk för att vatten på annat sätt blir otjänligt eller mindre tjänligt för ett samhälles eller en livsmedelsindustris vattenförsörjning. Härvid åsyftas faran av att tillförsel av oljeprodukter och andra kemiska ämnen till ett ytvattenområde kan försvåra produktionen av renvatten från området, detta utan att fall av hälsovåda är för handen.

Departementschefen. Med den avfattning kommittén givit sitt förslag till bestämmelse om förbud mot utsläppande av kloakvatten, betingat av hänsynen till viktiga ytvattentäkter, kan samhälles vattenförsörjning på grund av den definition, som lämnas i 2 § sista stycket, skyddas endast om den baseras på allmän vatten- och avloppsanläggning. Då detta som kommittén anmärkt icke torde innebära någon större olägenhet, lär det kunna godtagas.

Jag finner icke anledning att förorda någon skärpning av den i kommittéförslaget intagna bestämmelsen i enlighet med vad som föreslagits i ett par remissyttranden. Kommitténs förslag synes mig innebära en lämplig avvägning mellan vattenförsörjnings- och avloppsintressena.

Någon särskild straffbestämmelse torde ej böra införas med anledning av det nya stadgandet. Med detta stadgande avses att vattendomstol skall kunna under angivna förutsättningar förbjuda kloakvattenutsläpp. Förbud som meddelas i denna ordning kommer att omfattas av straffbestämmelsen i 13 kap. 12 § andra stycket vattenlagen.

28 §.

Kommittén föreslår, att till nuvarande 28 § lägges ett nytt andra stycke som omfattar stadgandet rörande fördelning av kostnadsökning för klo-

akvattens avledande m. m. mellan, å ena sidan, den som avleder eller ämnar avleda avloppsvatten och, å andra sidan, sådana samhällen samt livsmedelsindustrier och liknande inrättningar, som har behov av ytvatten för sin vattenförsörjning. Kommittén framhåller, att ökad kostnad för kloakvattens avledande kan uppkomma om, på grund av det nya förbudsstadgandet i 23 § andra stycket, avloppet måste läggas om till annan recipient eller till annan del av den recipient som skall skyddas. Som exempel på åtgärd av sistnämnda innebörd kan anföras att ett samhälle, som vill släppa ut sitt kloakvatten i en älv uppströms ett annat samhälles vattenintag, för att skydda vattenförsörjningen i stället blir nödsakat att leda avloppet nedströms vattenintaget. Med ökad kostnad för åtgärd till motverkande av förorening, som också omfattas av fördelningsregeln i kommittéförslaget, avses enligt kommitténs uttalande t. ex. att det samhälle som avleder avloppsvatten får vidkännas längre gående och dyrbarare reningsåtgärder av hänsyn till vattenförsörjningen än som eljest kunnat krävas.

Det intresse vardera kontrahenten har av att bidragsskyldigheten, där denna fastställts i årliga belopp eller till viss andel av årskostnaden, kan anpassas efter ändrade förhållanden tillgodoses genom stadgandet i 8 kap. 44 § andra stycket.

Departementschefen. Den av kommittén förordade kostnadsfördelningsregeln i andra stycket av paragrafen torde kunna avfattas i enlighet med förslaget. Beträffande innebörden av uttrycket samhälle må hänvisas till vad som anförts därom vid behandlingen av 23 §.

Anmärkas må, att tillämpningen av kostnadsfördelningsregeln icke nödvändigtvis förutsätter, att även företrädaren för avloppsintresset är ett samhälle. Bidrag bör också principiellt kunna komma i fråga till avledare av kloakvatten oavsett huruvida gemensamma anordningar tillskapats för utsläppet. Detta kan vara av betydelse för avloppsförhållanden vid glesbebyggelse. Stränder invid jämförelsevis opåverkade vattenområden är självfallet särskilt lockande för fritidsbebyggelse. Samma områden kan just till följd av vattnets beskaffenhet vara begärliga som vattentäkter för samhällen och andra sådana förbrukare. I den mån vattentäktsintresset icke kan godtaga avloppsutsläpp från glesbebyggelsen eller det kräver särskilt långtgående reningsåtgärder synes bidrag från detsamma till den enskilde fastighetsägaren för ordnandet av hans avloppsförhållanden böra kunna ifrågakomma.

29 §.

Till skillnad från övriga stadganden i 27 och 28 §§ avser den föreslagna kostnadsfördelningsregeln i 28 § andra stycket icke enbart förhållandet mellan två eller flera samhällen. Jämkning torde därför böra ske i 29 §.

10 KAP.

44, 68 och 74 §§.

Kommittén föreslår, att i tillägg till dessa lagrum skall stadgas skyldighet att vid syneförrättningar, där fråga är om avledande av radioaktivt avloppsvatten, till strålskyddsmyndigheten översända avskrift av ansökningshandlingarna jämte förrättningsmannens kungörelse om företaget ävensom avskrift av förslag till utlåtande och av slutligt utlåtande.

Departementschefen. De av kommittén förordade tilläggen till ifrågasvarande paragrafer torde böra införas. Det synes ej vara påkallat att lämna föreskrifter om strålskyddsmyndighetens åligganden i förevarande sammanhang. Förutom genom strålskyddslagen har i Kungl. Maj:ts brev den 28 juli 1958 meddelats bestämmelser om myndighetens verksamhet. Enligt nämnda brev skall myndigheten tjänstgöra såsom ett centralt samordnande organ för olika strålskyddsintressen i riket och i detta hänseende ägna oavlåtlig uppmärksamhet åt de faror och olägenheter, som kan uppkomma till följd av joniserande strålning, samt intimt samverka med av strålskyddsfrågor berörda myndigheter och sammanslutningar. Med hänsyn icke minst till dessa strålskyddsmyndighetens uppgifter att samordna olika strålskyddsintressen är angeläget, att myndigheten kan erhålla överblick över förekommande ärenden rörande radioaktiv vattenförorening.

11 KAP.

17 §.

Kommittén föreslår en jämkning i redaktionellt hänseende av punkten 36 i förevarande paragraf såsom en följd av att 2 kap. 45 § andra stycket föreslås upphävt och ersatt av ett stadgande med annat paragrafnummer.

Söderbygdens och Österbygdens vattendomstolar förklarar i remissyttrandet, att de finner mindre tillfredsställande, att fristående talan om rätt till sådant servitutsintrång, varom är stadgat i nuvarande 2 kap. 45 § andra stycket, enligt den föreslagna lydelsen av 11 kap. 17 § 36 även framgent skall vara stämningssmål. För att handläggningen skall ske i de för målen bäst avpassade formerna, bör enligt domstolarnas mening den ändringen vidtagas i förhållande till nu gällande, motsvarande bestämmelse, att angiven talan hänföres till ansökningsmål. Särskilt betydelsefullt finnes vara, att reglerna om rättegångskostnader i stämningssmål icke kan anses lämpliga i mål beträffande den sorts tvångsingripande som det här är fråga om. *Österbygdens vattendomstol* påpekar härjämte, att ändring på samma sätt bör vidtagas beträffande talan, som utan samband

med ansökningsmål föres jämlikt 2 kap. 14 § tredje stycket vattenlagen om rätt till intrång å annans fastighet.

Vattenöverdomstolen yttrar med avseende på de båda vattendomstolarnas framställning, att goda skäl talar för domstolarnas ändringsförslag. *Vattenöverdomstolen* framhåller dock, att det kan finnas även andra, liknande fall av talan utan samband med ansökningsmål, som bör överföras till ansökningsmål och förordar, att denna fråga blir föremål för en samlad översyn.

Departementschefen. I paragrafens punkt 36 torde ändring böra ske i enlighet med kommittéförslaget. Därjämte bör ordet »vattentäkt» enligt vad förut nämnts ändras till »grundvattentäkt» i de punkter det förekommer. Den av några vattendomstolar väckta frågan om att överföra fristående servitutstalan till ansökningsmål anser jag mig icke böra upptaga i förevarande sammanhang.

19 §.

Ändringen i denna paragraf är betingad av det föreslagna tillägget i 13 kap. 14 §.

59 §.

Bestämmelsen om översändande till strålskyddsmyndigheten av ansökningshandlingar och kungörelse vid syneförrättning bör äga motsvarande tillämpning i mål som handlägges vid vattendomstol; genom hänvisningen i nuvarande 11 kap. 36 § sista stycket till 10 kap. 44 § erfordras icke någon lagändring för att detta skall bli fallet. Särskild föreskrift om översändande till strålskyddsmyndigheten av vattendomstols avgörande av mål angående radioaktivt avloppsvatten torde som kommittén föreslagit böra fogas till bestämmelsen i 11 kap. 59 § andra stycket.

62 §.

Rörande utbyte av ordet vattentäkt mot ordet grundvattentäkt torde få hänvisas till vad därom tidigare anförts i samband med lagens ingress. Någon terminologisk ändring torde icke böra vidtagas i sammanställningen vattentäktsfastighet.

13 KAP.

14 §.

Kommittén upptager under 2 kap. 67 § i sitt förslag en bestämmelse som ger länsstyrelse rätt att i samband med utfärdande av föreskrifter avseende skyddsområde för grundvattentillgång stadga bötespåföljd för överträdelse.

Departementschefen. Enligt min mening bör bestämmelsen om straff för överträdelse av bestämmelser som meddelats med stöd av 2 kap. 64 § införas i vattenlagen. Länsstyrelsen torde i bestämmelserna endast böra hänvisa till vattenlagens straffbud. Denna lagtekniska anordning har sin motsvarighet i vad som är stadgat om påföljder för överträdelser av lokala ordningsstadgor och hälsovårdsanordningar. Även med avseende på redaktionell utformning bör bestämmelsen bringas i överensstämmelse med denna lagstiftning. Straffbestämmelsen i vattenlagen bör givas en såtillvida begränsad giltighet, att det åt länsstyrelsen överlämnas att avgöra, huruvida viss skyddsföreskrift skall vara straffsanktionerad eller icke. Härigenom erhåller länsstyrelsen möjlighet att beträffande skyddsområde för grundvattentillgång meddela såväl föreskrifter av anvisningskaraktär som bestämmelser vilkas åsidosättande anses böra föranleda ansvar.

Straffbestämmelsen torde böra placeras såsom ett andra stycke i förevarande paragraf.

I paragrafens första stycke i departementsförslaget har ordet »vattentäkt» ändrats till »grundvattentäkt» i överensstämmelse med vad tidigare anförts.

Övergångsbestämmelserna

Kommittén finner särskilda övergångsbestämmelser erforderliga endast i fråga om de nya reglerna i 8 kap. vattenlagen. Dessa regler bör, framhåller kommittén, i princip gälla även om avloppsvatten börjat avledas före ikraftträdandet, men vissa undantag härifrån bör dock föreskrivas. Har frågan om villkoren för avledandet prövats i första instans före ikraftträdandet bör äldre regler gälla vid fullföljd eller underställning. Föreligger lagakraftvunnet beslut i sådan fråga, när de nya bestämmelserna träder i kraft, bör enligt kommittén stadgandet i 8 kap. 23 § andra stycket tillämpas endast i den mån omprövning kan ske enligt 8 kap. 40 § vattenlagen. Bidragsskyldighet enligt 28 § andra stycket skall kunna komma i fråga även i fall som avses i 23 § första stycket, d. v. s. då någon som redan avleder avloppsvatten får vidtaga längre gående åtgärder av hänsyn till vattenförsörjning än eljest skulle ha krävts. Med hänsyn härtill anser kommittén ett särskilt övergångsstadgande erforderligt för att hindra att bidragsregeln blir tillämplig, om åtgärder till motverkande av förorening föreskrivits eller utan föreskrift kommit till stånd före ikraftträdandet av de nya bestämmelserna.

Departementschefen. Kommittén föreslår, att det nya stadgandet i 8 kap. 23 § andra stycket, vilket ger vattendomstol möjlighet att helt förbjuda utsläpp av kloakvatten till skydd för viktiga ytvattentäkter, skall vara tillämpligt beträffande avloppsutsläpp, som blivit föremål för lagakraft-

vunnet beslut före ikraftträdandet, såvida omprövning kan ske enligt 8 kap. 40 § vattenlagen. Det bör emellertid erinras om att stadgandet i sistnämnda lagrum gäller rättskraften hos vattendomstols beslut endast såvitt detta avser villkoren för utsläppande av avloppsvatten i vederbörande recipient. Ett laga tillstånd att utsläppa avloppsvatten skall icke kunna upprivas, så att utsläppandet förbjödes; vid omprövning skall blott villkoren för utsläppet kunna jämkas efter ändrade förhållanden. Omprövningsstadgandet i 8 kap. 40 § kan dock komma att erhålla en annan och vidare innebörd, därest nu införes en bestämmelse som gör det möjligt att vid omprövning av tillstånd att avleda avloppsvatten helt återtaga tillstånden genom tillämpning av den nya förbudsregeln. För dem som anordnat avloppsutsläpp i enlighet med givna föreskrifter bör den lagstadgade omprövningskyldigheten icke gå utöver vad som i detta hänseende varit gällande, då villkoren för avledandet fastställdes. Regeln i 8 kap. 23 § andra stycket bör därför icke bli tillämplig vid omprövning av sådana villkor för avloppsutsläpp, som fastställts före ikraftträdandet.

Ovriga av kommittén föreslagna övergångsbestämmelser föranleder ingen erinran.

Den nya lagstiftningen torde böra träda i kraft den 1 juli 1964.

I enlighet med vad jag i det föregående anfört föreligger nu förslag till lag om ändring i vattenlagen.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslaget, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar (*Bilaga A*), måtte för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Ulla Larsson

Förslag
till
Lag
om ändring i vattenlagen

Härigenom förordnas beträffande vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523)¹, dels att 2 kap. 58 § skall upphöra att gälla, dels att 2 kap. 45 §, 8 kap. 23, 28 och 29 §§, 10 kap. 44, 68 och 74 §§, 11 kap. 17, 19 och 59 §§ samt 62 § 3 mom. ävensom 13 kap. 14 § skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels att i 2 kap. skola införas sju nya paragrafer, betecknade 62—68 §§, av den lydelse här nedan angives, dels att i 2 kap. 38, 42—44, 47—56 och 59—61 §§, 9 kap. 46 § 1, 2, 3 och 5 mom., 11 kap. 30, 36, 37, 50, 60, 63 och 83 §§, 13 kap. 1, 3, 4, 8 och 11—13 §§ samt 14 kap. 6 § ordet »vattentäkt» eller former av detta ord skola ersättas med ordet »grundvattentäkt» eller motsvarande former härav, dels ock att rubriken till 2 kap. och överskriften före 2 kap. 42 § skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att i 2 kap. skola införas två nya överskrifter, en omedelbart före 42 § och en omedelbart före 62 §, med nedan angiven lydelse.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 KAP.

Om byggande i vatten och om
vattentäkt.

Om byggande i vatten och om
grundvatten.

Om vattentäkt.

Om grundvatten.

Om anordnande och nyttjande av
grundvattentäkt.

42 §.

45 §.

Tarvas för _____ är stadgat.
Erfordras till skydd mot förore-
ning av grundvatten, att å annan

¹ Senaste lydelse, se beträffande 2 kap. 38 § SFS 1941: 614, 2 kap. 42—45, 47—56 och 58—61 §§ 1939: 146, 8 kap. 23 § 1956: 581, 8 kap. 28 § 1941: 614, 8 kap. 29 § 1955: 315, 9 kap. 46 § 1939: 146, 10 kap. 44 § 1961: 548, 10 kap. 68 och 74 §§ 1956: 581, 11 kap. 17 § 1954: 124, 11 kap. 30 § 1948: 479, 11 kap. 36 § 1956: 581, 11 kap. 37 § 1954: 124, 11 kap. 50 och 59 §§ 1961: 548, 11 kap. 60 § 1939: 146, 11 kap. 62 § 3 mom. och 63 § 1944: 87, 11 kap. 83 § 1948: 479, 13 kap. 1, 3 och 4 §§ 1939: 146, 13 kap. 8 och 11 §§ 1961: 48, 13 kap. 12 § 1954: 124, 13 kap. 13 och 14 §§ 1939: 146 samt 14 kap. 6 § 1954: 124.

(Gällande lydelse)

tillhörig fastighet lägges besvär eller last, skall ock vad i första stycket är stadgat äga tillämpning. Meddelas beslut härom, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen göra anmälan om beslutet hos inskrivningsdomaren; och varde med anmälan så förfaret, som om bevis angående verkställd utmätning av fast egendom finnes föreskrivet.

(Föreslagen lydelse)

Om skydd för grundvatten.

62 §.

Erfordras till skydd mot förorening av grundvatten, att å annan tillhörig fastighet lägges besvär eller last, vare fastighetens ägare pliktig att tåla sådant intrång mot ersättning, som sägs i 9 kap.

Meddelas beslut om besvär eller last, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen göra anmälan om beslutet hos inskrivningsdomaren. Med anmälan skall så förfaras, som finnes föreskrivet om bevis angående verkställd utmätning av fast egendom.

63 §.

Vill någon utföra grävning eller sprängning eller anordna upplag eller vidtaga annan åtgärd, som kan befaras medföra menlig inverkan å grundvattentillgång, vilken är eller kan antagas bli tillgodogjord, vare han skyldig att till skydd för grundvattnet vidtaga de anordningar och tåla den begränsning av verksamheten ävensom i övrigt iakttaga de försiktighetsmått, som skäligen föranledas av omständigheterna.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

64 §.

Konungens befallningshavande äger för att bereda skydd för grundvattentillgång, som tillgodogöres eller kan antagas bli tillgodogjord för vattenförsörjningen inom tätbebyggelse, fastställa erforderligt skyddsområde för grundvattentillgången samt med giltighet inom detta område meddela allmänna föreskrifter rörande vad som jämlikt 63 § skall iakttagas där.

65 §.

Konungens befallningshavande äger vid vite tillhålla den, som ämnar vidtaga åtgärd, varom sägs i 63 §, att iakttaga vad honom åligger ävensom, i den händelse försummelse i sådant hänseende förelupit, efter vad som finnes tjänligast antingen förordna om rättelse på den försumliges bekostnad eller vid vite tillhålla den försumlige att själv vidtaga rättelse.

66 §.

Innan allmänna föreskrifter meddelas för skyddsområde enligt 64 §, skall förslag till sådana föreskrifter upprättas samt skriftlig underrättelse om förslagets innehåll genom Konungens befallningshavandes försorg sändas till varje ägare av fastighet inom skyddsområdet samt till de kända nyttjanderättshavare, vilkas rätt beröres. I underrättelsen skall angivas vad sakägarna hava att iakttaga för att bevaka sin rätt.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

67 §.

När skyddsområde enligt 64 § fastställts eller tidigare meddelade bestämmelser för sådant område ändrats eller upphävts, skall Konungens befallningshavande ofördröjligen införa beslutet härom i länskungörelserna ävensom ombesörja att kungörelse om beslutet anslås inom kommun, som beröres av beslutet, och införes i en eller flera ortstidningar. Genom Konungens befallningshavandes försorg skola tryckta exemplar av föreskrifter, som meddelats för visst skyddsområde, finnas att tillgå för allmänheten mot betalning.

Har beslut som i första stycket sägs meddelats i anledning av ansökan, skola kostnaderna för kungörandet bestridas av sökanden.

68 §.

Har kommunal myndighet meddelat beslut jämlikt föreskrift utfärdad med stöd av 64 § för visst skyddsområde, må däröver anföras besvär hos Konungens befallningshavande.

Konungens befallningshavandes beslut enligt 64 eller 65 § så ock kommunal myndighets beslut, som avses i första stycket, skola omedelbart lända till efterrättelse och gälla intill dess annorlunda förordnas.

8 KAP.

23 §.

Den, som — — — — — enskild synpunkt.

Till vattendrag, sjö eller annat vattenområde, vars vatten användes eller kan antagas komma att fram-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

deles användas för samhälles vattenförsörjning eller i fabrik eller annan inrättning för framställning av varor avsedda att förtäras av allmänheten, må kloakvatten icke avledas, om därigenom kan uppkomma fara för spridning av smitta eller eljest våda ur hälsosynpunkt.

Kloakvatten som — — — — — utan olägenhet.

28 §.

Har, där — — — — — prövas skäligt.

Nödgas någon på grund av vad i 23 § första eller andra stycket är stadgat att av hänsyn till vattenförsörjningen för samhälle eller inrättning, som i 23 § andra stycket sägs, vidkännas ökad kostnad för kloakvattens avledande eller för åtgärd till motverkande av förorening genom kloakvatten, må samhället eller ägaren av inrättningen förpliktas att utgiva bidrag till den ökade kostnaden efter ty prövas skäligt.

29 §.

Vad i 27 och 28 §§ är stadgat i fråga om två eller flera samhällen skall äga motsvarande tillämpning med avseende å två eller flera fastigheter så ock beträffande samhälle och en eller flera fastigheter, som äro belägna utom samhället.

Vad i 27 § och 28 § första stycket är stadgat i fråga om två eller flera samhällen skall äga motsvarande tillämpning med avseende å två eller flera fastigheter så ock beträffande samhälle och en eller flera fastigheter, som äro belägna utom samhället.

10 KAP.

44 §.

Beträffande företag, som avses i 32 § 4 mom., skall avskrift av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen utan dröjsmål avsändas till statens vatteninspektion.

Beträffande företag, som avses i 32 § 4 mom., skall avskrift av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen utan dröjsmål avsändas till statens vatteninspektion och, där

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

fråga är om avledande av radioaktivt avloppsvatten, till strålskyddsmyndigheten.

Avskrift av — — — — — Konungens befallningshavande.

68 §.

Har i — — — — — angående företaget.

Har fiskeritjänsteman — — — — — av företaget.

Har statens vatteninspektion avgivit yttrande angående företag, som avses i 43 § tredje stycket, eller är fråga om företag enligt 8 kap., skall ock avskrift av förslaget till utlåtande översändas till vatteninspektionen.

Har statens vatteninspektion avgivit yttrande angående företag, som avses i 43 § tredje stycket, eller är fråga om företag enligt 8 kap., skall ock avskrift av förslaget till utlåtande översändas till vatteninspektionen. *Avser företaget avledande av radioaktivt avloppsvatten, skall avskrift som nu sagts sändas även till strålskyddsmyndigheten.*

74 §.

Avskrift av — — — — — nämnda ställen.

I andra — — — — — avskrift därav.

Har fiskeritjänsteman — — — — — av företaget.

Har statens vatteninspektion avgivit yttrande till förrättningsmannen angående företag, som avses i 43 § tredje stycket, eller är fråga om företag enligt 8 kap., skall avskrift av utlåtandet eller meddelande jämte underrättelse, som i första stycket sägs, översändas till vatteninspektionen.

Har statens vatteninspektion avgivit yttrande till förrättningsmannen angående företag, som avses i 43 § tredje stycket, eller är fråga om företag enligt 8 kap., skall avskrift av utlåtandet eller meddelande jämte underrättelse, som i första stycket sägs, översändas till vatteninspektionen. *Avser företaget avledande av radioaktivt avloppsvatten, skall avskrift eller meddelande jämte underrättelse som nu sagts sändas även till strålskyddsmyndigheten.*

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

11 KAP.

17 §.

Till vattenmål hänföras följande mål:

A. ansökningsmål:

7. ansökan om prövning jämlikt 2 kap. 47 §, huruvida och under vilka villkor *vattentäkt* må anläggas eller nyttjas;

8. ansökan om prövning jämlikt 2 kap. 53 § av lagligheten av befintlig *vattentäkt*;

9. ansökan jämlikt 2 kap. 56 § första stycket om meddelande av bestämmelser angående den omfattning, i vilken grundvatten må tillgodogöras vid annan tillhörig *vattentäkt*;

10. ansökan jämlikt 2 kap. 59 § andra stycket om prövning, under vilka villkor *vattentäkt* må tagas ur bruk;

A. ansökningsmål:

7. ansökan om prövning jämlikt 2 kap. 47 §, huruvida och under vilka villkor *grundvattentäkt* må anläggas eller nyttjas;

8. ansökan om prövning jämlikt 2 kap. 53 § av lagligheten av befintlig *grundvattentäkt*;

9. ansökan jämlikt 2 kap. 56 § första stycket om meddelande av bestämmelser angående den omfattning, i vilken grundvatten må tillgodogöras vid annan tillhörig *grundvattentäkt*;

10. ansökan jämlikt 2 kap. 59 § andra stycket om prövning, under vilka villkor *grundvattentäkt* må tagas ur bruk;

B. stämningmål:

31. talan om borttagande eller ändrande av annan tillhörig *vattentäkt*, som ej är avsedd allenast för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning, eller om förbud mot tillgodogörande av *grundvatten* vid sådan *vattentäkt*, såframt talan grundas därå att *vattentäkten* icke tillkommit i laga ordning eller icke är av laga beskaffenhet eller att *grundvatten* vid *vattentäkten* tillgodogöres till större myckenhet än lagligen är tillåten;

B. stämningmål:

31. talan om borttagande eller ändrande av annan tillhörig *grundvattentäkt*, som ej är avsedd allenast för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning, eller om förbud mot tillgodogörande av *vatten* vid sådan *grundvattentäkt*, såframt talan grundas därå att *grundvattentäkten* icke tillkommit i laga ordning eller icke är av laga beskaffenhet eller att *vatten* vid *grundvattentäkten* tillgodogöres till större myckenhet än lagligen är tillåten;

(Gällande lydelse)

32. talan om ersättning för skada eller intrång av sådan *vattentäkt*, som under 31 sägs;

33. talan om ansvar för det sådan *vattentäkt* anlagts eller ändrats eller nyttjats i strid mot stadgande i denna lag eller mot föreskrift, som med stöd av denna lag meddelats;

34. talan jämlikt 2 kap. 51 § om ändrande av *vattentäkt*, vartill vattendomstolen meddelat tillstånd, eller om ändrade föreskrifter rörande tillgodogörande av *grundvatten* vid sådan *vattentäkt*;

35. talan jämlikt 2 kap. 56 § andra stycket om meddelande av föreskrifter rörande tillgodogörande av *grundvatten* vid annan tillhörig *vattentäkt* eller ändrande av förut givna sådana föreskrifter;

36. talan, som utan samband med ansökningsmål föres jämlikt 2 kap. 45 § om rätt till intrång å annans fastighet i vissa avseenden;

56. talan jämlikt 9 kap. 46 § om ändring i vad förut bestämts angående vederlag för vatten, som skall tillhandahållas i ersättning för förlust av *grundvatten*, eller om rätt att åter komma i åtnjutande av möjlighet att vid egen *vattentäkt* tillgodogöra *grundvatten*;

C. besvärsmål:

D. underställningsmål:

(Föreslagen lydelse)

32. talan om ersättning för skada eller intrång av sådan *grundvattentäkt*, som under 31 sägs;

33. talan om ansvar för det sådan *grundvattentäkt* anlagts eller ändrats eller nyttjats i strid mot stadgande i denna lag eller mot föreskrift, som med stöd av denna lag meddelats;

34. talan jämlikt 2 kap. 51 § om ändrande av *grundvattentäkt*, vartill vattendomstolen meddelat tillstånd, eller om ändrade föreskrifter rörande tillgodogörande av *vatten* vid sådan *grundvattentäkt*;

35. talan jämlikt 2 kap. 56 § andra stycket om meddelande av föreskrifter rörande tillgodogörande av *grundvatten* vid annan tillhörig *grundvattentäkt* eller ändrande av förut givna sådana föreskrifter;

36. talan, som utan samband med ansökningsmål föres jämlikt 2 kap. 45 eller 62 § om rätt till intrång å annans fastighet i vissa avseenden;

56. talan jämlikt 9 kap. 46 § om ändring i vad förut bestämts angående vederlag för vatten, som skall tillhandahållas i ersättning för förlust av *grundvatten*, eller om rätt att åter komma i åtnjutande av möjlighet att vid egen *grundvattentäkt* tillgodogöra *grundvatten*;

C. besvärsmål:

D. underställningsmål:

Hurusom, efter — — — — — i 68 §.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

19 §.

Om gärning, som är belagd med straff enligt 13 kap. 11, 12 eller 13 §, är straffbar jämväl enligt stadgande i allmänna strafflagen, vilket innehåller strängare straffskala än vattenlagens, varde åtal för sådan gärning jämte vad med den talan hör samman icke räknad till vattenmål.

Om gärning, som är belagd med straff enligt 13 kap. 11, 12 eller 13 § eller 14 § andra stycket, är straffbar jämväl enligt stadgande i allmänna strafflagen, vilket innehåller strängare straffskala än vattenlagens, varde åtal för sådan gärning jämte vad med den talan hör samman icke räknat till vattenmål.

59 §.

De handlingar — — — — — — — — — — angivna ställena.

Är fråga om företag enligt 8 kap., skall avskrift av utslaget utan dröjsmål översändas till statens vatteninspektion.

Är fråga om företag enligt 8 kap., skall avskrift av utslaget utan dröjsmål översändas till statens vatteninspektion och, där företaget avser avledande av radioaktivt avloppsvatten, till strålskyddsmyndigheten.

62 §.

3 mom. Vad i — — — — — — — — — — andra ansökningsmål.

I mål rörande vattentäkt skall, såframt medgivande att vid vattentäkten tillgodogöra grundvatten lämnas, utslaget tillika, där ersättning skall utgå genom tillhandahållande av vatten eller det eljest kan anses erforderligt, angiva fastighet, med vilken rätten till tillgodogörandet skall för framtiden vara förenad (vattentäktfastighet). Vattenrättsdomaren bör fördenskull, när omständigheterna därtill föranleda, i mål, som nu nämnts, tillse att, såvitt möjligt, en för ändamålet lämpad fastighet varder under målets handläggning bildad.

I mål rörande grundvattentäkt skall, såframt medgivande att vid grundvattentäkten tillgodogöra grundvatten lämnas, utslaget tillika, där ersättning skall utgå genom tillhandahållande av vatten eller det eljest kan anses erforderligt, angiva fastighet, med vilken rätten till tillgodogörandet skall för framtiden vara förenad (vattentäktfastighet). Vattenrättsdomaren bör fördenskull, när omständigheterna därtill föranleda, i mål, som nu nämnts, tillse att, såvitt möjligt, en för ändamålet lämpad fastighet varder under målets handläggning bildad.

I utslag — — — — — — — — — — 10 kap. 67 §.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

13 KAP.

14 §.

Borttager eller fördärvar någon uppsåtligen vattenmärke eller observationsrör eller särskilt anbragt fixpunkt, vartill domstols eller annan myndighets beslut om byggande i vatten eller anläggande av *vattentäkt* eller vattenreglering eller rörande hushållning med eller tillgodogörande av vatten hänför sig, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

Borttager eller fördärvar någon uppsåtligen vattenmärke eller observationsrör eller särskilt anbragt fixpunkt, vartill domstols eller annan myndighets beslut om byggande i vatten eller anläggande av *grundvattentäkt* eller vattenreglering eller rörande hushållning med eller tillgodogörande av vatten hänför sig, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

Bryter någon mot föreskrift som av Konungens befallningshavande meddelats jämlikt 2 kap. 64 §, och är ansvar för förseelsen stadgat av Konungens befallningshavande, dömes till böter, högst trehundra kronor. Har förseelsen avsett åliggande av större vikt eller har därigenom förorsakats avsevärd skada eller olägenhet, skola dagsböter ådömas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1964.

Har fråga om villkoren för avledande av kloakvatten före ikraftträdandet blivit av vattendomstol eller synemän slutligen prövad, skall vid fullföljd av talan eller vid underställning äldre lag äga tillämpning.

Ändå att avledande påbörjats före ikraftträdandet, skall 8 kap. 23 § i nya lydelsen gälla, dock allenast därest frågan om åtgärder till motverkande av vattenförorening icke blivit prövad i ansöknings- eller underställningsmål före ikraftträdandet och ej heller därefter med tillämpning av äldre lag.

Ej må på grund av vad i 8 kap. 28 § andra stycket stadgas bidrags-skyldighet åläggas för ökad kostnad, som uppkommit före ikraftträdandet eller inträtt därefter i anledning av beslut som meddelats före ikraftträdandet.

Vid vattenvårdskommitténs betänkande om skydd för vattenförsörjningen
(SOU 1960: 38) fogat förslag till

Lag om ändring i vattenlagen

Härigenom förordnas, *dels* att 2 kap. 58 § vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523) skall upphöra att gälla, *dels* att rubriken till 2 kap. och rubriken närmast före 2 kap. 42 § vattenlagen samt 2 kap. 45 §, 8 kap. 23, 28, 29, 33 och 37 §§, 11 kap. 17 § 36. ävensom 13 kap. 8 och 11 §§ samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att i 2 kap. vattenlagen skola införas en ny underrubrik närmast före 42 § och nya paragrafer, betecknade 62—68 §§, jämte ny underrubrik närmast före 62 § samt att i 8 kap. samma lag skall införas en ny paragraf, betecknad 30 a §, allt av nedan angiven lydelse.

(Gällande lydelse)

2 kap. Om byggande i vatten och
om vattentäkt

(Föreslagen lydelse)

2 kap. Om byggande i vatten och
om vattentäkt *m. m.*

Om vattentäkt

Om vattentäkt *m. m.*

Om anordnande och nyttjande av vattentäkt

45 §. Tarvas för — — — är stad-
gat.

*Erfordras till skydd mot förore-
ning av grundvatten, att å annan till-
hörig fastighet lägges besvär eller
last, skall ock vad i första stycket
är stadgat äga tillämpning. Medde-
las beslut härom, skall vattenrätts-
domaren ofördröjligen göra anmä-
lan om beslutet hos inskrivningsdo-
maren; och varde med anmälan så
förfaret, som om bevis angående
verkställd utmätning av fast egen-
dom finnes föreskrivet.*

45 §. Tarvas för — — — är stad-
gat.

Om skydd för grundvatten

62 §. Vill någon utföra grävning
eller sprängning eller anordna upp-
lag eller vidtaga annan åtgärd, som

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

kan befaras medföra menlig inverkan å grundvattentillgång, vilken är eller kan antagas bliva tillgodogjord, vare han skyldig att till skydd för grundvattnet vidtaga de anordningar och tåla den begränsning av verksamheten ävensom i övrigt iakttaga de försiktighetsmått, som skäligen föranledas av omständigheterna.

63 §. Konungens befallningshavande äger för att bereda skydd för grundvattentillgång, som tillgodogöres eller kan antagas bliva tillgodogjord för vattenförsörjningen inom tätbebyggelse, fastställa erforderligt skyddsområde för grundvattentillgången samt med giltighet inom detta område meddela allmänna föreskrifter rörande vad som jämlikt 62 § skall där iakttagas.

64 §. Konungens befallningshavande äger vid vite tillhålla den, som ämnar vidtaga åtgärd, varom i 62 § sägs, att iakttaga vad honom åligger ävensom, i den händelse försummelse i sådant hänseende förelupit, efter ty tjänligast finnes antingen förordna om rättelse på den försumliges bekostnad eller vid vite tillhålla den försumlige att själv vidtaga rättelse.

65 §. Erfordras till skydd mot förorening av grundvatten, att å annan tillhörig fastighet lägges besvär eller last, vare fastighetens ägare pliktig att tåla sådant intrång mot ersättning, som i 9 kap. sägs.

Meddelas beslut om besvär eller last, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen göra anmälan om beslutet hos inskrivningsdomaren; och varde med anmälan så förfaret, som om bevis angående verkställd utmätning av fast egendom finnes föreskrivet.

66 §. Då skyddsområde enligt 63 § fastställts eller tidigare meddelade bestämmelser för sådant område ändrats eller upphävts, skall Konungens befallningshavande ofördröjligen införa beslutet härom i

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

länskungörelserna ävensom ombesörja att kungörelse om beslutet anslås inom berörd kommun och införas i en eller flera ortstidningar. Genom Konungens befallningshavandes försorg skola tryckta exemplar av föreskrifter, som meddelats för visst skyddsområde, finnas att mot betalning tillgå för allmänheten.

Har beslut som i första stycket sägs meddelats i anledning av ansökan, skola kostnaderna för kungörandet bestridas av sökanden.

67. §. För överträdelse av bestämmelse som utfärdas för skyddsområde må Konungens befallningshavande föreskriva dagsböter eller, där förseelsen är ringa, böter, högst trehundra kronor.

68 §. Mot beslut, som meddelats enligt 63 eller 64 §, må besvär anföras hos Kungl. Maj:t.

Har kommunal myndighet meddelat beslut jämlikt bestämmelser som med stöd av 63 § utfärdats för visst skyddsområde, må däröver anföras besvär hos Konungens befallningshavande.

Beslut, som i första och andra styckena avses, skola omedelbart lända till efterrättelse och gälla intill dess annorlunda varder förordnat.

8 kap. Om avloppsvatten

23 §. Den, som — — — enskild synpunkt.

23 §. Den, som — — — enskild synpunkt.

Till vattendrag, sjö eller annat vattenområde, vars vatten användes eller kan antagas komma att framdeles användas för samhälles vattenförsörjning eller i fabrik eller annan inrättning för framställning av varor avsedda att förtäras av allmänheten, må kloakvatten icke avledas, om därigenom kan uppkom-

(Gällande lydelse)

Kloakvatten som — — — utan olägenhet.

28 §. Har, där — — — prövas skäligt.

29 §. Vad i 27 och 28 §§ är stadgat i fråga om två eller flera samhällen skall äga motsvarande tillämpning med avseende å två eller flera fastigheter så ock beträffande samhälle och en eller flera fastigheter, som äro belägna utom samhället.

33 §. Vad i 24—29 §§ är föreskrivet om åtgärder till motverkande av förorening genom kloakvatten samt kostnaden därför skall äga motsvarande tillämpning beträffande industriellt avloppsvatten. Avledes avloppsvattnet — — — utom samhället.

37 §. Konungen må, där det med hänsyn till landets djur- eller växtvärld eller eljest ur naturskydds-

(Föreslagen lydelse)

ma fara för spridning av smitta eller eljest våda ur hälsosynpunkt.

Kloakvatten som — — — utan olägenhet.

28 §. Har, där — — — prövas skäligt.

Nödgas någon på grund av föreskrift i 23 § första eller andra stycket av hänsyn till vattenförsörjningen för samhälle eller inrättning, som i 23 § andra stycket sägs, vidkännas ökad kostnad för kloakvattens avledande eller för åtgärd till motverkande av förorening genom kloakvatten, må samhället eller ägaren av inrättningen förpliktas att utgiva bidrag till den ökade kostnaden efter ty prövas skäligt.

29 §. Vad i 27 § och 28 § första stycket är stadgat i fråga om två eller flera samhällen skall äga motsvarande tillämpning med avseende å två eller flera fastigheter så ock beträffande samhälle och en eller flera fastigheter, som äro belägna utom samhället.

30 a §. Konungen må, där det med hänsyn till samhälles behov av vatten finnes vara av särskild betydelse, med avseende å visst område meddela förbud mot all förorening genom kloakvatten, såvitt det prövas kunna ske utan att den, som börjat avleda kloakvatten innan förbudet meddelats, lider oskäligt intrång.

33 §. Vad i 24 — 27 §§, 28 § första stycket och 29 § är föreskrivet om åtgärder till motverkande av förorening genom kloakvatten samt kostnaden därför skall äga motsvarande tillämpning beträffande industriellt avloppsvatten. Avledes avloppsvattnet — — — utom samhället.

37 § Konungen må, där det med hänsyn till samhälles behov av vatten eller till landets djur- eller växt-

(Gällande lydelse)

synpunkt finnes vara av särskild betydelse, med avseende å visst område meddela förbud mot all förorening genom industriellt avloppsvatten, såvitt det prövas kunna ske utan att innehavaren av fabrik eller inrättning, som anlagts innan förbudet meddelats, lider oskäligt intrång.

(Föreslagen lydelse)

värld eller eljest ur naturskyddssynpunkt finnes vara av särskild betydelse, med avseende å visst område meddela förbud mot all förorening genom industriellt avloppsvatten, såvitt det prövas kunna ske utan att innehavaren av fabrik eller inrättning, som anlagts innan förbudet meddelats, lider oskäligt intrång.

11 kap. Om domstolar och rättegång i vattenmål

17 §. Till vattenmål hänföras följande mål:

B. stämningssmål:

36. talan, som utan samband med ansökningsmål föres jämlikt 2 kap. 45 § om rätt till intrång å annans fastighet i vissa avseenden;

17 §. Till vattenmål hänföras följande mål:

B. stämningssmål:

36. talan, som utan samband med ansökningsmål föres jämlikt 2 kap. 45 § eller 65 § om rätt till intrång å annans fastighet i vissa avseenden;

13 kap. Om besiktning och handräckning så ock om ansvar för överträdelse av denna lag

8 §. Bygger någon — — — olagligen skett.

Där byggande — — — rätt kränkes.

Vad ovan — — — givna föreskrifter. Lag samma vare, där någon utsläpper kloakvatten eller industriellt avloppsvatten i vattendrag, sjö eller annat vattenområde i strid mot föreskrift, som meddelats av Konungen jämlikt 8 kap. 37 § eller 38 § fjärde stycket, eller någon, sedan prövning enligt denna lag ägt rum angående villkoren för utsläppande av kloakvatten eller industriellt avloppsvatten, utsläpper avloppsvatten i strid mot föreskrift, som därvid meddelats.

I fråga — — — avsedda fall.

11 §. Den, som — — — sex månader.

8 §. Bygger någon — — — olagligen skett.

Där byggande — — — rätt kränkes.

Vad ovan — — — givna föreskrifter. Lag samma vare, där någon utsläpper kloakvatten eller industriellt avloppsvatten i vattendrag, sjö eller annat vattenområde i strid mot föreskrift, som meddelats av Konungen jämlikt 8 kap. 30 a §, 37 § eller 38 § fjärde stycket, eller någon, sedan prövning enligt denna lag ägt rum angående villkoren för utsläppande av kloakvatten eller industriellt avloppsvatten, utsläpper avloppsvatten i strid mot föreskrift, som därvid meddelats.

I fråga — — — avsedda fall.

11 §. Den, som — — — sex månader.

(Gällande lydelse)

Till samma straff dömes den, som utsläpper kloakvatten eller industriellt avloppsvatten i vattendrag, sjö eller annat vattenområde i strid mot föreskrift, som av Konungen meddelats jämlikt 8 kap. 37 § eller 38 § fjärde stycket.

(Föreslagen lydelse)

Till samma straff dömes den, som utsläpper kloakvatten eller industriellt avloppsvatten i vattendrag, sjö eller annat vattenområde i strid mot föreskrift, som av Konungen meddelats jämlikt 8 kap. 30 a § 37 § eller 38 § fjärde stycket.

Denna lag träder i kraft den

Har fråga om villkoren för avledande av kloakvatten före ikraftträdandet blivit av vattendomstol eller synemän slutligen prövad, skall vid fullföljd av talan eller vid underställning äldre lag äga tillämpning.

Ändå att avledande påbörjats före ikraftträdandet, skola 8 kap. 23 § i nya lydelsen, 30 a § och 37 § i nya lydelsen gälla, förstnämnda lagrum dock allenast därest frågan om åtgärder till motverkande av vattenförorening icke blivit prövad i ansöknings- eller underställningsmål före ikraftträdandet och ej heller därefter med tillämpning av äldre lag eller ock, då dylik prövning skett, förutsättningar föreligga för sådan omprövning, som avses i 40 § samma kap.

Ej må på grund av vad i 8 kap. 28 § andra stycket stadgas bidragskyldighet åläggas för ökad kostnad, som uppkommit före ikraftträdandet eller inträtt därefter i anledning av beslut som meddelats före ikraftträdandet.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag till

Skyddsbestämmelser för grundvattentillgång

Länsstyrelsen fastställer med stöd av 2 kap. 63 och 67 §§ vattenlagen följande skyddsbestämmelser avseende grundvattentillgång för vattenförsörjningen för (samhälle och kommun).

Enligt 2 kap. vattenlagen gäller¹ följande.

Vill någon utföra grävning eller sprängning eller anordna upplag eller vidtaga annan åtgärd, som kan befaras medföra menlig inverkan å grundvattentillgång, vilken är eller kan antagas bliva tillgodogjord, vare han skyldig att till skydd för grundvattnet vidtaga de anordningar och tåla den begränsning av verksamheten ävensom i övrigt iakttaga de försiktighetsmått som skäligen föranledas av omständigheterna. (62 §)

Konungens befallningshavande äger vid vite tillhålla den, som ämnar vidtaga åtgärd, varom i 62 § sägs, att iakttaga vad honom åligger ävensom, i den händelse försummelse i sådant hänseende förelupit, efter ty tjänligast finnes antingen förordna om rättelse på den försumliges bekostnad eller vid vite tillhålla den försumlige att själv vidtaga rättelse. (64 §)

1 §.

Nedan angivna bestämmelser skola gälla inom det skyddsområde, som utmärkts på bifogade karta. Skyddsområdet indelas i brunnsområdet (hel-dragen gräns), inre skyddsområde (streckad gräns) och yttre skyddsområde (punkterad gräns).

2 §.

Inom brunnsområdet får endast vattentäktsverksamhet bedrivas.

3 §.

Inom inre skyddsområdet skall gälla

a) att lagring av oljeprodukter, tjärprodukter, organiska lösningsmedel, industriella avfallsämnen, dammbindningsmedel, djur- och växtbekämpningsmedel samt andra för grundvattnet skadliga kemikalier icke får ske. Undantag må av byggnadsnämnden efter särskild prövning medgivnas för fastighets lager av eldningsolja och lantgårds lager av drivmedel.

b) att gödselstad och ensilageanläggning icke får anordnas, samt att naturgödsel och ensilagesaft icke få spridas utan tillstånd av hälsovårdsnämnden.

c) att dammbindnings- samt djur- och växtbekämpningsmedel icke få spridas utan hälsovårdsnämndens tillstånd.

d) att tippning av fast avfall eller annat som kan skada grundvattnet icke får ske.

¹ Tills vidare endast förslag av vattenvårdskommittén (SOU 1960: 38)

e) att avloppsanläggning icke får anordnas utan hälsovårdsnämndens tillstånd.

f) att maskin driven med flytande bränsle icke får uppställas för stadigvarande bruk. För kortare, tidsbegränsad uppställning erfordras hälsovårdsnämndens tillstånd.

g) att vid exploatering av grus- eller sandtag grävning icke får ske till större djup än vad som finnes angivet på skyddsområdeskartan och som motsvarar ungefär en meter över den beräknade högsta grundvattenytan, samt att det översta, växtbärande marklagret skall tillvaratagas och i mån av exploaterings fortskridande utbredas på botten- och släntytorna, sedan dessa först avjämnats.

4 §.

Inom yttre skyddsområde skall gälla

a) att lagring av oljeprodukter, tjärprodukter, organiska lösningsmedel, industriella avfallsämnen, dammbindningsmedel, djur- och växtbekämpningsmedel samt andra för grundvattnet skadliga kemikalier endast får ske om åtgärder, som kunna godkännas av hälsovårdsnämnden (i fråga om brandfarliga varor byggnadsnämnden), vidtagas till förhindrande av att dessa ämnen nedtränga i marken.

b) att tippning av fast avfall eller annat som kan skada grundvattnet icke får ske utan hälsovårdsnämndens tillstånd.

c) att avloppsanläggning icke får anordnas utan hälsovårdsnämndens tillstånd.

d) att vid för stadigvarande bruk uppställd maskin, driven med flytande bränsle, åtgärder som kunna godkännas av hälsovårdsnämnden skola vidtagas till förhindrande av att för grundvattnet skadliga ämnen nedtränga i marken.

e) att exploatering av grus- eller sandtag ej utan hälsovårdsnämndens tillstånd får ske till större djup än vad som finnes angivet på skyddsområdeskartan och som motsvarar den beräknade högsta grundvattenytan.

5 §.

Det åligger ägare eller nyttjare av fastighet inom skyddsområdet att tillse, att den som å fastigheten ansvarar för förvaring eller hantering av ämne, varom sågs i 3 § a och b, till vederbörande hälsovårdsnämnd eller vattenverksstyrelse omedelbart anmäler inom fastigheten inträffad händelse, som kan skada grundvattnet.

6 §.

Om tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna i 2—5 §§ stadgas i 2 § hälsovårdsstadgan.

7 §.

Den som överträder bestämmelserna i 2—4 §§ straffas med dagsböter.

Vid vattenvårdskommitténs betänkande om tillsyn över radioaktiv vattenförorening (stenc. Jo 1962: 2) fogat förslag till

Lag om ändring i vattenlagen

Härigenom förordnas att 10 kap. 44, 68 och 74 §§ samt 11 kap. 59 § vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523) skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

10 kap. Om syneförrättning

Om syneförrättning rörande företag enligt 3, 7 och 8 kap.

44 §. Beträffande företag, som avses i 32 § 4 mom., skall avskrift av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen utan dröjsmål avsändas till statens vatteninspektion.

Avskrift av — — — Konungens befallningshavande.

68 §. Har i — — — angående företaget.

Har fiskeritjänsteman — — — av företaget.

Har statens vatteninspektion avgivit yttrande angående företag, som avses i 43 § tredje stycket, eller är fråga om företag enligt 8 kap., skall ock avskrift av förslaget till utlåtande översändas till vatteninspektionen.

74 §. Avskrift av — — — nämnda ställen.

I andra — — — avskrift därav.

44 §. Beträffande företag, som avses i 32 § 4 mom., skall avskrift av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen utan dröjsmål avsändas till statens vatteninspektion och, där frågan är om avledande av radioaktivt avloppsvatten, till strålskyddsmyndigheten.

Avskrift av — — — Konungens befallningshavande.

68 §. Har i — — — angående företaget.

Har fiskeritjänsteman — — — av företaget.

Har statens vatteninspektion avgivit yttrande angående företag, som avses i 43 § tredje stycket, eller är fråga om företag enligt 8 kap., skall ock avskrift av förslaget till utlåtande översändas till vatteninspektionen. Avser företaget avledande av radioaktivt avloppsvatten skall avskrift som nu sagts även avsändas till strålskyddsmyndigheten.

74 §. Avskrift av — — — nämnda ställen.

I andra — — — avskrift därav.

(Gällande lydelse)

Har fiskeritjänsteman — — — av företaget.

Har statens vatteninspektion avgivit yttrande till förrättningsmannen angående företag, som avses i 43 § tredje stycket, eller är fråga om företag enligt 8 kap., skall avskrift av utlåtandet eller meddelande jämte underrättelse, som i första stycket sägs, översändas till vatteninspektionen.

(Föreslagen lydelse)

Har fiskeritjänsteman — — — av företaget.

Har statens vatteninspektion avgivit yttrande till förrättningsmannen angående företag, som avses i 43 § tredje stycket, eller är fråga om företag enligt 8 kap., skall avskrift av utlåtandet eller meddelande jämte underrättelse, som i första stycket sägs, översändas till vatteninspektionen. *Avser företaget avledade av radioaktivt avloppsvatten skall avskrift eller meddelande jämte underrättelse som nu sagts även avsändas till strålskyddsmyndigheten.*

11 kap. Om domstolar och rättegång i vattenmål**Om förfarandet vid vattendomstol i ansökningsmål.**

59 §. Av de — — — angivna stäl-
len.

Är fråga om företag enligt 8 kap., skall avskrift av utslaget utan dröjsmål översändas till statens vatteninspektion.

59 §. Av de — — — angivna stäl-
len.

Är fråga om företag enligt 8 kap., skall avskrift av utslaget utan dröjsmål översändas till statens vatteninspektion *och, där företaget avser avledande av radioaktivt avloppsvatten till strålskyddsmyndigheten.*

Denna lag träder i kraft den

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 27 december 1963.

Närvarande:

justitieråden ROMANUS,
DIGMAN,
NORDSTRÖM,
regeringsrådet HOLMGREN.

Enligt lagrådet den 31 oktober 1963 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 18 oktober 1963, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i vattenlagen*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Göran Herner.

Förslaget föranledde följande yttranden.

Lagrådet:

Rubrikerna till 2 kap.

Lagrådet föreslår att i huvudrubriken till 2 kap. och rubriken till kapitlets andra avdelning användes ordet »grundvattentäkt» i stället för ordet »grundvatten».

2 kap. 64 §.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har upprättat ett förslag till normal-skyddsbestämmelser, avsedda att tjäna till vägledning då länsstyrelserna jämlikt förevarande lagrum fastställa skyddsområde och i samband därmed skola utforma allmänna föreskrifter om vad som skall iakttagas inom området. Departementschefen har på anförda skäl avböjt tanken att normal-skyddsbestämmelser skulle utfärdas men framlagt vissa sammanfattande synpunkter i fråga om innehållet i de skyddsföreskrifter som i de individuella fallen måste utformas. I anslutning till vad departementschefen uttalat vill lagrådet understryka vikten av att föreskrifternas innehåll anpassas efter vad som kan vara påkallat inom olika delar av skyddsområdet; härigenom undvikas, såsom departementschefen framhållit, onödiga inskränkningar i fastigheternas nyttjande.

2 kap. 65 §.

Justitieråden Romanus, Digman och Nordström:

I motsats till vad som är fallet beträffande det nuvarande stadgandet i 2 kap. 58 § andra stycket om Konungens befallningshavandes rätt att förelägga vite upptages icke i 2 kap. 65 § av förslaget såsom förutsättning för befogenheten att förelägga vite att ansvar ej finnes särskilt stadgat. Fråga kan härigenom uppkomma huruvida dubbling av påföljd för samma förfarande inträffar. Departementschefen uttalar emellertid i motiven till 65 § att, i det fall att för ett skyddsområde gäller straffsanktionerad bestämmelse, enligt allmänna grundsatser vite icke torde böra föreläggas med mindre underlåtenhet att efterkomma bestämmelsen förelupit. Denna förutsättning synes dock böra komma till uttryck i lagtexten.

Det praktiska behovet av vitesföreläggande i de sålunda äsyftade situationerna torde kunna hänföras till vad som anges i senare ledet av 65 §, där det sägs att Konungens befallningshavande, i händelse försummelse att iakttaga en föreskrift förelupit, äger efter vad som finnes tjänligast antingen förordna om rättelse på den försumliges bekostnad eller vid vite tillhålla den försumlige att själv vidtaga rättelse. Därest såsom är fallet i det remitterade förslaget denna bestämmelse göres tillämplig, oavsett om den föreskrift som försummelsen rört är straffsanktionerad eller ej, kommer vitesföreläggande att kunna riktas mot fortsatt underlåtenhet att iakttaga en straffbelagd föreskrift som innebär skyldighet att vidtaga en positiv åtgärd; rättelse innefattar här vidtagande av den åtgärd som underlåtit. Straff och vite komma i dessa fall att hänföra sig till åtminstone delvis olika tidsperioder, och på grund härav har i flera fall en dylik utformning av bestämmelser om vitesföreläggande godtagits i lagstiftningen, se 30 § i 1954 års allmänna förfogandelag (prop. 20/1954 s. 160 och 204), 10 § i 1956 års atomenergilag (prop. 178/1956 s. 32 och 33) och 78 § i 1960 års civilförsvarslag (prop. 5/1960 s. 211); i samtliga dessa fall har i själva lagtexten såsom förutsättning för vitesföreläggande angivits att underlåtenhet redan förekommit. Även vitesbestämmelsen i 31 § av 1956 års allmänna ordningsstadga innefattar samma konstruktion (prop. 143/1956 s. 134), och bestämmelsen om vitesföreläggande i 75 § av 1958 års hälsovårdsstadga — vid vars tillkomst 31 § allmänna ordningsstadgan återopades — behöver icke avse någon principiell avvikelse härifrån (prop. B 46/1958 s. 316).

Den i senare ledet av 65 § upptagna bestämmelsen om vitesföreläggande kommer vidare att innebära möjlighet att, när någon åsidosatt en förbuds-föreskrift, vare sig straffsanktionerad eller ej, medelst vite framtvinga rättelse d. v. s. undanröjande av den skada som kan ha vållats genom det förbjudna handlandet. Däremot synes icke böra öppnas möjlighet att, när en förbuds-föreskrift är straffsanktionerad, i förväg meddela ett vitesföreläggande som avser identiskt samma positiva handlande som det, vilket är

straffbelagt; en dylik regel torde icke stå i god överensstämmelse med allmänna rättsgrundsatser. (Se närmare angående de problem som uppkomma vid kombination av straff och vite en uppsats av Håkan Strömberg i Förvaltningsrättslig tidskrift 1955 s. 197). Vid utformningen av skyddsföreskrifterna torde Konungens befallningshavande ha att bedöma vilka förbuds föreskrifter som böra straffsanktioneras och vilka som böra överlåtas åt vitesföreläggande i de enskilda fallen. Har Konungens befallningshavande valt att förse förbuds föreskrift med straffsanktion enligt 13 kap. 14 § andra stycket, kan straff utdömas för varje gång förbudet åsidosättes, och vitesföreläggande torde i dylikt fall böra användas för att framtvinga rättelse av vad som redan skett.

I enlighet med det anförda hemställa vi att 2 kap. 65 § uppdelas på två stycken, varvid i *första stycket* utsäges, att Konungens befallningshavande äger, om ansvar ej finnes stadgat, vid vite tillhålla den, som ämnar vidtaga åtgärd varom sägs i 63 §, att iakttaga vad honom åligger enligt nämnda paragraf eller enligt föreskrift som meddelats med stöd av 64 §, och i *andra stycket* stadgas, att om försummelse förelupit i hänseende som angives i första stycket, Konungens befallningshavande äger efter vad som finnes tjänligast antingen förordna om rättelse på den försumliges bekostnad eller vid vite tillhålla den försumlige att själv vidtaga rättelse.

Regeringsrådet Holmgren:

I detta stadgande har Konungens befallningshavare erhållit befogenhet att vid vite tillhålla den som ämnar vidtaga åtgärd enligt 63 § — t. ex. grävning eller sprängning eller annan åtgärd med antaglig menlig inverkan å grundvattentillgång — att iakttaga vad honom (enligt bl. a. skyddsområdesföreskrifter på grund av 64 §) åligger i fråga om återhållsamhet eller nödiga försiktighetsmått. Stadgandet innehåller också att Konungens befallningshavande i händelse av försummelse i berört hänseende äger antingen förordna om rättelse på den försumliges bekostnad eller vid vite tillhålla den försumlige att själv vidtaga rättelse.

Stadgandets första led skiljer sig i så måtto från motsvarande bestämmelser i gällande rätt (se 58 § andra stycket i början) som en för närvarande uppställd förutsättning för vitesföreläggande, nämligen att ansvar ej finnes särskilt stadgat, uteslutits i den nya lydelsen. Vattenvårdskommittén, från vars betänkande den nya föreskriften är hämtad, har motiverat förändringen bl. a. med hänvisning till ett uttalande i proposition rörande ny hälsovårdsstadga (prop. B 46/1958 s. 316). Enligt detta är möjligheten att förelägga vite visserligen framför allt av betydelse, för att man skall komma till rätta med fortsatt tredska efter utdömande av straff, men kan också tillgripas, då ett åtal t. ex. icke skulle kunna medföra tillräckligt snabbt resultat eller då ett kanske relativt ringa bötesstraff icke

kan väntas förmå till viss åtgärd. Kommittén har själv tillagt att det föreslagna stadgandet — till skillnad från vad som är fallet beträffande dess motsvarighet i gällande lagstiftning — kan användas även för att medelst vitesföreläggande genomdriva efterlevnaden av bestämmelser, som meddelats för ett skyddsområde (enligt remissförslagets 64 §), därest en företagare trots stadgad påföljd medvetet åsidosätter dessa bestämmelser. Härvidlag torde kommittén ej minst haft i tankarna sådana fall då en företagare, t. ex. den som driver ett grustag, har ett starkt ekonomiskt intresse att så långt som möjligt utnyttja marken i fråga, ett intresse som är avgjort starkare än obehaget att nödgas erlägga böter.

Någon invändning mot kommitténs förslag i denna del har ej redovisats från remissinstansernas sida.

Departementschefen har förklarat, att kommittéförslaget ej synes giva anledning till erinran och kan vara av betydelse för efterlevnaden av skyddsområdesbestämmelser. Emellertid har departementschefen tillagt att, i det fall att för ett skyddsområde gäller straffsanktionerad bestämmelse, vite enligt allmänna grundsatsen ej torde böra föreläggas med mindre underlåtenhet att efterkomma bestämmelsen förelupit.

Huru sistnämnda uttalande bör tolkas kan, med hänsyn till den invecklade beskaffenheten av olika spörsmål berörande förhållandet mellan straff och vite (se t. ex. prop. 20/1954 s. 160, 205 samt Strömberg i Förvaltningsrättslig tidskrift 1955 s. 209—12), möjligen vara föremål för tvekan. Enligt min mening ligger det närmast till hands att fatta uttalandet efter ordalagen; det skulle då utgöra ett råd till länsstyrelserna att ej begagna möjligheten att ålägga vite förrän vederbörande *redan en gång*, t. ex. genom för djup grävning i grustag nära vattentillgång, åsidosatt straffbestämmelsen och det alltså blir fråga om att avskräcka från *fortsatt* verksamhet av samma slag. Länsstyrelserna skulle alltså ej böra begagna vitesförelägganden i de av kommittén åsyftade fall — ingalunda opraktiska — då man kan antaga att hotet om det måttliga bötesstraff, som generellt gäller för överträdelser mot skyddsområdesföreskrifter, och som kanske räcker bra i flertalet fall (se förslaget till skyddsbestämmelser, särskilt 3 § g), 4 § e) samt 7 §), ej kommer att avhålla vederbörande från ett ekonomiskt givande ingrepp i grustaget. För egen del finner jag visserligen uttalandet, fattat som ett råd för normalfallet, motiverat men jag är särskilt efter departementschefens av riksdagen utan erinran lämnade uttalande i 1958 års proposition om ny hälsovårdsstadga obenägen medge, att allmänna rättsgrundsatsen skulle utesluta användningen av vitesförelägganden i hela den omfattning 65 § första ledet enligt ordalagen möjliggör. Mot vad vattenvårdskommittén i sak åberopat vågar jag i varje fall ej antaga, att det praktiska behovet av vitesförelägganden skulle kunna tillgodoses genom bestämmelserna i 65 § andra ledet; det praktiska önskemålet är ju att direkt avskräcka vederbörande från ekonomiskt inbringande men för vattenvården skadliga (fort-

satta) grävningar; att efteråt råda bot för vållad skada lär i många fall ej ens vara möjligt.

Allmänt vill jag framhålla att det inom det ekonomiska livet i våra dagar ej sällan förekommer situationer, då medborgaren har ett så starkt ekonomiskt intresse av en otillåten gärning, att han finner det förmånligt att utföra gärningen och betrakta väntade böter som en överkomlig kostnad i rörelsen. Att länsstyrelsen eller annan administrativ myndighet för sådana fall kan förstärka de avhållande faktorerna genom föreläggande av kännbara viten — såsom i kommittéförslaget avsetts och såsom även eljest förekommit t. ex. i den nya hälsovårdsstadgan och i 1943 års lag om tillståndstvång för byggnadsarbete — finner jag enbart tillfredsställande. Utvägen att vinna den önskade effekten genom ändring i straffskalorna är av lätt insedda praktiska skäl ofta oframkomlig. För att vitesmöjligheten ej missbrukas är i riklig måtto sörjt dels genom att beslutet om vitesföreläggandet kan överklagas till regeringsrätten och dels genom att frågan om utdömande av vite också skall prövas av behörig myndighet, som regel de allmänna domstolarna.

Ett spørsmål för sig blir frågan, huru i här avsedda fall en mindre önskvärd dubbling av vite och böter skall kunna undvikas. Praktiskt torde emellertid detta spørsmål icke vara, och jag finner ej påkallat att ifrågasätta ett särskilt stadgande av innebörd t. ex. att sedan vite förelagts böter ej må utdömas för en gärning som innebär åsidosättande av föreläggandet. Åt rättstillämpningen torde kunna överlämnas att sörja för att den totala samhälleliga reaktionen icke blir för hård i de sannolikt mycket sällsynta fall, då en dubbling hotar uppstå.

Lagrådet:

2 kap. 66 §.

I fall då fråga är om samfällid mark bör ett förenklat underrättelseförfarande kunna användas; jfr 10 kap. 8 § första stycket och 40 § samt 11 kap. 33 § fjärde stycket. Lagrådet föreslår därför att i paragrafen upptages en bestämmelse av innehåll att, om mark är samfällid för flera fastigheter, underrättelse till de särskilda delägarna i den samfällida egendomen ej erfordras och att, om för denna finnes känd styrelse, styrelsen skall underättas.

11 kap. 19 §.

Av förarbetena till 13 kap. 14 § första stycket framgår, att stadgandet är subsidiärt i förhållande till bestämmelser i strafflagen. Detta torde vara anledningen till att förevarande paragraf ej innehåller någon hänvisning till nämnda lagrum. Enligt lagrådets mening måste även straffstadgandet i det nya andra stycket av 13 kap. 14 § anses vara subsidiärt i förhållande

till strafflagens bestämmelser; det bör sålunda exempelvis icke tillämpas å gärning, som är straffbar enligt 19 kap. 8 § strafflagen. Med hänsyn härtill torde den föreslagna ändringen i förevarande paragraf böra utgå ur lagförslaget. I så fall måste förslagets ingress jämkas.

13 kap. 14 §.

Den avsedda innebörden av det föreslagna stadgandet i andra stycket torde komma till bättre uttryck om stadgandet gives den lydelsen att, om Konungens befallningshavande förordnat att överträdelse av föreskrift som meddelats med stöd av 2 kap. 64 § skall föranleda ansvar, den som överträder föreskriften dömes till böter, högst trehundra kronor, eller, om förseelsen avsett åliggande av större vikt eller därigenom förorsakats avsevärd skada eller olägenhet, till dagsböter.

Ur protokollet:

Stig Granqvist

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1963.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, lagrådets den 27 december 1963 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 18 oktober 1963 remitterade förslaget till *lag om ändring i vattenlagen*.

Föredraganden redogör för lagrådets utlåtande och anför därefter följande.

Lagrådet har understrukit betydelsen av att föreskrifter för skyddsområde, vilka länsstyrelserna avses skola utfärda med stöd av 2 kap. 64 §, till sitt innehåll anpassas efter vad som kan vara påkallat inom skilda delar av skyddsområdet. I anslutning härtill vill jag framhålla, att länsstyrelserna förutsättes skola alltefter grundvattenskyddets växlande betingelser avgöra såväl huruvida föreskrift i något visst hänseende alls är erforderlig som i vad mån det är möjligt att begränsa en föreskrifts giltighet till blott någon del av det totala skyddsområdet. Begränsning som nu sagts kan vara motiverad exempelvis i fråga om föreskrifter som gäller anordnande av slutna ledningar för avloppsvatten från gödselstäder och ensilageanläggningar eller avser skyldighet att regelbundet bortskaffa sopor och annat avskräde. Likaså kan förbud mot utsläpp av avloppsvatten i grunden finnas böra föreskrivas endast för någon särskild del av ett skyddsområde.

I fråga om utformning av vitesbestämmelserna i 2 kap. 65 § delar jag uppfattningen, att det från rent praktiska synpunkter kunde vara av värde att möjliggöra vitesföreläggande på förhand om i något fall straffhot ej kan antagas förmå en person att efterleva viss föreskrift till skydd för grundvatten. Härvidlag förefinnes icke någon principiell skillnad mellan det fall att någon överträdelse av skyddsområdesföreskrift alls ännu icke skett och det att en tidigare företagen straffbar verksamhet befaras bli

upprepad. Emellertid kan jag icke tillstyrka att denna rent praktiska syn på behovet av ingripanden föranleder, att man överger rättsgrundsatsen, att dubbla påföljder ej stadgas för en och samma förseelse. Om överträdelse av straffsanktionerad skyddsföreskrift består däri, att en prestation underlåtes, torde man vid fortsatt underlåtenhet ej ha att räkna med att straff och vite kan komma att sammanträffa. Länsstyrelserna har ock beretts möjlighet förelägga vederbörande vid vite att fullgöra den underlåtna skyldigheten. Lagförslaget torde i detta hänseende ha erhållit en nöjaktig avfattning. Däremot torde den nyss berörda begränsningen av vitesmöjlighetens användning böra komma till uttryck genom att lagtexten i förtydligande syfte omarbetas så som tre av lagrådets ledamöter hemställt.

Rubrikerna till 2 kap. samt bestämmelserna i 2 kap. 66 § och 13 kap. 14 § torde böra jämkas i enlighet med lagrådets hemställan.

På det skäl lagrådet anfört kan jag tillstyrka, att någon ändring i 11 kap. 19 § icke nu vidtages.

Utöver vad som framgår av det anförda torde i lagförslaget få ske vissa redaktionella jämkningar.

Föredraganden hemställer, att lagförslaget efter ändring i enlighet med vad sålunda anförts måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Mats Larsson